

Matyuu

Oligaa Buŋa Matyuunonŋ ooro.

Jen-asa-asari

Matyuu qa iikawaa kania ii Pombaanonŋ kaleŋ. Qata monŋ Liwai. Room gawmambaa takis meme ejaga laligoro. Gawonŋ ii menŋ laligoro Jiisasnonŋ kaŋ oono uuta meleema gowoko 12 yonŋoo batugianonŋ laligoro.

Oligaa Buŋa koi Jiisaswaa kania iyaŋaa kanagesouruta Juuda yonŋoojonŋ jen asarinŋ onŋomambaajonŋ ama ooro. Qaa kota waŋa ii kokaenŋ, “Jiisas Kraistnonŋ Hamoqeŋe Tonana ano Kinŋ Poŋnana kolooja.” Juuda ejemba yonŋoojonŋ qaa ii mende sokono uugianonŋ boliro amamaagi. Kawaajonŋ Matyuunonŋ Jiisas gawonŋaa kania ii asuganonŋ jenŋ asarinŋ tororo kuma onŋono. Soomonŋo Walaganonŋ hamoqeqewaa soomonŋo qaa (promis) eji, ii kuuya Jiisaswaajonŋ ama asuganonŋ asuginŋ qebulugonŋ honŋawo koloodabororo. Hamoqeŋe Toya ii Hibruu qaanonŋ Mesaia ano Griik qaanonŋ Kraist.

Jiisasnonŋ uuwaa gawonŋ bakaya karonŋ menŋ laligoro: Iinonŋ Oligaa Buŋa ejemba kuma onŋoma uugia iikanonŋ kuunŋ omejiilanŋ konjoma onŋoma jigia menŋ qeaŋonŋ laligoro. Kaenŋ menŋ keno anŋoleto koloooro laligonŋ maripoonŋ gerenonŋ uma komuro ronŋ konŋi mombo waaro. Iikanonŋ Anutuwaa bentotonŋaa kania qendeema nonono. Kaenŋ ano anana letoma Anutuwaa meraboraanaŋ kolooombaa kania koloooro. Jiisaswaanonŋ qaaya waŋa 5 ii kokaenŋ: 1) Boŋ 5-7, 2) Boŋ 10, 3) Boŋ 13, 4) Boŋ 18 ano 5) Boŋ 24-25

Buk kokawaa bakaya waŋa 7 ii kokaenŋ:

Jiisaswaa ambosakonŋuruta ano kolokolooya 1.1–2.23

Jon Oomulu ejanonŋ uuwaa gawonŋ mero 3.1-12

Jiisas oomulu mero Satanonŋ anŋobato menŋ muro 3.13–4.11

Jiisasnonŋ Galili uutanonŋ qenjaaro gawonŋ mero 4.12–18.35

Jiisasnonŋ Galili mesaonŋ Jerusalem keno 19.120.34

Sonda konoga Jerusalem laligonŋ komuro 21.1–27.66

Koomunonŋga waama laligonŋ Siwenonŋ uro 28.1-20

Jiisas Kraistwaa ambosakoŋa yoŋoo qa arengia

Luuk 3.23-38

1 ¹ Jiisas Kraistwaa ambosakoŋa yoŋoo qa arengia ii kokaen: Aabahambaa gbili moŋ Deiwid. Deiwidwaa gbili moŋ Jiisas. ² Aabahambaa meria Aisak. Aisakwaa meria Jeikob. Jeikobwaa merauruta Juuda ano iwaa daremuŋuruta. ³ Juudawaa merawoita Perez ano Zera, nemungara Taamar. Perezwaa meria Hezron. Hezrombaa meria Ram. ⁴ Rambaa meria Aminadab. Aminadabwaa meria Naason. Naasombaa meria Salmon. ⁵ Salmombaa meria Boaz, nemuŋa kantri mombaa embiaga Raahab. Boazwaa meria Oobed, nemuŋa kantri mombaa embiaga Ruut. Oobedwaa meria Jesi. ⁶ Jesiwaa meria kiŋ Deiwid. Deiwidwaa meria Solomon, nemuŋa wala Uriawaa embiaga laligoro. Juuda kiŋ kuuya ii Deiwidwaa gbiliuruta koloŋ laligogi.

⁷ Solomombaa meria Rehoboam. Rehoboambaa meria Abija. Abijawaa meria Asa. ⁸ Asawaa meria Jehosafat. Jehosafatwaa meria Jehoram. Jehorambaa meria Usia. ⁹ Usiawaa meria Jootam. Jootambaa meria Aahaz. Aahazwaa meria Hezekia. ¹⁰ Hezekiawaa meria Manase. Manasewaa meria Aamon. Aamombaa meria Joosia. ¹¹ ^a Joosiawaa merauruta Jekonia ano iwaa daremuŋuruta. Kambaŋ iikanonŋ Babilon yoŋononŋ Israel kanageso unuangi Babilon kema kapuare miri laaligo tani kaŋa welenqegegiaga laligogi.

¹² Babilon kapuare miri laaligo tani kaŋa laligonŋ iikanonŋ Jekoniawaa meria Sealtiel kolooro. Sealtielwaa meria Jerubaabel. ¹³ Jerubaabelwaa meria Abiud. Abiudwaa meria Eliakim. Eliakimbaa meria Azor. ¹⁴ Azorwaa meria Jaadok. Jaadokwaa meria Akim. Akimbaa meria Eliud. ¹⁵ Eliudwaa meria Eleazar. Eleazarwaa meria Matan. Matambaa meria Jeikob. ¹⁶ Jeikobwaa meria Joosef, Mariawaa loya. Marianonŋ Jiisas merota qata Kraist Hamoqqe Toya jenkejoŋ.

¹⁷ Kambaŋ Aabahambaanonŋa kanaiŋ laligonŋ kougi kiŋ Deiwid kolooroti, isi iyoŋoo jango arengia ii 14. Mombo kiŋ Deiwidwaanonŋa kanaiŋ laligonŋ kougi Israel kanageso unuangi Babilon kema kapuare miri laaligo tani kaŋa laligogiti, isi iyoŋoo jango arengia ii kaŋagadeenŋ 14. Babilon kapuare miri laaligo tani kaŋa laligogiti, kambaŋ iikanondeenŋ kanaiŋ laligonŋ kougi Kraist kolooroti, isi iyoŋoo jango arengia ii kaŋagadeenŋ 14.

Jiisas Kraist ii kokaenŋ kolooro:

Luuk 2.17

¹⁸ ^b Jiisas Kraist koloorotiawaa sunduya ii kokaen: Iwaa nemuŋa Maria ii Joosefwaa buŋaga laligonŋ mende mindirinŋ aonŋ laligori kambaŋ

^a 1.11 2 Kiŋ 24.14-15; 2 Hist 36.10; Jer 27.20 ^b 1.18 Luuk 1.27

iikanonj Uŋa Toroyanonj meŋ letoma muro korowo laligoro kania mokoloogi. ¹⁹Kaenj mokoloogi eja buŋaya Joosef iinonj laaligo dindiŋa laligorotiwaajonj Mariawaa kaniaonj asuganonj asugiro gamuyawo koloowaatiwaajonj togoro. Kaenj togonj uutanonj ii oloŋ mesaomambaa momo areŋa ano.

²⁰Kaenj romonjonj ero Pombaa gajoba monjonj gaononj asuginj muŋ kokaenj ijoro, “Joosef Deiwidwaa gbili, Uŋa Toroyanonj mono Maria meŋ letoma muro koroyawo laligoja. Kawaajonj gii mono ii wama miriganonj kaŋ embaga koloowaatiwaajonj toroko mende moba. ²¹“Marianonj koko meraga mewaa. Eja iikanonj kanagesoya singisongogianonja hamo qeŋ oŋono solanjaniwuya. Kawaajonj giinonj mono qata Jiisas qaba.” Kaenj ijoro.

²²Ponjonj gejatootoo eja monj sololoo qaa monj jeroti, iikanonj honawo koloowaatiwaajonj iwoi kuuya ii kolooro. Gejatootoo qaa ii kokaenj, ²³“Emba saraŋ jumunja monjonj koroyawo koloonj mera ejaga mero qata Imanuel qabuya.” Qa iikawaa kania ii kokaenj, “Anutonj ananawo laligoja.”

²⁴Joosefnonj uuta tooro waama Pombaa gajobanonj jeŋ kotonj muroti, iikawaa so ama Maria embia koloowaatiwaajonj wama mirianonj keni. ²⁵“Kema laligorito, kambanj biiwianonj iikanonj motoonj mende eri kema meria mero Joosefnonj qata Jiisas qaro. Mera mero iikawaa gematanonj loemba laligori. Kianj.

Momakooto eja weeŋ koukoutanonja kagi.

2 ¹Jiisasnonj eja ponj Herodwaa kambanonj Judia prowinswaa taonja monj qata Betlehem kanonj kolooro. Koloroti, kambanj kanonj sengelaowaa momo eja weeŋ koukoutanonja Jerusalem sitinonj kagi. ²Kaŋ kokaenj qisigi, “Juuda oŋoononj eja ponj koloowaati, mera ii koloonj dakanonj eja? Nono weeŋ koukoutanonj laligonj iwaanonj widi asugiro iima kania kaenj moma waeya meŋ mepeseewombaajonj kajonj.”

³Kaenj qisigi eja ponj Herod ano Jerusalem kanageso iwo laligogiti, iyonononj korebore qaa ii moma aarugi. ⁴Aarugi kinj Herodnonj qaa ama kanagesowaa jigo gawonj galeŋ waŋa ano Kana qaawaa boi kuuya koma horonj oŋono kagi. Kaŋ ajoroogi kokaenj qisij oŋono, “Hamoqeŋe Toya Kraistnonj mono dakanonj koloowaatiwaajonj jegita eja?”

⁵Qisij oŋono kokaenj meleema mugi, “Iinonj Judia prowinswaa taonj qata Betlehem iikanonj koloowaa. Iikawaa qaaya ii gejatootoo eja Maikanonj kokaenj oorota eja,

° 1.21 Luuk 1.31 ° 1.23 Ais 7.14 ° 1.25 Luuk 2.21

6 ^fOo Betlehem kanageso Juuda gomanonj laligojuti, onjo batugianonga pon somata koloonj neenaa Israel kanageso mindinjonj kalan koma nonombaa.

Kawaajonj onjo Juuda gomambaa jotamemeya yonjo batugianonj laligogi qabunagianonj kamaanqeqeta mende toontoonj koloowaa.’ ”

⁷Kaenj meleema mugi momakooto eja ii oloj onjoono kagi kokaenj qisin onono, “Widia ii naa kambanonj asugiro kanainj iigi?” Iikawaa kania tororo momambaaajonj moma kaenj qisin onono. ⁸Iikawaa qaaya moma wasinj kokaenj jej kotonj onono, “Onjo mono Betlehem kema mera ii tororo qisinj mokoloonj iikanondeenj buju qaa anji noononj kawa. Niinonj ii moma kaanjiadeenj kema ii waeya menj mepeseenj mumana.”

⁹Kinjonj kaenj injijonjonj jej kotonj onono moma kananonj kenji. Kema widi weenj koukoutanonj laligonj iigiti, iikanonj wanjianonj waladeenj keno kosinj otaanj Betlehem kema miri koko mera eroti, iikanonj nano. ¹⁰Widi ii nano iima korisoro somata qatawo mogi. ¹¹Korisoro moma miri uutanonj uma mera ano nemuna Maria iriigi. Ii iriima siminj kuma usugonj waeya menj mepeseenj mugi. Mepeseenj munj wayanjesogia qengama iikanonga goul, jininj paora ano sanda qata mor ii unjuma kalej mugi.

¹²Gomantiina monj egi Anutunonj gaononj asuginj kinj Herodwaanonj mombo mende kembutiwaajonj qotogonj onono. Kawaajonj kana monjenj iyanjiaa gomanj balonjianonj eleema kenji. Kiaj.

Herodwaajonj asanjonj Joosef embameria Iijipt kenji.

¹³Momakooto eja yonjononj kenji Joosefnonj gaonj iiro Pombaanonj gajoba monjonj asuginj munj kokaenj ijoro, “Herodnonj mera qero komuwaatiwaajonj monjama mubaa. Kawaajonj mono waama mera ano nemuna uruama oloj koma Iijipt kantrinonj kembu. Iikanonj kema laligogi kanagenj niinonj kawutiwaa kambanj jemanjati, iikanonj mono eleema kawu.”

¹⁴Kaenj ijoro waama gomantiina iikanondeenj koko mera ano nemuna uruama Iijipt kenji. ¹⁵Iijipt kema laligogi kinj Herodnonj komuro kambanj iikanondeenj eleema kagi. Wala Ponjonj gejatootoo eja Hoosea sololoo qaa kokaenj jerota eja, “Niinonj merana oombe Iijipt gomanj mesaonj karo.” Gejatootoo qaa iikanonj mono kaenj asugiro honjowo kolooro. Kiaj.

Mera Betlehem gomanonj unjugi komugi.

¹⁶Momakooto eja yonjononj Juuda gomanj oloj mesaonj kenji Herodnonj iikawaa kania iima “Tiligonj nonji,” jej irinja mamaga soono jenkooto kokaenj ano, “Manjaqeqe eja, onjo Betlehem ano gomanj kuuya

^f 2.6 Mai 5.2 ⁸ 2.15 Hoos 11.1

ii liligon raji, iikanonj kema mera gbanigia woi ano iikawaa baatanonj koloojuti, ii mono kuuya unugi komuwu.” Momakooto eja widi asugirotiwaa kambanjaajonj tororo qisinj onono ijogiti, iikawaa so mera gbanigiaajonj jenjkooto ii ano. ¹⁷Gejatootoo eja Jeremaianonj qaa monj jerota eji, iikanonj mono kaenj asugiro honjowo kolooro. Qaa ii kokaenj,
¹⁸ *“Betlehem kosianonj gomanj monj qata Rama iikanonja saagujugia mogi qama silama amburerej somata meju. Reizel embawaa gbiliuruta yonononj gbiliurugia qaonji saaju. Kawaajonj saagi ulunjkolej menj onombombaaajonj anji uukondunjkondungadeen momakeju.”* Kianj.

Iijipt mesaonj Joosef embameria Nazaret eleengi.

¹⁹Joosefnonj Iijipt laligoro kinj Herodnonj komuro iikanondeen Pombaanonj gajoba mononj gaononj asuginj munj ²⁰kokaenj ijoro, “Mera qegi komuwaatiwaaajonj embonjgiti, iyonononj mono komudaborogi. Kawaajonj mono waama mera nemunjowo uruama eleema Israel gomanonj kembu.” ²¹Kaenj ijoro Joosefnonj waama mera nemunjowo uruama eleema Israel gomanonj kenji.

²²Kananonj kema qaa kokaenj moro, “Herodwaa meria Arkelausnonj manjaa kitianonj Judia prowins galej koma laligoja.” Kaenj moma iikanonj kemambaajonj toroko moro. Moma laligoro Anutunonj gaononj Galili prowinsnonj kembutiwaaajonj jenj kotonj muro waama iikanonj kenji. ²³ⁱGalili prowinsnonj keuma taonj qata Nazaret iikanonj laligogi. Kaenj laligogi gejatootoo eja yonononj Hamoqeqe Toyaaajonj qaa jegiti, iikanonj honjowo kolooro. Qaa ii kokaenj, “Iwaa qata ii Nazaret ejava qama laligowuya.” Kianj.

Jon Oomulu ejanonj Jiisaswaa kana meleuro.

Maak 1.1-8; Luuk 3.1-18; Jon 1.19-28

3 ¹Gbani tosia tegoro Jon Oomulu ejanonj kanj Judia prowinswaa balonj qararanjkonjkonjanonj liligonj ejemba uugia Buja qaanonj kuuñj kokaenj injijonj laligoro, ²^j“Siwe Toyanonj bentotonja ambaatiwaa kambanjaanonj mono kanj kuuja. Kawaajonj mono uugia meleema iikanonj keubu.” ³^kJombaajonj gejatootoo eja Aisaianonj qaa monj kokaenj jenj ooro,

“Qele gajoba mononj balonj qararanjkonjkonjanonj qama laligoro kema qaa otonja kokaenj mobuya,
 ‘Pononj kawa-oo! Kawaajonj mono jororinj kania meleuwu. Mono uugia mindinjonj kania qeleleewu.’”

^h 2.18 Jer 31.15 ⁱ 2.23 Maak 1.24; Luuk 2.39; Jon 1.45 ^j 3.2 Mat 4.17; Maak 1.15

^k 3.3 Ais 40.3

⁴Jombaanonj selekopaa ii kamel juyanonj memetaga ano batuyanonj iinkasa oro selianonj memetaga ii somonjonj laligoro. Nembaneneya ii ngaagiso borotaanj ano duuyaa moronj apuya. Ii kuuya gejatootoo eja Elaija iwaa soga. ⁵Jononj gawonja mero ejemba tuunjeleembe yonononj Jerusalem siti ano Judia prowinswaa goman tosaanja kuuya yonoononga iwaanonj horonj kagi. Kaanjiadeen Jordan apu leelee gomanj kuuya rama kenngiti, iikanonja kagi. ⁶Kan kouma singisonjgogia jokoloogi Jononj ii Jordan apu berejanonj oomulu menj onono.

⁷Menj ononoto, Farisii (Kana qaawaa kaparanjonkonj) ano Sadusii (Jigo gawombaa kaparanjonkonj) ejemba tuunjeleembe yonononj oomulu menj onombaatiwaajonj kagi injiima kokaenj injjoro, “Oo qato mokolembaa gbiliuruta, onjo uugia mende meleengi Anutuwaa irinjanonj mono soono ironja meleema onjomambaajonj anja. Ii olonj kombombaa gejanono qaaya ii mono morononj injjoro sombugia moma koi kaju? ⁸Kawaajonj mono onjanonj uugia meleembu. Kilenjagia mesaonj uugia meleengi honja kolooro ii mono nanamemengianonj asuganonj qendeema laligowu.

⁹Uugianonj mondomondo qaa kokaenj jewombaajonj mende romonjgowu, ‘Nonononj Aabrahambaa gbiliga laligonij Anutunonj mende tiwilaan nonombaa.’ Kaen jenj totogianonj qenkejuto, honja ii mende koloonkeja. Niinonj iikawaajonj kokaenj injjomana, Anutunonj jamo koi saanonj jenj kotonj onono letoma Aabrahambaa gbiliuruta koloonj Anutu mepeseenkebuto, onjo nomaenj?

¹⁰Uugia mende meleembuti eenj, Anutunonj mono onjo gere kaanja kono kamaawombaajonj anju. Gere kuuya honja awaa mende kuunkejuti, ii mono kono kamaagi gere gagirionj giliro kemebuya. Gere kaanja komambaa wenja ii jeta sunja ama gere kanianonj ano jojorinj eja. Anutunonj mono kilenjagiala ironja meleema onjombaa.

¹¹Niinonj onjo uugia meleembutiwaajonj apu toonjonj mulu menj ononjento, noo gemananonj eja ku-usunja kotakota monj kawaa. Iwaa ku-usunja uutaga ii mono noononj uuguwaa. Iinonj eja uuta koloowaatiwaajonj niinonj iwaanonj kana esuya ilaanj munj gesononj mouma besaamambaajonj amamaamana. Iinonj mono Unja Toroya uugianonj ano gere bolananonj koma konjoratinj onono iikaanja kanonj mulu menj onjombaa.

¹²Iinonj honja ano kaawoya mendeema oromambaa saraya menj kouma kosonj korerejonj gosiwaa. Gosinj wiit kota menj kululuunj kowianonj ambaato, kaawoya ano bulaaya ii mono usuno gere gagirionj kemejenj gere tetegoya qaa kanonj jewaa.” Kianj.

Jononj Jiisas oomulu menj muro.

Maak 1.9-11; Luuk 3.21-22

¹³Kambanjanonj kanonj Jiisasnonj Galili prowins mesaonj Jordan apu berejanonj Jombaanonj kanj oomulu menj mubaatiwaajonj qisiro.

¹ 3.4 2 Kinj 1.8 ^m 3.7 Mat 12.34; 23.33 ⁿ 3.9 Jon 8.33 ^o 3.10 Mat 7.19

¹⁴Qisiroto, Jononj qotogonj munj kokaenj ijoro, “Giinonj saanonj nii oomulu menj nonagato, giinonj singisonjgo mende ama mono nomaembaajonj noononj kajanj?”

¹⁵Kaenj ijoro Jiisasnonj kokaenj meleeno, “Kambanj kokaamba ii saanonj amba. Kaenj anjoti, iikanonj Anutunonj nanamemenj dindiņa otaawombaa qaa jeroti, iikawaa hoņa kolooro sokombaa.” Kaenj meleeno Jononj moro sokono uumotoonj ano.

¹⁶Uumotoonj ama oomulu menj muro tegoro iikanondeenj apunonjga kouro kokaenj asugiro: Sombinonj aantano Jiisasnonj uuņ iiro Anutuwaaw Uņa Toroyanonj meleema kewo koonj kaņa koloonj Jiisaswaa wanjanonj kamaanj mero. ¹⁷ƆKamaanj mero Siwenonjga aro monj kokaenj kolooro, “Tinoņ mono neenaa komunjua meranaga koloojiwaajonj kerana qeaņgoro iimasiija moņej.” Kiaņ.

Satanonj Jiisas aņgobato menj munj laligoro.

Maak 1.12-13; Luuk 4.1-13

4 ¹Kawaa gematanonj Uņa Toroyanonj Jiisas kuuņ wasiņ muro balonj qararankonjkonjanonj Kileņaa Toyanonj aņgobato menj mubaatiwaajonj ama keno. ²Kanonj kema gomantiina asaga 40 Anutuwaajonj nene singi laligonj nenewaa komuro. ³Nenewaa komuro omejiilanj wangia qata aņgobato Toya iinonj asuginj kokaenj ijoro, “Gii Anutuwaaw Meria koloojani eenj, gii mono esuņa qendeema jamo koi jej kotona letoma bered kolooro newa.”

⁴Kaenj ijoroto, Jiisasnonj qaa kokaenj meleeno, “Qaago! Buņa Terenonj qaa monj kokaenj oogita eja, ‘Nenenondeenj ejemba laaligo mende nonomakejato, Anutuwaaw jetanonjga qaa kankeji, ii kuuya teņ koniņ iikanonj mono nunuagirow kotiiņ laligowonja.’”

⁵Kaenj ijoro Kileņaa Toyanonj Jiisas wama Jerusalem siti toroya kanonj kema jiwowonj jigowaa waarenjanonj eu uma ano nano. ⁶Kaenj nano kokaenj ijoro, “Gii Anutuwaaw Meria koloojani eenj, mono kokanonjga lugunj emu kemeba. Buņa Terenonj qaa monj kokaenj oogita eja,

‘Anutunonj gooņonj ama gajobauruta jej kotonj oņono saanonj kobibiigi kemenj jamononj kanaga mende guņ mijimiji ambaa.’

Kawaajonj kemenj mende tiwilaanj gombaa.”

⁷Kaenj ijoro kokaenj meleeno, “Qaago! Buņa Terenonj qaa monj kaanagadeenj kokaenj eja, ‘Gii mono Poņ Anutuga mende aņgobato menj muba.’”

⁸Kaenj meleeno Kileņaa Toyanonj mombo wama baanja koriga palonjpalonj moņnonj uma namo kuuya yonjoo kantri totoņa totoņa ano

^p 3.17 Jen 22.2; Ond 2.7; Ais 42.1; Mat 12.18; 17.5; Maak 1.11; Luuk 9.35 ^q 4.1 Hib 2.18; 4.15 ^r 4.4 Dut 8.3 ^s 4.6 Ond 91.11-12 ^t 4.7 Dut 6.16

yoŋoo esuhina iwoigia damugiawo kuuya qendeema muro. ⁹Qendeema muŋ kokaen ijoro, “Giinonj siminj kuma noma waena meŋ mepeseen nombagati eenj, niinonj ilawoila kuuya koi mono togoŋ gombe buŋa qen aonj galenj koma oŋomba.”

¹⁰“Kaen ijoro Jiisasnoŋ kokaen meleeno, “Qaago! Satan gii mono togowa. Buŋa Terenoŋ qaa moŋ kokaen oogita eja, ‘Gii mono Poŋ Anutuga, ii motooŋgo siminj kuma muŋ waeya meŋ mepeseewa.’”

¹¹Kaen meleeno Kilenaa Toyanoŋ iikanondeen Jiisas mesaonj togoro. Kaen kolooro gajoba yoŋonoŋ kaŋ Jiisas ilaan mug. Kiaŋ.

Jiisasnoŋ kanaŋ Galili uutanonj uuwaa gawonj mero.

Maak 1.14-15; Luuk 4.14-15

¹²“Kawaa gematanonj Jon Oomulu eja kapuare mirinonj” aŋgi raro Jiisasnoŋ ii moma Judia prowins mesaonj Galili keno. ¹³“Kema prowins iikanonj keuma gomaŋa Nazaret mesaonj Kaperneam kema laligoro. Kaperneam taonj ii Zebulun ano Naftali gomanonj Galili apu aŋgoŋ kooroŋanoŋ eja. ¹⁴Iikanonj laligonj gawonj mero Anutunonj qaa moŋ gejatootoo eja Aisaia sololoooro jeroti, iikanonj hoŋawo kolooro. Qaa ii kokaen,

¹⁵ “Ejemba Zebulun ano Naftali gomanonj Jordan leegenanonj laligogi batugianonj kana somata kowe waagenj kema nanji, ii Juuda qaagoto, tuuŋ tosanonj Galili prowinsnoŋ laligojuti,

¹⁶ kanageso yoŋonoŋ paŋgamanonj laligonj asasaga somata iibuya. Koomunonj ejemba ii aŋgoŋ koma oŋono paŋgamaŋ gomanonj laligojuti, iyoŋooŋonj mono gomaŋ wenjeranj suluwaa.”

¹⁷“Jiisasnoŋ Kaperneam laligonj kambaŋ iikanondeen kanaŋ Buŋa qaa jeŋ asarinj ejemba uugia kuuŋ kokaen jeŋ laligoro, “Siwe Toyanoŋ bentotonj ambaatiwaa kambaŋa mono kaŋ kuuja. Kawaajonj mono siŋgisonjoŋ laaligogia mesaonj uugia meleembu.” Kiaŋ.

Jiisasnoŋ gowokouruta mutuya oŋoono.

Maak 1.16-20; Luuk 5.1-11

¹⁸Kaen jeŋ liligonj laligonj Galili apu aŋgoŋ goraayanonj metetereen kema daremuŋ woi Saimon qata moŋ Piito ano koga Andruu iriiro. Yoronoŋ sora hooro ejaga laligonj misagara apu aŋgonoŋ sora horowowaajonj giliŋ laligori. ¹⁹Jiisasnoŋ iriima kokaen irijoro, “Ejawoi, oro mono nii notaŋ kari kuma orombe ejemba sora kaŋa horonj

^u 4.10 Dut 6.13 ^v 4.12 Mat 14.3; Maak 6.17; Luuk 3.19-20 ^w 4.12 Kiŋ Herodnoŋ emba moŋ oloŋ mero Jon Oomulu ejanonj ii kawaajonj jeŋ muro iriŋa soono jero opotoro yoŋonoŋ Jon somoŋgoŋ kapuare mirinonj aŋgi raro. ^x 4.13 Jon 2.12 ^y 4.15-16 Ais 9.1-2 ^z 4.17 Mat 3.2

oŋombao.”²⁰ Kaerj irijoro iikanondeerj misagara mesaerj kanainj Jiisas otaerj keni.

²¹ Jiisasnoŋ yorowo boronja moŋ toroqerj kema mombo daremuŋ woi Zebediwaa merawoita Jeims ano Jon iriuro. Yorononj manjara Zebediwo wanjononj rama misagia meagonj somonjonj laligogi injiima oroono.

²² Kaerj injiima oroono iikanondeerj waama wanjo ano manjara mesaerj kanainj Jiisas otaerj gematanonj keni. Kianj.

Jiisasnoŋ ejemba kuma oŋoma meŋ qeaŋgoŋ oŋono.

Luuk 6.17-19

²³ ^a Jiisasnoŋ kema Galili prowins uutanonj kuuya liligonj qamakooli mirigianonj uma bentotombaa Oligaa Buŋaya jerj asariŋ uugia kuuŋ kuma oŋoma laligoro. Kaerj ama batugianonj ejemba ji ano jepajerepa kania kania injiro laligogiti, ii meŋ qeaŋgoŋ oŋoma laligoro.

²⁴ Kaerj meŋ laligoro Jiisaswaa Buŋayanonj seiŋ Siria kantri uutanonj sokoma tuma keno. Kaerj tuma keno ii moma ji ejemba kuuya unuama iwaanonj kagi. Tosianonj ji wiji ano jepajerepa kania kania injiro laligogi. Tosianonj omejiilanonj uugianonj kemero qaamuuy me kokojinjimbo laligogi. Tosianonj tama kamaerj unuro pipinjo motonj semberj aonj laligogi. Tosianonj selegiaa bakaya koomuya laligogi. Kaerj kaerj yonjononj Jiisaswaanonj kagi meŋ qeaŋgoŋ oŋono.

²⁵ Kaerj ama oŋono iigitiwaajonj ejemba kanageso somata yonjononj Jiisaswaa gematanonj otaerj kagi. Tuunjelembe ii Galili prowins ano Ten-Taonj distriknongka kagi. Tuuŋ tosanonj Jerusalem siti ano Judia prowinswaa gomaj tosanongka kagi. Tuuŋ tosanonj Jordan apu leengenka kagi. Kianj.

Jiisasnoŋ baanjonj nama kuma oŋono.

5 ¹ Jiisasnoŋ ejemba tuuŋ somata injiima baanjonj uma raro gowokourutanonj kouma liligonj mugi. ² Liligonj mugi kanainj ejemba tuuŋa tuuŋa kuma oŋoma kokaerj jero:

Daerj yonjononj simbawonj koloju?

³ “Daerj yonjononj iyangiaajonj Anutuwaa jaanonj kamaerj qegeta kaerj mojuti, iyonjononj Siwewaa bentotonja buŋa qerj aowutiwaajonj mono simbawonj koloju.

⁴ ^b Daerj yonjononj jinjerj qama saajuti, Anutononj ii ulunjkolen oŋombaatiwaajonj mono simbawonj koloju.

⁵ ^c Daerj yonjononj gumbonjonjonj laligonjkejuti, Anutononj namo koi ii yonoo buŋa qerj oŋombaatiwaajonj mono simbawonj koloju.

^a 4.23 Mat 9.35; Maak 1.39 ^b 5.4 Ais 61.2 ^c 5.5 Ond 37.11

^{6d}Daen yononon Anutuwaa jaanon solananiwombaajon kaparan koma ii nene ano apuwaa kaanja komun qenjen qen laligojuti, Anutunon mono siingia ii unuagiwaa. Kawaajon yononon mono simbawonawo koloaju.

⁷Daen yononon tosaanja kiankomun onomakejuti, Anutunon ii kiankomun onombaatiwaaajon iyononon mono simbawonawo koloaju.

^{8e}Daen yonoo uugianon soraaya koloaji, iyononon saanon Anutu iibuya. Kawaajon iyononon mono simbawonawo koloaju.

⁹Daen yononon luae qenkejuti, iyonoo qagia ii Anutuwaa meraboraanja qabuya. Kawaajon iyononon mono simbawonawo koloaju.

^{10f}Anutunon qaagia jen tegoro solananijutiwaaajon sisiwerowero ama onomakejuti, iyononon Siwewaa bentotonja bunja qen aowuya. Kawaajon iyononon mono simbawonawo koloaju.

^{11g}Ejembanon onjo noojon ama uuqeqe qaa tokoronkota jen onoma sisiwerowero ama qaa bologa kania kania selegianon kuun qolonmologononkejuti, ononon mono simbawonawo koloaju.

^{12h}Mobu, Anutunon tawagia uuta Siwe gomanon ano ejiwaaajon mono otokorian maama korisoro qaganon laligowu. Ii kokaembaajon: Gejatootoo ejemba wala laligogiti, ii sisiwerowero tania kaanjadeen ama ononon ononon iyonoo gemagianon asugin iyonowo ororon laligoju.” Kian.

Onjo balombaa sii ano kiwa kaanja koloaju.

Maak 9.50; Luuk 14.34-35

¹³Jiisasnon jero, “Onjo balon ejemba yonoo sii tani koloajuto, sii naananon titiikota koloowaati een, ii mono nomaen meagonin mombo aijnawo koloonaga? Iikawaa kania mon qaago. Toroqen iwoi mon anin mende sokomabaato, ii kikisi kaanja giligi kemero ejembanon ii kanagianon riimemelaawuya.

¹⁴ⁱ“Onjo balon balon yonoo kiwa kaanja koloon laligoju. Siti mon baananon uma megii raji, iikanon aasangoyanon ramambaajon amamaankeja. ^{15j}Monon kiwa ootirin monjon baatanon mende ambaato, kiwawaa dun rarayanon ano rabaa. Kaen rama asariro ejemba miri uutanon rajuti, mono kuuya iyonoo jaagia kuuro asasaga iimakebuya.

^{16k}“Kaanjadeen mono onoo asasagagia qendeengi ejemba batugianon asariro iimakebu. Ejembanon nanamemengia awaa iima kawaajon Manja Siwe gomanon laligoji, mono ii mepeseen mun laligowuya.” Kian.

Jiisasnon Kana qaawaa kania kuma onono.

¹⁷“Niinon Mooseswaanon Kana qaa ano gejatootoo ejemba yonoonon Buju Tere ii qewagomambaajon ama mende kan laligojen. Iikaen tondu

^d 5.6 Ais 55.1-2 ^e 5.8 Ond 24.3-4 ^f 5.10 1 Piito 3.14 ^g 5.11 1 Piito 4.14

^h 5.12 2 Hist 36.16; Apo 7.52 ⁱ 5.14 Jon 8.12; 9.5 ^j 5.15 Maak 4.21; Luuk 8.16; 11.33

^k 5.16 1 Piito 2.12

mende romongowu. Niinon qewagomambaajon qaagoto, qaa ii ten kondaborowe iikawaa honanon pondan koloowaatiwaajon ama kan laligojen. ¹⁸ Niinon qaa hona mon kokaen injiowe mobu, Mooseswaa Kana qaanon tere melaazilin mon me kirifi oon-oombaa jimbolanja motoonggo ii mende totoon aliwaato, qaa kuuya ii wala hongiawo kolooro Siwe namo yoronon goron qewaota.

¹⁹ “Kawaajon monon Kana qaawaa jenkooto melaada iikawanonga qaa mon kolonani ejemba kaen kuma onomakeji, iinon Siwewaa bentotonon keuro qata melaada daaburuya qabuya. Kaen qabuto, monon ii ten koma otaan ejemba kaen kuma onomakeji, iinon Siwewaa bentoton uutanon keuro qata Somatanana qabuya.

²⁰ “Niinon iikawaa so kokaen injiowe mobu: Onoo nanamemengia solana kanon mono Kana qaawaa boi ano Farisii (Kana qaawaa kaparanjonkon) yonoo siligia kaanja ororon koloowabo. Siligianon yonoo sili mamaga mende uuguwaati een, ononon mono Siwewaa bentoton uutanon mende keubuya.” Kiaj.

Yon kazi ano unugi koomuwaa kania.

²¹ Jisasnon toroqen jero, “Ononon wala eenanon qaa mon kokaen injijonkegi, ‘Ejemba mon mende qegi komuwa,’ ano ‘Monon kazia qero komuwaati, ii mono distrikwaa qaa jakeyanon ongi qaaya jen tegowuya.’

²² “Kaen injigito, niinon qaa ii kokaen jen asariwe mobu: Monon aliawo angowowo ama irina soono yon kazi anji, ii mono kaanjagadeen distrikwaa qaa jakeyanon ongi qaaya jen tegowutiwaa so kolooja. Kaanjadeen monon alia jejewili qaanon jen bolin ‘Gii nekonja uuga qaa koloojan,’ jeji, ii mono kantriwaa jigo kaunsol yonoo jaagianon ongi qaaya jen tegowutiwaa so kolooja. Monon alia qaa saganon jen bolin ‘Gii anjonjoragawo koloojan,’ jeji, iinon mono gere sianon kemebaatiwaa so koloowaa.

²³ “Kawaajon giinon mamatewoo nandunga menj kan alatanon amambaajon ana iikanon qaa kokaananon momoganon kounaga: Alagaa uutanon qaa ero iinon kazi ama gomambaajon moja. Qaa kaanja romongowagati een, ²⁴ kalenga ii mono alata baatanon ama wala alagaanon kema iwo qaagara jen solanani uumotoon ama iikawaa gematanon mombo kan mamatewoo nandunga Anutuwaajon amba.

²⁵ “Kereganon seleganon kuun qaa jakeyanon horon gomambaajon ano komitiwaanon kema kana somatanon iikanon mono kaparan koma uumotoon ama qaagara jen solananiwao. Kaen mende ambaoti een, kereganon saanon oron gono (jas, majistreit) jenteege toyaa jaanon keuna moma jero opotorowaa boronon kena kapuare mirinon goombabo.

¹ 5.18 Luuk 16.17 ^m 5.21 Eks 20.13; Dut 5.17

26 Niinonj qaa honja monj kokaen injijowe mobu: Gii iikanonj wantaaga kuuya ambaatiwaa so osinj rabaga. Toiyaga konoga kaanagadeen andoboronjo mono wantaaga meŋ kamaawaga.” Kiaŋ.

Sero yongorowaa kania

27ⁿ“Qaa monj kokaen injijonkegi, ‘Serowilinj mono mende amba.’ 28 Kaen injijogito, niinonj qaa ii kokaen jeŋ asariwe mobu: Moŋnonj serowaa siinj kombombanjaa qaganonj emba uuŋ iiji, iinonj mono uutanonj iwo serowilinj anja.

29°“Jaaga dindinganonj singisonjo ambaatiwaa kongoro ama gombaati eeŋ, ii mono qonjoma gilina kema. Sele kitiga moŋnonj tiwilaaro kaanjon Siwenonj una sokombaato, sele busuga jumunja laligona hagogi gere sianonj kemeŋ tiwilaawabo. 30^pBoro dindinganonj singisonjo ambaatiwaa kongoro ama gombaati eeŋ, ii mono kotonj gilina kema. Sele kitiga moŋnonj tiwilaaro Siwenonj una sokombaato, sele busuga jumunja laligonj gere sianonj kemeŋ tiwilaawabo.” Kiaŋ.

Loemba mesaonj aoawaa kania

31^q“Qaa monj kokaen jegita eja, ‘Moŋnonj embia mesaowaati, iinonj mono mesaonj aoawaa papiaya oonj embia muba.’ 32^rKaen jegita ejato, niinonj kokaen injijowe mobu: Moŋnonj embia oloŋkalu ano mesaonagato, kania mombaajonj embia mesaowaati, iikaanja kanonj mono embianonj oloŋkalu ambaatiwaaonj kondoonj singisonjowaa qaayawo koloona. Kaen kolooro eja mombo mero eja dologa iikanonj mono kaanagadeen oloŋkalu ambaa.” Kiaŋ.

Qaagia jojopanj qaanonj mende jeŋ kotiiwu.

33^s“Qaa monj ii kaanagadeen wala eeŋanonj kokaen injijonkegi, ‘Qaagia jojopanj qaanonj jeŋ kotiiigiti, ii mono mende uuguwu. Pombaajonj iwoi ambonatiwaa qaaya jojopanj qaanonj jeŋ somonjogiti, ii mono otaagi honjowo koloowa.’

34^t“Kaen injijogito, niinonj qaa ii kokaen jeŋ asariwe mobu: Qaagia mono jojopanj qaanonj mende totoonj jeŋ kotiiwu. Siwe ii Anutuwaa jijnkaronj duŋja koloojiwaaonj ama qaa kokaen mende jewu, ‘Qaa honja mende jemaŋati eeŋ, Siwe Toyanonj saanonj ironja meleeno qananonj ubaa.’

35^u“Namo ii Anutuwaa kaniaa doya koloojiwaaonj ama qaa kokaen mende jewu, ‘Qaa honja mende jemaŋati eeŋ, namononj saanonj qeŋ turun

ⁿ 5.27 Eks 20.14; Dut 5.18 ^o 5.29 Mat 18.9; Maak 9.47 ^p 5.30 Mat 18.8; Maak 9.43

^q 5.31 Dut 24.1-4; Mat 19.7; Maak 10.4 ^r 5.32 Mat 19.9; Maak 10.11-12; Luuk 16.18;

1 Kor 7.10-11 ^s 5.33 Lew 19.12; Jan 30.2; Dut 23.21 ^t 5.34 Jei 5.12; Ais 66.1; Mat 23.22

^u 5.35 Ais 66.1; Ais 48.2

nomba.' Jerusalem ii Kirj Tak-kootoyaa sitia koloojiwaajonj ama qaa koi kaanja ii kaanagadeenj mende jewu, 'Qaa honja mende jemanjati eenj, Kirj Somata iinonj saanonj qemasologena ironja meleeno qananonj ubaa.' ³⁶Gii wanj juga injanja mena taanja koloowaatiwaajonj amamaawaga ano wanj juga taanja mena injanja koloowaatiwaajonj amamaawaga. Kawaajonj qaa kokaenj mende jewa, 'Qaa honja mende jemanjati eenj, Anutunonj saanonj wanjnaa juya mundanonj qero utegowaa.' ³⁷Jojopanj qaa mende jewuto, oonj-qaawaajonj mono 'Oonj!' jewu ano qaagowaajonj 'Qaago!' jewu. Qaa dindinja iikanonj qaa iwoi toroqewuti, ii mono Kilenjaa Toyanonj sololoonj onono koloowaa." Kianj.

Jena jewe ana ambe ii mende ambu.

Luuk 6.29-30

³⁸“Qaa monj kokaenj injijonkegi, 'Moñnonj jaaga qisigowaati, gii mono ironja meleema iwaa jaaya qisigowa. Moñnonj jega qemburatiwaati, gii mono ironja meleema iwaa jeta qemburatiwa.’

³⁹“Kaenj injijogito, niinonj qaa ii kokaenj jēj asariwe mobu: Moñnonj bologa ama onjombaati, ii mono mende qetegonj tuarenjenj ama mubu. Kaenj qaagoto, urunja dindinja qetaaliwaati eenj, mono urunja lee kaanagadeenj qetaaliwaatiwaajonj meleemba. ⁴⁰Moñnonj 'Selekopaaga memanja,' jēj qaanonj goomambaajonj moji eenj, mono mesaonj malekuga qaga kaanagadeenj muna buja qej aowa.

⁴¹“Kaanagadeenj moñnonj gesoya kilomiita motoongowaa so elaanj kembagatiwaajonj kuunj gombaati eenj, mono saanonj tej koma kilomiita woiwaa so elaanj iwo kemba. ⁴²Moñnonj goononj iwoi mombaajonj qisij gombaati, ii mono muba. Moñnonj 'Iwoi nona kitia era meleemanja,' jēj qisij gombaati, ii mono gema mende qej muba. Kianj.

Kaziuruga mono uuganonj jopagonj onjomba.

Luuk 6.27-28, 32-36

⁴³“Qaa monj kokaenj injijonkegi, 'Ejemba kosogianonj laligonj alaurugia koloojuti, ii jopagonj onjmakebuto, kaziurugia mono meleema kazi ama onjoma laligowu.’

⁴⁴“Kaenj injijogito, niinonj qaa ii kokaenj jēj asariwe mobu: Onj mono kaziurugia jopagonj onjoma nama sisiwerowero ama onjmakejuti, iyonjoojonj mono qama koolij laligowu. ⁴⁵Kaenj amakebuti eenj, iikaanja kanonj Mangia Siwe gomanonj laligoji, mono iwaa kania qendeema meraboraanja koloonj laligowuya. Iwaa kania ii kokaenj: Iinonj weenja mende anjonj kono kouma ejemba awaa ano bologa kaanagadeenj menj asarij onjmakeja ano konj anota ejemba dindinja ano doogoya yonjoo nene gawonjgia kaanagadeenj bedu menkeja.

^v 5.38 Eks 21.24; Lew 24.20; Dut 19.21 ^w 5.43 Lew 19.18

46“Oŋononj mono nona gomambaa tania uuguj Anutuwaa kania gendeema aonkebu. Takis tiliqiligiawo megi sisigia menkejuti, iyonononj alaurugianonj jopagonj oŋonji ii meleema jopagonj oŋomakeju. Ii uumeleembaa silia qaago. Oŋo yonoo sili iikayadeenj otaanj aonkebuti eenj, Anutuwaanonj tosa monj mende kolooro iinonj siligiaa tosaya mende oŋono tawa monj mende buŋa qeŋ aowuya. Kawaajonj mono ejemba korebore jopagonj oŋoma laligowu.

47“Uumeleembaa gadokopa ejembanonj kaanagadeenj batugianonj jolonjia jeŋ aonj laligojuto, ii uumeleembaa aiweseya qaago. Oŋo yonoo so alaurugia oŋoo batugianonjga jolonjia jeŋ aonkebuti eenj, iikanonj mono gadokopa ejemba kaanja kolooju. Gadokopa ejemba yonoo siligia mono uuguj awaa soro kolooŋ laligowu? 48“Oŋoo Siwe Manjgianonj akadamu soro kolooji, oŋononj mono iikawaa so akadamu sorogiawo kolooŋ laligowu.” Kiaŋ.

Memeqemeaŋ ejemba ii kaleŋ oŋomakebu.

6 1^yJiisanonj kokaenj kuma oŋono, “Mono kokaembaajonj galeŋ meŋ aonj laligowu: Nanamemeŋgia solanja dindinja ii ejembanonj iima oŋoojonj mogi ubaatiwaaajonj ama mende amakebu. Kaenj amakebuti eenj, oŋoo Manjgia Siwenonj laligoji, iinonj mono siligiaa tosaya mende oŋono tawa mende buŋa qeŋ aowuya.

2“Kawaajonj memeqemeaŋ ejemba kaleŋ oŋomanjenj ii qenjaarononj komaŋ romombo uuŋ qele ambutiwaaajonj mende amba. Uumeleembaa ejemba seleseleya yonononj ejembanonj meŋ biwiinj oŋombutiwaaajonj moma qamakooli mirinonj ano kana somatanonj kema ejemba injiima kaenj amakeju. Niinonj qaa hoŋa toonj monj kokaenj injijowe mobu, Yonononj mono siligiaa tawaya kuuya buŋa qeŋ aodaborogi Siwe Toyanonj ii mende toroqewaa.

3“Giinonj kaenj mende ambato, memeqemeaŋ ejemba kaleŋ oŋomanjenj boro dindinganonj nomaenj anji, boro qaniganonj ii mende moba.^z

4Kaleŋga iikanonj aasangoyanonj ero Manjgianonj nanamemeŋ aasangoya iimakeji, iinonj mono tawa gombaa.” Kiaŋ.

Qamakooli gawombaa kania kokaenj:

Luuk 11.2-4

5“Kawaajonj Anutuwaa qama kooliwuti, ii mono uumeleembaa ejemba seleseleya yonoo so mende ambu. Yonononj ejembanonj injiibutiwaaajonj

^x 5.48 Lew 19.2; Dut 18.13 ^y 6.1 Mat 23.5 ^z 6.3 Boroga qaniganonj ii mende mobaati, qaa iikawaa kania ii kokaenj: Ii mono aasangoyanonj ana komunjua alaganonj kaanagadeenj ii mende moba. Anutunonj sololoonj gono gawonj awaa afaanjonj menkejanj, ii mono geenjo duduunkejanj. ^a 6.5 Luuk 18.10-14

moma siingianon qamakooli mirinon ano kana sosoanon nama qama koolinjeju. Niinon qaa hona toon mon kokaen injijowe mobu, Yoŋonon mono siligiaa tawaya kuuya buŋa qeŋ aodaborogi Siwe Toyanon ii mende toroqewaa.

6“Giinon kaen mende ambato, Anutuwa qama koolimanjen mono geengaa miri uuta melaanon uma nagu koma Manja aasangoyanon laligoji, ii qama koolin muba. Kaen ana Manjanon nanamemen aasangoya iimakeji, iinon mono tawa gombaa.

7“Qama kooliwuti, iikanon mono uumeleembaa gadokopa ejemba yoŋoo tani kaŋa^b qaa julujulu ii mende jen laligowu. Yoŋonon qaa je seiseiya jegi Anutunon iikawaajon ama geja ama moma oŋombaatiwaajon romonŋonjeju. 8 Mono kokaembaajon yoŋoo so mende koloon laligowu: Oŋo naa iwoiwaajon amamaan mozoqozoron anjuti, Manjianon ii mende qama kooligi waladeen modaboronjeja. 9 Mono kokaen qama koolinjebu:

Nonoo Manjana, gii Siwenon laligojan. Goo qaga mono toroya ewa.

10 Mono galen koma nonona bentotongaa hona koloowa.

Goo uusiŋga Siwenon ten komakejuti, ii mono namonon kaanjadeen koloowa.

11 Ketewaa nenenana ii mono sonananon nonomba.

12 Tosia yoŋoonon tosa nonoonon eji, nono ii mesaon onjonon eŋ, gii mono iikawaa so nonoonon tosa songbama nonomba.

13 Anŋobatonon kamaan nunuwabotiwaajon mono anŋon koma nonoma Kileŋaa Toyaa borianonŋa^c metogon nonomba. (Gii geenŋo bentoton Toya, ku-usun Toya ano asamararan Toya ii kambaŋa kambaŋa laligon kouma laligona ano tetegoya qaa laligon ubaga. Ii onanon.)

14^dOŋo ejemba yoŋoo siŋgisonŋogia mesaowuti eŋ, Siwe Manjianon mono kaanagadeen onoo siŋgisonŋogia mesaowaa. 15 Mesaowaato, ejemba yoŋoo siŋgisonŋogia mende mesaowuti eŋ, Manjianon mono kaanagadeen onoo siŋgisonŋogia mende mesaowaa. Kian.

Nene siŋgi laaligo ii kokaen amakebu:

16“Nene siŋgi laligowuti, iikanon mono uumeleembaa ejemba seleseleya kaŋa kubosobosole mende ama laligowu. Yoŋonon Anutuwaajon nene siŋgi laligonjejuti, ejembanon ii iibutiwaajon ama zilinŋolon ama jaasewangianon saabesaabe koloonjeja. Niinon qaa hona toon mon kokaen injijowe mobu, Yoŋonon mono siligiaa tawaya kuuya buŋa qeŋ aodaborogi Siwe Toyanon ii mende toroqewaa.

^b 6.7 Waba kantri yoŋonon Anutu mende moma muŋ beŋsakonŋia morota morota qama koolin qaa omaya julujulu ii tondu jen laligoju. ^c 6.13 “Bologa Toyaa borianonŋa metogon nonomba,” tosanon qaa ii kokaen meleenju: bologanonŋa metogon nonomba.

^d 6.14-15 Maak 11.25-26

¹⁷“Giinonj kaenj mende ambato, Anutuwaajonj nenewaa singi laligonj kanonj mono tononj gbulunonj me saifenonj jaasewangja songbama wanj juga qenj laligowa. ¹⁸Kaenj ama nenewaa singi laligona ejembanonj qaagoto, Manja aasangoyanonj laligoji, iinonj ii iibaa. Kaenj ana Manganonj nanamemeng aasangoya iimakeji, iinonj mono tawa gombaa. Kianj.

Iwoi sewanja somata ii mono Siwenonj menj kululuuwu.

Luuk 12.33-34

¹⁹“Monej hina iwoi ii mono namononj enj onjombaatiwaajonj mende menj kululuuwu. Kaenj menj kululuugi kanonj dumunjanj gejalolononj ii kitogi kasukerajuju rost (kufenj) menj boliro kikekakasililij yonononj miri qosoma uma yongoro menjkeju.

²⁰“Namononj qaagoto, Anutuwaa usiinja tenj konji qabunagianonj somariwaatiwaajonj mono kaparanj komakebu. Kaenj anji maa suangja qaita monj ii Siwe gomanonj ero gurenj dumunjanonj ii mende kitogi kasukerajuju rost (kufenj) ii mende menj boliwuya. Kikekakasililij yonononj eu uma miri qosoma iwoi yongoro mende mewuya. ²¹Iwoiwaajonj akadamuya menj mona uji, iikanonj miri monjenj ero giinonj mono uuga kaanagadeenj iikanonj qokotaanj laligowaga. Kianj.

Selewaa asasaga ii jaanana.

Luuk 11.34-36

²²“Goo jaaga ii uu selegaa kiwaya koloaja. Kawaajonj ji monjonj jaaga mende menj boliji eenj, iikanonj mono toonj asaridabororo Anutuwaa asasaganonj saanonj uuganonj menj asariro laaligoga kuuya asasaganonj laligowaga.

²³“Asasaganonj laligowaato, siinj kombombaņa bologanonj me iwoi monjonj jaaga menj bolinj asasaga kojangiji eenj, iikanonj selewaa laaligoga kuuya kaanagadeenj menj tiiro pangamanj uutanonj umbuqumbianj laligowaga. Kaenj kolooro pangamanonj uugaa asasaga kojangiro tiiji eenj, geengaa pangamanonj mono ‘Yei!’ damubiribiriawo koloaja. Kianj.

Anutuga me monengja moma laariwaga?

Luuk 16.13; 12.22-31

²⁴“Monjonj ponj woi welenj qenj oromambaajonj amamaankeja. Monjonj kaenj amambaajonj moji, iinonj mono monj kazi ama munj monj uutanonj jopagowaa. Mombaanonj qokotaanj monj jejewili ama mubaa. Kawaajonj onjononj Anutu ano monej hina ii mindirinj welenj qenj orombombaajonj amamaawuya. Kianj.

Anutu moma laarij majakaka mende mobu.

²⁵“Kaenj kolooro niinonj kokaenj injijowe mobu: Onj namononj laligowutiwaa majakakaya ii kokaenj jenj mende mobu, ‘Mono naa iwoiga

° 6.19 Jei 5.2-3

anɟun aon newonaga ano naa iwoinonj selenana esuuwonaga?’ Jaagiawo laligojuti, iikanonj iwoi hoŋa kolooro nenenonj iikawaa qerewenja kolooja. Selegiawo laligojuti, iikanonj iwoi hoŋa kolooro opo surunonj iikawaa qerewenja kolooja. Mono ii romonɟowu.

²⁶ “Kanakeewanj kooŋa kooŋa ii mono injibu. Yoŋononj nene kota mende qosoma kororoonkeju. Dumunj hoŋa ii mende kotonj kowi mirigianonj mende meŋ kululuunkeju. Ii qaago totoonj ano onjo Siwe Manɟianonj mono kileŋ ii unuaginkeja. Onjo koonj yoŋoo so qaagoto, onjo sewanɟianonj mono koonj sewanɟia unuugunj uuta kolooja me qaago? Mono ii romonɟogi kemba.

²⁷ “Onjoononɟa moŋnonj majakaka moma iikaanja kanonj namononj laligowaatiwaa kambanja ii weenj motoonɟowaa so meŋ toroqewaa me qaago? Ii qaago totoonj!^f ²⁸ Opo surugiaajonj mono nomaembaajonj majakaka moju? Ii mende sokonja. Sombembaa japu jariŋ juraya somariinkejuti, mono ii suu injibu. Yoŋononj opo surugiaajonj beweso mende lonɟbamakeju ano gawonj tosaanja mende meŋkeju.

²⁹ ^g “Ii kileŋ niinonj kokaen injiwoe mobu, Kiŋ Solomononj goul silwaya qeragonj asombilibiliawo laligoroto, iwaa malekuya ii leiŋ firindua me jura mombaa so iimasiinŋawo mende kolooro. ³⁰ Sombembaa japu jariŋ juraya toonj kete kosonananonj ero woran konɟi kamaaro meŋ kululuun gilinj oogi jewaato, ii kileŋ Anutunonj ii awaagadeen menjereŋonkeja. Kawaajonj iinonj onjo kaanagadeen saanonj esuuŋ onjombaa. Onjoŋonj japu jariŋ jurayaa so qaago. Anutunonj kalanj koma onjomambaajonj moma iikawaajonj siŋa uuta momakeja. Oo ejemba, momalaarigianonj mono naambaajonj eenj toontoonj melaada kolooja?

³¹ “Kaenj kolooro onjo mono laaligogaa majakaka ano motoqoto mende momakebu. Ii moma bimoonj kokaen jewubo, ‘Nono mono naa nene apuga newonaga?’ ano ‘Naa iwoinonj selenana esuuwonaga?’

³² “Ii kokaembaajonj: Uumeleembaa gadokopa yoŋononj iwoi kuuya ii buŋa qeŋ aowombaajonj kaparanj koma uugere momakeju. Onjoŋonj iwoi kuuyaajonj memeqemean meŋ osinkejuti, onjo Siwe Manɟianonj mono ii modaboroja. ³³ Iikawaa uugereya mende mobuto, wala mono Anutuwaa bentotononj keuma iwaa jaanonj solananiwombaajonj kaparanj komakebu. Uugia iikanonj anɟi ero iinonj mono galeŋ koma onjoma iwoi iikaanja kuuya ii kaanjadeen onjombaa.

³⁴ “Kaenj ama onjoŋonj mono woran laligowutiwaa majakakaya ii mende momakebu. Worambaa majakakaya ii worambaajonj. Weenj motomotoombaa majakakagia mono anja anja bosiniŋ sogianonj koloowaa.” Kiaŋ.

^f 6.27 Tosianonj jawo 27 ii kokaen meleema jeju: Onjoononɟa moŋnonj majakaka moma iikaanja kanonj selia wan fiitwaa so toroqen meŋ korimambaajonj amamaawaa.

^g 6.29 1 Kiŋ 10.4-7; 2 Hist 9.3-6

Jenteego toya kaṅa mende koloowu.

Luuk 6.37-38, 41-42

7 ¹Jiisasnoṅ toroqen kokaen injjoro, “Anutunoṅ qaagia gosin jeṅ tegero kamaawubotiwaajon mono tosaṅa yoṅoo qaagia mende gosin jeṅ tegowu. ²Kawaa kania ii kokaen: Oṅonoṅ tosaṅa yoṅoo qaagia gosin jeṅ tegowuti, Anutunoṅ mono keda motooṅgonondeen oṅoṅṅiaa qaagia gosin jeṅ tegowaa. Oṅonoṅ tosaṅa yoṅooṅon jeṅkooto ama meṅ uma kamaṅ gosin oṅomakejuti, Anutunoṅ mono iikawaa so oṅoṅṅia ama oṅono uma kamaṅkebuya.

³“Gii alagaa jaanonṅ godomaruru melaada iijanto, geengaa jaaganonṅ gere tapia somata eji, ii mono naambaajonṅ mende iima kotojanṅ? ⁴Me nomaembaajonṅ ama afaṅṅonṅ alaga kokaen ijojanṅ, ‘Alana moba, nii saanonṅ jaaganonṅa godomaruru itagowe kamaawa?’ Kaen afaṅṅonṅ jejanṅto, gere tapia somata ii geengaa jaaganonṅ eja.

⁵“Oo gii uumeleembaa selesele ejaga, gii mono wala geengaa jaaganonṅa gere tapia somata meṅ giliwa. Ii meṅ gilingo tororo iima kotonṅ alagaa jaanonṅa godomaruru melaada ii saanonṅ itagona kamaawaa. ⁶Iwoiwaajonṅ mogi tak-kootoya qaita moṅ kolooji, ii mono kasu mende oṅombu. Maa damandanṅ qeqeta ii mono bao bagianonṅ mende giligi kema. Kaen ambuti eenṅ, iyoṅonoṅ mono ii kanagianonṅ tilalaṅ oṅoma mombo meleema oṅoṅṅia ijinṅ kitomitonṅ oṅombubo. Kiaṅ.

Mono qisih moṅgama Anutuwaaw nagunonṅ qeṅkebu.

Luuk 11.9-13

⁷“Mono Anutu qama kooliṅkebu. Qama kooligi gosin iwoi oṅombaa. Mono iwoiwaaw Anutuwaanonṅ borojanṅ meṅ moṅgamakebu. Ii moṅganṅi qendeeno iwoi mokoloowuya. Mono nama nagunonṅ qeṅkebu. Qegi nagu horonṅ oṅombaa. ⁸Moṅnonṅ Anutu qama kooliṅkeji, Anutunoṅ mono iwaa kitia meleeno buṅa qeṅ aowaa. Iwoiwaaw moṅgamakeji, iinonṅ mono iwoi mokoloowaa. Nagunonṅ qeṅkejiwaajonṅ mono nagu horonṅ mubaa.

⁹“Mobu, ejemba oṅoononṅa morononṅ kokaen anaga: Merianonṅ bisketwaajonṅ qisiro jamo mubaa? ¹⁰Me merianonṅ sorawaajonṅ qisiro qato mubaa?

¹¹“Kaen kolooro oṅo ejemba bologa koloonṅ kileṅ kaleṅ awaa awaa meraboraurugia oṅombombaa so koloojuti eenṅ, oṅoo Maṅṅia Siwe gomanonṅ laligoji, iinonṅ mono kaleṅa nomaenṅ aṅṅonṅ konaga? Iwaa uutaa nanamemeṅa ii nunuugunṅ qaita moṅ kolooja. Kawaaajonṅ oṅo iwoi awaawaajonṅ qama kooliṅ qisih mubuti eenṅ, iinonṅ mono siṅnanonṅ ii oṅombaa.

^h 7.2 Maak 4.24

¹² i“Kawaajonj ejembanonj onjo iwoi kuuya ama onjombutiwaajonj momakejuti, iikawaa so mono ii kaanagadeen ama onjmakebu. Kaen anji Mooseswaa Kana qaa ano gejatootoo ejemba yonoo Buju Tere qaagia iikanonj mono honggiawo kolooro mindimindiri kanianonj asuganonj koloowaa. Kianj.

Mono kiropo nagu gonjgonja kotonj kembu.

Luuk 13.24

¹³ “Gere sianonj kemebombaa kania ii afaangoya ano naguya ii laanania. Ejemba seiseyanonj nagu ii kotonj kana ii metetereenj kembuya. Kawaajonj onjo mono kiropo nagu gonjgonja kotonj iikawaa uutanonj kembu.

¹⁴ “Laaligo kombombananonj keukeutaa kania ii opoponjgoya osiqosiawo ano naguya ii gonjgonja. Ejemba afaangoyanonj nagu ii mokoloowuya. Kianj.

Gerewaa kania ii honja iima moma kotowu.

Luuk 6.43-44

¹⁵ “Gejatootoo ejemba takapolakaya yonononj lamawaa sele esuya mouma onoononj kankejuto, uugianonj kasu kawalia kaanja koloouju. Kawaajonj onjo mono yonoojonj ama toogia moma galej menj aonj laligowu. ¹⁶ Gawonjgiaa honja iigi kanagia qendeeno saanonj moma kotowu. Nejonj honja ii kasuneselanonj koloonjkeja me qaago? Waruj honja ii kowororononj kolooro menj kululuunkejonej me qaago? Qaago!

¹⁷ “Kawaa so gere awaa kuuya yonononj hongia awaa kuunkejato, gere bologanonj mono hongia bologa kuunkeja. ¹⁸ Gere awaanonj honja bologa kuumambaajonj amamaankeja ano gere bologanonj honja awaa kuumambaajonj amamaankeja.

¹⁹ j“Gere kuuya honja awaa mende kuunkejuti, ii mono galejanonj kotonj menj gerenonj giliro kemebuya. ²⁰ kIikawaa so ejemba yonoo gawonjgiaa honja iigi kanagia qendeeno saanonj moma kotowuya. Kianj.

Gowoko honja kania

Luuk 13.25-27

²¹ “Noo Siwe mannaa usiina tenj komakeji, iinonj mono iwaa bentotononj keubaa. Mamaga yonononj noojonj ‘Ponj, Ponj!’ eenj qama jenkejuto, kuuya yonononj Siwewaa bentotononj mende keubuya.

²² “Jenteegowaa kambanj somata iikanonj mamaga yonononj kanj noojonj kokaenj nijowuya, ‘Oo Ponj Ponj, nonononj mono goo qaganonj iwoi koloowaatiwaa gejatootoo qaa waladeenj jenj laligonij. Nonononj mono goo qagaa esujanonj omeya omeya onjotaan laligonij. Goo qaganonj mono

ⁱ 7.12 Luuk 6.31 ^j 7.19 Mat 3.10; Luuk 3.9 ^k 7.20 Mat 12.33

nemuŋ koma nonono aŋgoletu esuŋmumugiawo mamaga meŋ laligonij. Ii duduujaj me?’ ²³ ¹Kaeŋ nijogi kambaj kanonj kaniagia asuganonj kokaen ijijowe mobuya, ‘Niinonj kambaj moŋnonj onjo mende moma onjombe. Ejemba jeulalan aaja, onjo mono nomesaonj togowu.’ Kiaŋ.

Miri memewaa momakooto awaa ano kaapiroŋa

Luuk 6.47-49

²⁴“Kaeŋ koloojiwaajonj daeŋ yoŋononj noo qaa jena jejeŋi, ii moma iikawaa so teŋ koma meŋkejuti, niinonj kuuya iyoŋoo kaniagia qendeema momakooto ejawaa so ama kokaen jemaŋa: Iinonj miria jamo kowonjinj qaganonj mero. ²⁵ Kaeŋ mero koŋuru kambanonj koŋ rombuŋ giliŋ kamaaro apu luguro musu somata qero apu gboulu somata waama miri sopayanonj kuuroto, miri ii jamo kowonjinj qaganonj mero nanotiwaajonj ama mende kuno.

²⁶“Daeŋ yoŋononj noo qaa jena jejeŋi, ii moma iikawaa so mende teŋ koma meŋkejuti, niinonj kuuya iyoŋoo kaniagia qendeema eja nekoŋaa so ama kokaen jemaŋa: Iinonj miria sakaŋiŋ baŋare qaganonj mero. ²⁷ Kaeŋ mero koŋuru kambanonj koŋ rombuŋ giliŋ kamaaro apu luguro musu somata qero apu gboulu somata waama miri sopayanonj kuuro gororonjonj kamaaro.” Kiaŋ.

Ejembanonj Jiisaswaa ku-usuŋaajonj waliŋgogi.

²⁸ ^m Jiisasnonj qaa ii jedabororo ejemba tuuŋa tuuŋa yoŋononj mogi kuma onjonoti, tani iikawaajonj aaruŋ waliŋgogi. ²⁹ Iinonj yoŋoo Kana qaawaa boiurugiaa tani mende kuma onjonoto, ku-usuŋ Toya koloojiwaa so ejemba kuma onjono moma tani kawaajonj waliŋgogi newogia tegoro. Kiaŋ.

Jiisasnonj eja moŋ manimbayawo meŋ solanjaniro.

Maak 1.40-45; Luuk 5.12-16

8 ¹ Jiisasnonj baaja ii mesaonj kamaaro kanageso tuuŋlelembes somatanonj gematanonj otaagi. ² Kaeŋ kagi kanonj eja manimbayawo moŋnonj kaŋ simiŋ kuma Jiisaswaa wosoyanonj kemeŋ kokaen ijoro, “Oo Poŋ, giinonj siŋganonj meŋ qeaŋgonj nomambaajonj mojanj eeŋ, mono nii saanonj meŋ solanjanij nomba.”

³ Kaeŋ ijoro boria boraama selia oosirinj ijoro, “Niinonj ii amambaajonj mojeŋ. Gii mono solanjaniswa.” Kaeŋ ijoro manimbaya ii iikanondeeŋ solanjaniro awaa kolooro. ⁴ ⁿ Solanjaniro kokaen jeŋ kotonj muro, “Moba, kokawaa buju qaaya ii moŋ mende jena moba. Qaagoto, mono jigo gawonj galembaanonj kema selega qendeema muba ano Mooseswaanonj

¹ 7.23 Ond 6.8 ^m 7.28-29 Maak 1.22; Luuk 4.32 ⁿ 8.4 Lew 14.1-32

jenkootoya otaaj solanjanijaniwaa dangisen nanduja ama siimolon oowa. Ii oona iiro ejembanonj kaniaga moma kotowu.” Kiaj.

Jiisasnonj kawali galej mombaa gawonj ejia menj qeangoro.

Luuk 7.1-10

⁵Jiisasnonj Kaperneam taononj kouro Room kawali galej mojononj iwaanonj kanj qama koolinj kokaenj ijoro, ⁶“Oo Ponj, noo gawonj ejanaa seliaa bakayanonj koomuya kolooro siimbobolo kanjanawo moma mirinonj eja.”

⁷Kaenj ijoro kokaenj jero moro, “Niinonj mono kema ii menj qeangomaja.” ⁸Ii moma kokaenj meleema ijoro, “Oo Ponj, nii kaandiaga laligowe noo miri waarenanonj gualeembaatiwaaajonj gamuna mojenj. Kawaaajonj qaa jeganondeen jena welej ejananonj qeangowaa.

⁹Ii kokaembaajonja: Nii neeno kaanagadeen galenaa ku-usuj baatanonj ama nonji laligojenj. Noo baananonj manjaqeqe eja laligogi ii jenj kotonj onjomakejenj. Yojononnga mombaaajonj ‘Kemba,’ jenj kotowe iinonj kembaa. Mombaaajonj ‘Kawa,’ jenj kotowe iinonj kawaa ano welej ejana mombaaajonj ‘Gawonj koi mewa,’ jewe iinonj ii mewaa.”

¹⁰Jiisasnonj qaa ii moma walingonj ejemba otaaj kagiti, iyojononj eleema kokaenj injijoro, “Niinonj qaa honja monj kokaenj injijowe mobu: Israel kanageso batugianonj kaanagadeen momalaari somata kaanja ii mombaa uutanonj mende mokoloowe.

¹¹°Niinonj qaa kokaenj injijowe mobu: Ejemba tuuj somasomatanonj mono weenj koukoutanonjga ano weenj kemekemetanonjga kanj Siwewaa bentotonj uutanonj kouma Aabraham, Aisak ano Jeikob yonjowo nembanene nenj korisoro ama laligowuya. ¹²^pYojononj kaenj laligowuto, bentotombaa meraboraanja ii mono onjomesaonj hagonj onjonji pangamanonj seleenjenj kemebu. Iikanonj laligowuti, iyojononj mono saama gigilaan gobugia kigi qaro laligowuya.”

¹³Kaenj injijonj kawali galej kokaenj ijoro, “Gii mono miriganonj kemba. Momalaarigaa honja mono koloonj gomba.” Kaenj ijoro welej ejianonj mono aua iikanondeen qeangoro. Kiaj.

Jiisasnonj ji ejemba mamaga menj qeangonj onjono.

Maak 1.29-34; Luuk 4.38-41

¹⁴Jiisasnonj Piitowaa mirinonj kema Piitowaa seujanonj selegere ji kiro ero iiro. ¹⁵Ii iima borianonj oosiro selegereya mesaoro waama kanainj Jiisas nene onj wagi.

¹⁶Kaenj laligogi gomanj tiiro kanonj ejembanonj alaurugia omegiawo ii mamaga unjuama iwaanonj kagi. Kagi ome ii qaayanonj jenj konjoma onjono

° 8.11 Luuk 13.29 ^p 8.12 Mat 22.13; 25.30; Luuk 13.28

kouma kenji ano ji ejemba kuuya ii menj qeangonj onono. ¹⁷ Iikaanj ano Anutunonj qaaya gejatootoo eja Aisaiawaa uutanonj ano jerota eji, iikanonj honjowo kolooro. Qaa ii kokaenj,

“Iinonj ananaanonj ji wijinana mero qaganonj uro bosino.” Kianj.

Jiisas otaawombaa mondomondo qaaya

Luuk 9.57-62

¹⁸ Jiisasnonj ejemba tuunj somata liligonj mugi injiima kambanj kanonj gowokouruta yonjowo apu anjonj kotonj leegenj keubombaaonj jenj kotoro. ¹⁹ Kana qaawaa boi monjonj Jiisaswaanonj kanj kokaenj ijoro, “Boi, gii daenj daenj kembagati, niinonj mono iikanonj gii gotaanj kamaŋa.”

²⁰ Ii moma Jiisasnonj kokaenj ijoro, “Duuyaa kasuya yonjononj jamo kobaagianonj egi kanakeewombaa koonj yonjononj saraŋ bambanjanonj laligonjkejuto, Siwe gomambaa Eja honjanonj mono dakanonj kema waŋa naa qembononj qenj laariŋ haamo menaga?”

²¹ Kaenj ijoro gowoko yonjononjga monjonj kokaenj ijoro, “Ii saanonto, manjanonj komumambaa anjiwaajonj mono jena wala kema galej kombe komuro ronj kombego.” ²² Kaenj jeroto, Jiisasnonj meleema ijoro, “Mono mesaowa, koomuya yonjononj qamogia koomuya ii saanonj ronj kombuto, giinonj mono kanj nii notaawa.” Kianj.

Jiisasnonj jero raidimbonj goronj qero.

Maak 4.35-41; Luuk 8.22-25

²³ Jiisasnonj kema waŋgo uutanonj uro gowokouruta yonjononj otaanj iwo motoonj kenji. ²⁴ Kenji raidimbonj somatanonj obabanjkota apu anjononj koloonj giliro. Giliro sirinonj waŋgo uutanonj kemeŋ saa qembaaajonj anoto, Jiisasnonj gaonj ero. ²⁵ Gaonj ero gowokouruta yonjononj kema mindiinj ijogi, “Hei Ponj, mono ilaanj nonomba. Nono anjononj tiwilaawombaaajonj anjonj.”

²⁶ Kaenj ijogi meleema kokaenj injjoro, “Oo onj momalaarigia melaada, mono naambaajonj toroko momo eja koloouju?” Kaenj injjonj waama musu ano siri jenj kotonj orono sirinonj goronj qenj ero.

²⁷ Kaenj kolooro awawalinj qisinj aonj jegi, “Yei, mangaa siita! Eja koi naa ejaga laligoja? Iinonj musu ano kowe jenj kotonj orono jeta tenj konjao.” Kianj.

Omenonj bao uugianonj kemegi ejanonj qeangori.

Maak 5.1-20; Luuk 8.26-39

²⁸ Kaenj kolooro apu anjonj kotonj leegenj Gadara yonjoo gomanonj keuro. Iikanonj keuma eja omegarawo woi yorononj qasirinonjga kanj Jiisas

⁹ 8.17 Ais 53.4

mokoloori. Yorononj irinjonsoonj eja uugeregarawo koloori kuuyanonj kana iikanonj kembombaaonj amamaagi. ²⁹Yorononj Jiisas mokoloonj silama kokaen qama gigilaari, “Ae! Gii Anutuwaa Meria koloojanj. Gii mono nomaen ama nonomambaaonj kajanj? Siimbobolo momo kambanjanonj mende kanj kuuro waladeenj ii geriawo ama nonomambaaonj koi kajanj me?”

³⁰Iikanondeenj koriganonj qaagoto, kosogianonj kanonj bao tuunj somata monj gbojoja uutanonj kuluuma laligogi. ³¹Kawaajonj ome yonononj kokaen jej Jiisas welema mugi, “Giinonj nono konjoma nonombagati eenj, mono wasinj nonona saanonj bao tuunj yonoo uugianonj kemebonj.”

³²Welema mugi Jiisasnonj “Mono kema kemebu,” jej jej kotonj onono. Kaen jej kotonj onono iikanondeenj eja uugaranonjga kouma kema bao uugianonj kemegi. Kemegi bao tuunj jumunja yonononj mono lugun newonewoyanonj (siasianonj) kema jororonjonj apu anjononj kemen nemotonj komudaborogi.

³³Komodaborogi bao galenj yonononj koko koma unjurama taononj kema qaa bujugia kuuya jegi. Eja omegarawo yoroononj iwoi kolooroti, iikawaa bujuya kaanagadeenj injjogi. ³⁴Injjogi moma taonj ejemba jaasoongo yonononj mesaonj Jiisas mokoloonj iibombaaonj kagi. Kanj iima Jiisasnonj yonoo mindimindiri sopa gomanj mesaonj kemaatiwaaonj welema mugi. Kianj.

Jiisasnonj eja sele bakaya koomuya meagoro.

Maak 2.1-12; Luuk 5.17-26

9 ¹Jiisasnonj wanjo uutanonj uma mombo apu anjonj kotonj leegen keuma iyanjaa taononj keno. ²Kambanjanonj eja tosanonj alagia sele bakaya koomuya tambomaenenonj eroti, ii demberunonj ama anjonj kagi. Kaen kanj Anutu moma laarinj mugiti, Jiisasnonj iyonoo tanigia iiro sokono ji eja ii kokaen ijoro, “Merana, niinonj goo singisonogoga mesaonjenj. Kawaajonj mono kotiinj qaqabunabunagawo satiinj laligowa.”

³Kaen ijoro Kana qaawaa boi tosanonj nama uugianonj kokaen romonogogi, “Eja koi kanonj mono Anutu mepaqepae ama muja.”

⁴Kaen romonogogito, Jiisasnonj roromonogogia ii moma kotonj kokaen injjoro, “Ono mono naambaaonj qaa bologa uugianonj romonogoju?”

⁵Niinonj ‘Singisonogoga mesaonjenj,’ jejenj, qaa ii mono afaanagadeenj jejetaga. Monjonj kaen jero tosanonj qaa iikawaa honja mende iibu. Kawaajonj qaa ii afaanjaa so. Niinonj qaa monj kokaen ijomambaaonj mojenj, ‘Mono waama kema.’ Qaa ii lombotawo jejetaga kolooja. Kaen jewe honja koloowaa me qaagoti, ii mono asuganonj asugiro iibu.

⁶Mobu, balononj singisonogo mesamesaowaa ku-usunja ii Siwe gomambaa Eja honjaonj eji, onjo iikawaa kaniaaonj umbuqumbuyan laligowubo. Kawaajonj qaa lombotawo ii eja koi ijowe honja iibu.” Kaen

jen eja sele bakaya koomuyaa jaayanonj iima ijoro, “Gii mono waama tambomaeega menj miriganonj kemba. Qaa biŋawo ii hoŋawo koloowaati eenj, qaa afaaŋa ii mono kaanagadeen nomaembaajonj omaya koloonaga?”

⁷Kaen ijoro iikanondeen waama mirianonj keno. ⁸Kaen kolooro ejemba tuunj yonononj ii iima waliŋonj Anutu mepeseen mugi. Balonj ejawaajonj ku-usunj kaanŋa murotiwaajonj Anutu mepeseegi. Kiaŋ.

Jiisasnonj Matyuu (Liwai) oono.

Maak 2.13-17; Luuk 5.27-32

⁹Jiisasnonj iikanondeen kema takis ofis uugumambaajonj ano iikanonj eja qata Matyuu raro iima ijoro, “Gii mono noo gemananonj kawa.” Kaen ijoro waama takis gawonj mesaonj Jiisaswaa gematanonj keno.

¹⁰Kema Matyuuwaa mirinonj kema nene nenj ragiti, kambaŋ iikanonj takis meme eja tiliqiligiawo ano siŋgisonŋo eja mamaganonj kaŋ Jiisas ano iwaa gowokouruta yonowoo rama nene motoonj negi. ¹¹Kaen negi Farisii (Kana qaawaa kaparaŋkonŋonj) yonononj ii iima Jiisaswaa gowokouruta kokaen jen onŋonj, “Ae! Onoo boigianonj mono naambaajonj takis meme tiliqiligiawo ano siŋgisonŋo ejemba yonowoo rama nene neja? Ii mende sokonja.”

¹²Kaen jen onŋonj Jiisasnonj kitia kokaen injjoro, “Ejemba jigia qaa yonononj doktawaa siin mende amakejuto, ji ejembanonj mono doktawaanonj kemakeju. ¹³Niinonj siŋgisonŋo ejemba onoomambaajonj kaŋ laligojento, ejemba iyanŋiaajonj mogi solaŋa koloojuti, ii qaago. Kawaajonj qaa kokawaa kania mono kema kuma aonj mobu, ‘Niinonj siimolonj oowombaajonj qaagoto, kiankomunj aowombaa siinŋa mojen.’ ” Kiaŋ.

Nene siŋgi laligowaa qaaya

Maak 2.18-22; Luuk 5.33-39

¹⁴Kambaŋ kanonj Jon Oomulu ejawaa gowokouruta yonononj Jiisaswaanonj kaŋ kokaen qisigi, “Nonononj ano Farisii (Kana qaawaa kaparaŋkonŋonj) yonononj Anutuwaajonj nene siŋgi mamaga laligoŋkejonj. Geenŋaa gowokouruganonj mono naambaajonj nene siŋgi mende laligoju?”

¹⁵Kaen qisigi kokaen meleeno, “Onanonj, nono naa kambanonj nene siŋgi laligoŋkejonj? Emba meme kambananonj ejawaa gemakootaŋurutanonj gereya anŋi embawaa sakitiurutanonj iwoi ii togoŋkeju me qaago? Niinonj neenaa gowokouruna yonoo eja buŋagia koloonj yonoo batugianonj ainjolonj ramakejenj. Rabe yonononj kawaajonj ainjolonj aisoonj rama nene siŋgi laligowombaajonj amamaankeju. Amamaankejuto, Anutunonj laaligona nuano komuwe yonononj mono kambaŋ iikanonj saanonj nene siŋgi laligoŋkebuya.

^r 9.10-11 Luuk 15.1-2 ^s 9.13 Mat 12.7; Hoos 6.6

¹⁶(Oŋo laaligo walaga ano korisoro Buŋa gbilia ii mindirinŋ orombombaajonŋ amamaawuya. Kawaa qaa gemata ii kokaenŋ injijomaŋa:) Moumou walaga jurano moŋnonŋ opo gbilia mende soongbaŋa motonŋ iikanonŋ opo jakaŋa mende ama uumbinaaŋkeja. Opo jakaŋa gbilia kaanjanonŋ mono waziinŋ moumou walaga hororo mombo riiro ootanonŋ somariinŋ boliqoliwabo.

¹⁷Kaanjadeenŋ moŋnonŋ wain apu gbilia ii bokonŋ me taru walaga lama selianonŋ memeta kanonŋ mende kosoro kemeŋkeja. Kaenŋ anagati eenŋ, wain apu gbilianonŋ mono somariinŋ taru qenjumenjurama molaaro namononŋ kamaaŋ sooro taruyanonŋ kileqileewubo. Kawaaŋonŋ wain apu gbilia ii taru gbilianondeenŋ molaaniŋ kemero sokombaa. Kaenŋ aniŋ yorononŋ awaa koloowao. (Kaanjadeenŋ apu awaa ii kononŋ qamoganonŋ mende kosonŋkejonŋ. Kaenŋ kosowonagati eenŋ, iikanonŋ mono juma siisororo kamaaro neŋ ji niniwabo. Kaenŋ koloowabotiwaajonŋ apu awaa ii kononŋ awaanonŋ kosonŋkejonŋ. Oŋo kaanjadeenŋ laaligo walaga ano Oligaa Buŋa gbilia ii mindirinŋ orombombaajonŋ amamaawuya.) Kiaŋ.”

Jairusnonŋ borataajonŋ Jiisas qama kooliro.

Maak 5.21-43; Luuk 8.40-56

¹⁸Jiisasnonŋ qaa ii injijoro qaa galeŋ moŋnonŋ kouma Jiisaswaa batanonŋ kemeŋ siminŋ kuma kokaenŋ qama koolinŋ muro, “Noo borana keteda koi komujato, mono kaŋ boroganonŋ selianonŋ oosirina gbilinŋ toroqenŋ laligowa.” ¹⁹Qama koolinŋ muro waama gowokouruta yoŋowo ii otaaŋ keŋgi.

Emba jiawononŋ Jiisaswaa malekuya oosiriro.

²⁰Keŋgi kambaŋ iikanonŋ batugianonŋ emba moŋ laligoro. Iinonŋ koiŋsa gbani 12:waa so iima ji kiro laligoro. Emba iikanonŋ Jiisaswaa gematanonŋ kaŋ malekuyaa kiti susuya oosiriro. ²¹Ii oosirinŋ iyaŋaajonŋ kokaenŋ jero, “Niinonŋ ii oosirimambaajonŋ moma bimoonŋ malekuyanondeenŋ boronŋ moŋ oosiriwenagati eenŋ, mono saanonŋ qeaŋgomana.”

²²Kaenŋ jeŋ oosiriro Jiisasnonŋ iikanondeenŋ eleema ii iima kokaenŋ ijoro, “Borana, momalaariganonŋ mono meŋ qeaŋgonŋ gonja. Mono kotiinŋ qaqaabuŋabuŋagawo satiinŋ laligowa.” Kaenŋ ijoro moma aua iikanondeenŋ qeaŋgoro.

Jiisasnonŋ Jairuswaa borata meŋ gbiliro.

²³Toroqenŋ keŋgi Jiisasnonŋ qaa galembaa mirinonŋ uma ejemba jinŋgenŋ qama awelo uugiti ano ejemba tuuŋ guju giligiti, ii injiima kokaenŋ jeŋ kotonŋ oŋono, ²⁴“Mono seleeŋgeŋ kembu. Emba melaanonŋ mende komujaato, gaonŋa eja.” Kaenŋ jeŋ kotonŋ oŋono mogi jononŋsisi kaanŋa kolooro jomoma mugi.

²⁵ Jomoma mugito, ejemba tuun somata ii injjoro seleengen kenji emba melaa iikawaa ee miri uutanonj uma borianonj mero waaro. ²⁶ Waaro iikawaa buju qaayanonj seij mindimindiri sopa gomanj ii kuuya sokoma keno. Kiaŋ.

Jiisasnonj jaagoo eja woi meŋ qeaŋgonj orono.

²⁷ Jiisasnonj gomanj balonj ii mesaonj kemambaaonj keno eja jaagoo woiyanonj otaanj gematanonj kaŋ kokaenj qari, “Deiwidwaa gbilia, gii mono kiankomuŋ noromba.”

²⁸ Kaenj qari miri mombaa uutanonj uro jaagoo eja yorononj Jiisaswaanonj kari kokaenj qisinj orono, “Jaagara meŋ toomambaa kusunja noononj eji, ii moma laarijao me qaago?” Qisinj orono kokaenj meleema muri, “Poŋnara, ii saanonj moma laarijo.” ²⁹ Kaenj meleema muri jaa dawogaranonj oosirinj irijoro, “Momalaarigaraa so mono koloowa.”

³⁰ Kaenj irijoro jaagaranonj tooro. Kaenj kolooro galeŋj meme qaa kotakota oroma kokaenj irijoro, “Mobao, kokawaa bujuya ii mono moŋ mende jeri mobu.” ³¹ Kaenj irijoroto, yorononj mesaonj kema iikawaa bujuya jeŋ seiri mindimindiri sopa gomanj ii kuuya sokoma keno. Kiaŋ.

Jiisasnonj eja qaamuunj moŋ meŋ qeaŋgoro.

³² Jaagara tooro keni qaamuunj eja moŋ ii wama Jiisaswaanonj kagi. ³³ Kagi Jiisasnonj omeya konjono eja qaamuunj iionj qaa jero ejemba tuunj yoŋononj ii iima waliŋonj jegi, “Tani koi kaanja ii Israel uutanonj wala eeŋanonj kambanj moŋgeŋ mende iininj. Qaago. Keteda koi jaa morotaga iijonj.”

³⁴ Kaenj jegito, Farisii (Kana qaawaa kaparanjkonj) yoŋononj jegi, “Iinonj mono omejiilanj yoŋoo poŋgiaa esunjanonj ome oŋotaanjeja.” Kiaŋ.

Jiisasnonj kanageso yoŋoojonj wosoya moro.

³⁵ Jiisasnonj kema gomanj ano taonj so liligonj ejemba qamakooli mirigianonj kuma oŋoma bentotombaa Oligaa Buŋa jeŋ asarinj iikanonj uugia kuunj ji wiji ano jepajerepa kania kania meŋ qeaŋgonj oŋoma laligoro. ³⁶ Kaenj laligonj ejemba tuunja tuunja injiuro lama galeŋgia qaa taniŋaenj deenqeema ilinjalij qeŋ qeŋelala laligogi yoŋoojonj wosoya moro.

³⁷ Kaenj injiima gowokouruta kokaenj injjoro, “Anutuwaa gawononj nene hoŋa mamaga osasaŋj momogonj ejato, ii meŋ kululuuyaa gawonj meme ejembanonj mono afaanŋia laligoju. ³⁸ Kawaajonj nene hoŋa masuqeŋetaa Poŋnanonj gawonj meme ejemba wasiŋ oŋombaatiwaaonj mono qama

[†] 9.34 Mat 10.25; 12.24; Maak 3.22; Luuk 11.15 [‡] 9.35 Mat 4.23; Maak 1.39; Luuk 4.44

[‡] 9.36 Jan 27.17; 1 Kij 22.17; 2 Hist 18.16; Eze 34.5; Maak 6.34 [¶] 9.37-38 Luuk 10.2

koolinj laligowu. Qama koolinj mugi gawonj ejemba asuginj honja ii menj kululuuwu.” Kianj.

Aposol 12 yonoo qagia
Maak 3.13-19; Luuk 6.12-16

10 ¹Jiisasnoj gowokouruta 12 onjono iwaanonj kagi omejiilanj konjoma onjombutiwaa ku-usunja onjono. Kaanagadeenj ji wiji qenjenmanjenj kania kania menj qeangowutiwaa ku-usunja onjono. ²Wasiwasi eja aposol 12 yonoo qagia ii kokaenj: Mutuya ii Saimon, qata monj Piito qagi ano iwaa koga Andruu. Kawaa gematanonj Jeims ano koga Jon, mangara qata Zebedi.

³Filip ano Bartolomyuu, Tomas ano Matyuu takis meme eja, Jeims Alfiuswaa meria ano Lebeus qata monj Tadius, ⁴Saimon Zelot-politik ejaga^x ano Juudas Iskariot. Kariot eja kanonj kanagenj Jiisas memelolo menj muro.

Jiisasnoj gowokouruta 12 wasinj onjono.
Maak 6.7-13; Luuk 9.1-6

⁵Jiisasnoj eja 12 ii wasinj onjoma kokaenj jenj kotonj onjoma injjoro, “Onj waba kantriwaa ejemba yonoononj mende kembu. Kaanagadeenj Samaria prowins yonoo taonjia monjonj mende kembu. ⁶Iikanonj mende kembuto, Israel kanagesowaa lama soogiti, mono iyonoononj kembu. Ii gawonjia mutuya. ⁷Daenj daenj kembuti, iikanonj mono Buja qaa kokaenj injijon jenj asariwu, ‘Siwewaa bentotononj mono kosere kaja. Mono iikawaa uutanonj keubu.’

⁸“Ejemba jigiawo mono menj qeangonj onjoma koomuya ii menj gbilin onjoma laligowu. Ejemba manimbagiawo ii mono menj solanjaninj onjoma omejiilanj ii konjoma onjoma laligowu. Anutunonj iwoi kalenj onjototi, ii mono toroqenj kalenj onjoma laligowu.

⁹“Kana kembutiwaaajonj soojaakota goul me silwa me aenj kopanonj memeta ii mono irimuj kasagianonj mende somonjgowu. ¹⁰^zEjembanonj gawonj meme ejemba onjoo laaligogia nangowutiwaa so kolooju. Kawaaajonj kana kembuti, iwoi koi mende menj kembu: geso mende, maleku samonja mendeto, motoonjgo mewu, kana esu mende ano taa gbaru mende mewu.

¹¹“Kema taonj me gomanj dakanonj keubuti, iikanonj mono morononj eja geria qabuayawo kolooji, iikawaajonj qisigi miri onjombuti, mono iikanondeenj laligonj gawonj menj taonj ii mesanjanj kana kembu. ¹²Miri monjonj uma luaenonj yonowow ewaatiwaa jewu. ¹³Kaenj jegi luaegia

^x 10.4 Nesenel paati Zelot yonononj Room gawman tuarenjenj ama iyangiaa nananj mewombaaajonj tompe menj laligogi. ^y 10.7-15 Luuk 10.4-12 ^z 10.10 1 Kor 9.14; 1 Tim 5.18

anjon kombutiwaa so koloojuti een, luaegianon mono iyonoo qagianon ubaato, ii anjon kombutiwaa so mende koloojuti een, luaegianon mono eleema onjoangiaanon kawaa.

¹⁴“Kema laligon miri monjon keugi mende koma horon onoma qaagia mende mogi telambelangia mono kokaen jey qendeema onombu, ‘Nono onoo gomanon kani sububun kana tambonananon mokotaaji, ii mono riin konjoratinin onjoangiaanon eleema kemebaa.’ Kaen jey saanon goman me taon ii mesaon toroqen kembu. ¹⁵^bNiinon qaa honja mon kokaen injijowe mobu: Anutunon kamban somatanon qemasologengiaa irona meleeno taon iikawaa qaganon ubaati, so iikanon mono Sodom ano Gomora goman yonoo so uugun toroqen onombaa. (Sodom Gomora yononon bologa kanjanawo menj uugia mende meleengi Anutunon gerenon kondeema onooro.) Kiaj.

Kema gawon megii sisiwerowero koloojaa.

Maak 13.9-13; Luuk 21.12-17

¹⁶^c“Mobu, lama yononon duuyaa kasu kawalia yonoo batugianon kemegi lugun injiwubo, niinon onjo iikawaa tani kaanja wasin onombe kembu. Kawaajon mono mokolen^d kaanja momakooto qaganon galej menj aon laligon kewo kaanja ejemba bonjon koposowaa qaagia qaa laligowu. ¹⁷^eEjembanon onjo horon qaa jakegianon ama onoma qamakooli mirigianon qaa gawongia menj ooli waayawonon onootiwuya. Kawaajon ejemba kaanja yonoojon mono galej menj aon laligowu.

¹⁸“Tosianon noonon ama unuanji kantria kantria yonoo eja pon ano gawana yonoo jaasewangianon nambuya. Kaen nama noo kaniana nanjon jegi eja geria ii ano waba kantri kanageso yononon ii mobuya. ¹⁹Ii mobuto, qaa jakeyanon ama ononji nambutu, kamban kanon naa qaaga nomaen jewonaga, iikawaa majakaka mende mobu. Qaa jewuyati, ii Un Toroyanon aua iikanondeen onombaa. ²⁰Onjoangiaa uugiaaononga qaa mende jewuyato, Amagiaa Un Toroyanon mono uugia sololoo qaa jewuya.

²¹^f“Uumeleembaa gadokopa monjon daremunjon uuta meleenotiwaajon ama ii memelolo mero qaa jakeyanon anji qegi komuwaa. Kaanagadeen man monjon meraborata memelolo mero komuwaa ano merabora yononon nemunmanjurugia qetama onoma jegi unugi komuwuya. ²²^gNoo qanaajon ama kantria kantria yononon kuuya kazi ama ononji laligowuto, monjon

^a 10.14 Apo 13.51 ^b 10.15 Mat 11.24; Jen 19.24-28 ^c 10.16 Luuk 10.3 ^d 10.16 Mokolen ano raskol yononon asuganon manja qegi uulanawo mokoloon somonjon onombuyaga. Iikawaa so bimoowabotiwaaajon gowoko nononon maslim, komyunist ano tosaanja yonoo batugianon qanana misinari ii asuganon mende jenkejon. Momakooto ii awaa. ^e 10.17-20 Maak 13.9-11; Luuk 12.11-12; 21.12-15 ^f 10.21 Maak 13.12; Luuk 21.16 ^g 10.22 Mat 24.9, 13; Maak 13.13; Luuk 21.17

kaparanj koma kambanj tegowaatiwaa so kotiinj bonj qej nambaati, iinonj mono oyanjboyanj buja qej aowaa.

²³“Taonj mojnnonj sisiwerowero ama onjombuti, ii mono kok koma taonj mongej kembu. Niinonj qaa honja monj kokaenj injjowe mobu: Onjo Israel taonja taonja mende liligodaborogi Siwe gomambaa Eja honjanonj eleema kawaa.

²⁴^hGowoko mojnnonj boiya uugunj momoyawo mende kolooja ano welenjqqe mojnnonj somataya uugunj gawombaa momo mende mej laligoja.

²⁵ⁱ“Gowokononj boiya kaanja momoyawo kolooro sokombaa ano welenjqqenonj somataya kaanja gawombaa momo mej laligoro sokombaa. Miri uuta mombaa eja jej bolinj qata Iimolanj' qajuti eerj, iwaa embameraanjuruta yonjo qagia mono afaanjagadeenj iikaanj qamakebuya. Kianj.

Qaagiaajonj mono galej mej aonj laligowu.

Luuk 12.2-7

²⁶^k“Ejembanonj iwoi ununj megj eji, ii kuuya mono kotunji asuganonj koloowaa. Kaanjadeenj qaa aasangoya eji, ii kuuya mono injisaanjgi moma kotowuya. Kawaajonj ejemba yonjoonj toroko mende moma laligowu.

²⁷Niinonj qaa pangamanonj oloj jemanjati, ii mono asasaganonj jewu. Qaa sanj anji gejagianonj kemero mobuti, ii mono sombenonj asuganonj jewu. Kawaajonj mono qaagiaajonj galej mej laligowu.

Morowaajonj toroko moninj sokombaa.

²⁸“Tosianonj selegia qej komuwuyagato, unjagia qej komuwombaajonj amamaawuyati, iyonjoonj toroko mende moma laligowu. Ii qaagoto, iwoi jegeja koi: Mojnnonj ku-usunj mej unja ano sele kaangadeenj tiwilaanj orono gere sianonj kemebaoti, iwaajonj mono toroko moma laligowu.

²⁹Tosianonj arionj (me wilisi) woi monej kota motoonjgodanonj sewanja mewutiwaajonj amakejuto, iridogi Mangianonj ‘Oonj!’ mende jero iyeroononga motoonjgononj balononj mende kamaawaa.

³⁰“Anutononj kalaanj koma onjoma wanj jugia kuuya kaanjagadeenj weenjgodaboronj jangogia moja. ³¹Ejemba onjo sewanja ii arionj wilisi mamaga unjuugunj uuta kolooja. Kawaajonj mono toroko mende moma laligowu. Kianj.

Kraist jokoloowu me qakoombu?

Luuk 12.8-9

³²“Kaenj kolooro mojnnonj nii ejemba jaagianonj jokolonj nombaati, niinonj mono kaanjadeenj ii Manja Siwe gomanonj laligojiwaa jaanonj

^h 10.24 Luuk 6.40; Jon 13.16; 15.20 ⁱ 10.25 Mat 9.34; 12.24; Maak 3.22; Luuk 11.15

^j 10.25 Juuda yonjoononj Iimolanj qata Beelzebul. Ii omejiilanj yonjo somatagia. Matyuu 9.34 kanonj Jiisaswaaajonj qa bologa ii qagi. Iikawaa so Jiisaswaa alauruta ananaajonj qa bologa kania kania qamakebu. ^k 10.26 Maak 4.22; Luuk 8.17

jokoloomanja. ³³ ^lKaento, moŋnoŋ nii ejemba jaagianoŋ qakooma nombaati, niinoŋ mono kaanjiadeeŋ ii Maŋna Siwe gomanonŋ laligojiwaa jaanonŋ qakoomanja.” Kiaŋ.

Jiisaswaaŋonŋ luae qaagoto, kazi koloowaa.

Luuk 12.51-53; Luuk 14.26-27

³⁴ Jiisasnoŋ toroqenŋ kokaenŋ inijoro, “Kokaenŋ mende romoŋgowu: Jiisasnoŋ luae qemambaajonŋ ama namonoŋ kamaaro. Niinoŋ luae qemambaajonŋ qaagoto, nooŋonŋ ama juma deenŋi manjawaa soo somatanonŋ aowuya.

³⁵ ^m“Ii kokaembaajonŋ jejeŋ: Noo Buŋa qaananonŋ ejemba uugia kuuro meleengitiwaaŋonŋ ama kokaenŋ koloowaa: ‘Maŋ mera yorononŋ juma kerekere ani nemuŋ bora yorononŋ riitama aori enarononŋ enaroya qetama aonŋ deembaota. ³⁶ Ejemba iyaŋgiaa sumanŋurugianonŋ mono kereurugia koloowuya.’

³⁷ “Moŋnoŋ nii gogoraageŋ ama noma nemuŋa me maŋa jegenŋa ama jopagowaati, ii noononŋ mende sokombaa. Moŋnoŋ nii gogoraageŋ ama noma meria me borata jegenŋa ama jopagowaati, ii noononŋ mende sokombaa. ³⁸ ⁿSisigia megi moŋnoŋ nii notaaŋ siimbobolo moma maripoononŋ komumambaajonŋ mende jororiwaaati, ii noononŋ mende sokombaa.

³⁹ ^o“Moŋnoŋ iyaŋaa laaligo siiseweweya qaa ii mokoloowaati, iwaa laaligoyanonŋ mono soowaa. Moŋnoŋ nooŋonŋ ama laaligoya qeleeno soowaati, iinoŋ mono oyaŋboyaŋ laaligo mokoloowaa.” Kiaŋ.

Anutunonŋ gawonŋgiaa tawaya oŋombaa.

Maak 9.41

⁴⁰ ^pJiisasnoŋ jero, “Moŋnoŋ oŋo mirianonŋ koma horonŋ kalaŋ koma oŋombaati, iinoŋ mono nii koma horonŋ nombaa. Moŋnoŋ nii koma horonŋ nombaati, iinoŋ wasiŋ nonoti, mono ii mirianonŋ koma horonŋ mubaa.

⁴¹ Moŋnoŋ gejatootoo ejemba moŋ gejatootoo gawonŋjaajonŋ ama mirianonŋ koma horonŋ kalaŋ kombaati, iinoŋ mono gejatootoo ejembawaa tawaya buŋa qeŋ aowaa. Moŋnoŋ ejemba solaŋa moŋ solaŋa koloojiwaaŋonŋ ama mirianonŋ koma horonŋ kalaŋ kombaati, iinoŋ mono ejemba solaŋaa tawaya buŋa qeŋ aowaa.

⁴² “Moŋnoŋ merabora koi yoŋoononŋga mombaajonŋ noo gowokona koloojiwaaŋonŋ ama apu sanŋonŋa qambiawo newaatiwaaŋonŋ mubaati, Anutunonŋ mono iikawaa tawaya meleema mubaa. Niinoŋ qaa hoŋa

^l 10.33 2 Tim 2.12 ^m 10.35-36 Mai 7.6 ⁿ 10.38 Mat 16.24; Maak 8.34; Luuk 9.23

^o 10.39 Mat 16.25; Maak 8.35; Luuk 9.24; 17.33; Jon 12.25 ^p 10.40 Maak 9.37; Luuk 9.48; 10.16; Jon 13.20

monj kokaen injijowe mobu: Nangonj onjombuti, iyonjononj mono tawa mewuya.” Kianj.

Jombaanonj gowoko woi Jiisaswaanonj kari.

Luuk 7.18-35

11 ¹Jiisasnonj jenjkooto qaaya kaanj gowokouruta 12 onjono tegoro gomanj ii mesaonj toroqenj Galili prowinswaa taonj tosonianj kema Buja qaa kuma onjoma iikanonj uugia kuuj laligoro.

²Kambanj kanonj Jon Oomulu ejanonj kapuare mirinonj rama Kraistnonj gawonj kaen meroti, ii moma gowokowoita woi wasinj orono Jiisaswaanonj keni. ³Kokaenj qisinj mubaotiwaajonj wasinj orono kema jeri, “Menjqqeango eja kawaatiwaajonj mamboninj giinonj ii koloojanj me eja monj kanagenj kawaatiwaajonj mambombonja?”

⁴Kaenj qisinj muri kokaenj meleeno, “Iwoi iima mojaoti, iikawaa sunduya mono kema Jon kokaenj ijori moba: ⁵“Jaagoo yonjononj jaagia uuj iigi meendangoya yonjononj kana kema kagi manimbagiawo yonjononj solananigi gejaduu yonjononj qaa mogi koomugiti yonjononj gbilin waagi kamaanqeqeta yonjoojonj Oligaa Buja jenj asariwe momakeju. ⁶Kaenj kolooro iigi mombaa uutanonj mende boliro gema nuwaati, iinonj mono simbawonj koloaja.”

⁷Kaenj meleeno Jombaa gowoko yorononj keni Jiisasnonj kanainj Jombaa kania ejemba tuuj yonjoojonj kokaenj jenj asariro, “Onjo balonj qararanjonkonjanonj naama iibombaajonj kenji? Haamononj bowo utugonj metano wansanj-wansanj amakeji, onjo eja iikaanja kaya iibombaajonj kenji me? ⁸Me naa iwoiga iibombaajonj kenji? Eja malekuya akadamyawo mouma laligoroti, ii iibombaajonj me? Mobu, ejemba malekugia iimasiinjsiinjawo moumakejuti, iyonjononj mono kinj yonjoo jinjaronj mirigianonj laligoju. Ii balonj qararanjonkonjanonj qaago.

⁹“Me naa iwoiga iibombaajonj kenji? Gejatootoo eja monj iibombaajonj me? Onjanonj, niinonj kokaenj injijowe mobu: Eja iigiti, iinonj mono gejatootoo ejemba tosaanja unjuugunj qaita monj koloaja. ¹⁰‘Iwaa kania ii wala eenanondeen kokaenj oogita eja, ‘Moba, niinonj qelena gajoba monj wasiwe waladeen kema ejemba uugia mindingonj goo kana meleuro giinonj mono iwaa gematanonj namononj emu kemebaga.’

¹¹“Qaa kaenj ejato, niinonj qaa honja monj kokaenj injijowe mobu: Embanonja merabora koloogiti, kuuya iyonjoo batugianonj Jononj mono kuuya unjuugunj qabuayawo nanja. Nanjato, Siwewaa bentotonj uutanonj keuma Anutuwwa qabuayaya mokolonjkejuti, iyonjoo batugianonj kamaanqeqeta konoga iinonj mono Jon uuguja.

⁹ 11.5 Ais 35.5-6; 61.1 ¹⁰ 11.10 Mal 3.1

12^s“Jon Oomulu ejanonj Buja qaa jero kamban iikanondeej kanain Siwewaa bentotoja geriawo tuarenjenj ama manja qenkejuto, kilenj uulanawo kema somariinjeja. Manja geregiawo qenkejuti, iyonononj mono bentotonj ii iyangiaajonj horonj buja qenj aonjeju. 13Bentotombaa kania ii Mooseswaa Kana qaanonj ano gejatootoo ejemba kuuya yonoo Buju Terenonj oogi weenjonj laligonj kouninj Jononj koloonj honja asuganonj injisaano. 14‘Qaa koi moma analinj anjonj kombombaaajonj mojutu eej, Elaija koloowaatiwaa so anoti, Jononj mono ii kolooja. 15Mojononj uugejiawo laligoji, iinonj mono qaa ii geja ama moma kotowa.

16“Ejemba kete namononj laligojuti, ii mono naa iwoiwo so ama onombenaga? Yonononj naamade kaanja koloju. Yonononj maaket sombenonj rama qaa jomo menj tondu qama kokaenj jenjeju,

17 ‘Nono rii gbawe menj awelo uuninj onjo mende orogi.

Nono jinjenj qaninj onjo mende saagi.’

18“Iikawaa kania ii kokaenj: Jon Oomulu ejanonj kanj nene sinji laligonj wain apu mende nero iwaajonj jenjeju, ‘Ome mojononj uutanonj kemero laligoja.’

19“Siwe gomambaa Eja honanonj kanj nembanene nej korisoro ano iwaajonj kokaenj jenjeju, ‘Mobu, iinonj baononj newageej nene qozozonjon nej wain apu suulan nej takis eja tiliqiligiawo ano bologa meme yonoo alagiaga laligoja.’ Anutuwaa momakooto koma gbilinjejuti, iyonoo nanamemengiaa honanonj mono momakootogianonj sokonji, ii qendeemakeja.” Kiaj.

Jiisasnonj taonj 3 yonoojonj ‘Yei wosobiri!’ jero.

Luuk 10.12-15

20Kawaa gematanonj Jiisasnonj kanainj taonj tosaanja temboma onono. Taonj tosaanja iikanonj angoletoya ku-usunawo seiseiya mero kolooroto, kilenj uugia mende meleengi. Kawaaajonj ii temboma kokaenj jenj onono, 21^u“Oo Korazin toya, niinonj onoojonj ‘Yei!’ jenj saajenj ano Betsaida toya, onoojonj kaanagadeenj ‘Yei!’ jenj saajenj. Niinonj yonoononj kema qaana jewe sasoniro angoletona ku-usunawo kolooroto, uugia kilenj mende meleengi. Angoletu ii waba gomanonj Taia ano Saidon sitinonj koloonagati eej, iyonononj mono kambanj koriga uugia meleembombaa kaisareya qendeema resa ano too arija saabuyaga.

22“Saabuyagato, niinonj kokaenj injijowe mobu: Anutononj kanagenj Korazin ano Betsaida yonoo qaagia jenj tegonj ironja meleeno siimbobolo mobuti, kambanj somata kanonj ii mono Taia ano Saidon iyonoo siimbobolo soya uugunj mobuya.

^s 11.12-13 Luuk 16.16 ^t 11.14 Mal 4.5; Mat 17.10-13; Maak 9.11-13 ^u 11.21 Ais 23.1-18; Eze 26.1-28.26; Joel 3.4-8; Aam 1.9-10; Zek 9.2-4

²³“Ano Kaperneam toya, Anutunonj onjo saanonj metaama onono Siwe gomanonj ubuyaga me qaago? Qaago totoonj! Onjo mono koomuwaa senjonj gomanonj kemebuya. Niinonj yonjoononj kema qaana jewe sostoni ro anjoletona ku-usunjawo mewe kolooroto, uugia kilenj mende meleengi. Anjoletoto ii Sodom taanonj koloonagati eej, taonj iikanonj mono kambanj kokaamba kaanagadeej toroqen nanaga.

²⁴“Nanagato, niinonj kokaenj injijowe mobu: Anutunonj kanagenj Kaperneam onjo qaagia jej tegonj ironja meleeno siimbobolo mobuti, kambanj somata kanonj mono Sodom yonjononj siimbobolo iikawaa soya uugunj mobuya.” Kianj.

Lombogiawo onjononj mono noononj kanj haamo mewu.

Luuk 10.21-22

²⁵ Kambanj kanonj Jiisasnonj qaa kokaenj jero, “Oo Amana, giinonj Buja qaaga momakooto ejemba momo somata megiti, iyonjoononj mesanjonato, ejemba iyanjiaajonj moma kamaan merabora kaanja poumapou laligojuti, ii mono iyonjoononj injisaana moma asariju. Kawaajonj niinonj Siwe namowaa Poja gii mepeseen gonjen. ²⁶ Oo Amana, gii geenjo kaenj koloowaatiwaaajonj mona sokono awaa kolooro.

²⁷“Amananonj mono iwoi kuuya jej koto ro noo buja kolooro. Amananonj Meriaa kania anodeen moma yagoro mojononj ii mende moja. Kaanagadeen Merianonj Amayaa kania moma yagoro mojononj ii mende moja. Kaanagadeen mojononj Amanaa kania mende moma yagoro Merianondeen ii moja ano ejemba meweengonj onjoma yonjoononj ii injisaambaati, iyonjononj mono Ama moma mubuya.

²⁸ “Gawonj menj uulombogiawo laligojuti, onjo kuuya mono noononj kagi uugia menj afaanjonj onjombe haamo mewu. ²⁹ Noononj qaqanj ii mono sawingianonj ama anjowu ano niinonj nanamemena kuma onjombe ii mono moma sororogonj laligowu. Niinonj uuna menj kamaan ama gumbonjonjonj ejaga koloonenjwaaajonj mono saanonj uugia menj afaanjonj onjombe haamo mokoloowuya. ³⁰ Noononj qaqanj menj anjogi sogianonj kolooja ano lombo onjombe bosimbuti, iikanonj mono afaanja kolooja.” Kianj.

Jiisasnonj Sabat kendombaa Poja kolooja.

Maak 2.23-28; Luuk 6.1-5

12 ¹ Kawaa gematanonj Sabat kendonj mojononj Jiisasnonj wiit dumunj gawonj koria somata kotonj keno. Keno gowokourutanonj wosogia injiro wiit honja motomotoonj kanainj borogianonj kuma negi. ² Negito, Farisii (Kana

† 11.23 Ais 14.13-15; Jen 19.24-28 * 11.24 Mat 10.15; Luuk 10.12 × 11.27 Jon 3.35; 1.18; 10.15 † 11.29 Jer 6.16 † 12.1 Dut 23.25

qaawaa kaparaŋkonŋon) tosanonŋ ii iima Jiisas kokaenŋ ijogi, “Moba, goo gowokouruganonŋ mono Sabat kendombaa gawonŋ meme sonŋgoya uuguju?”

³“Kaenŋ ijogi kokaenŋ meleeno, “Kinŋ Deiwidnonŋ manjaqeŋe ejauruta yoŋowo liligonŋ wosogia injiro iwoi anŋgiti, ii weenŋgogi me qaago? ⁴Iinonŋ Anutuwwa opo sel jigononŋ uma bered kowoga Anutuwwa jaasewanonŋ alatanonŋ anŋi raro esuŋanonŋ tururo qetegogiti, ii mero negi. Bered kowoga mesamesaoya ii jigo gawonŋ galeŋ yoŋonondeenŋ neŋ laligogi. Iinonŋ ano iwaa kerasuru-urutanonŋ ii newubotiwwa songo eroto, ii kileŋ negi. ⁵“Kaajiadeenŋ jigo gawonŋ galeŋ yoŋononŋ Sabat kendononŋ jiwowonŋ jigononŋ nama gawonŋ meŋ gawonŋ mewutiwwa songo uugunŋ kileŋ qaagiawo mende koloŋkeju. Qaa ii Kana qaanonŋ weenŋgogi me qaago?”

⁶“Ii weenŋgogi, kaenŋ moŋento, niinonŋ kokaenŋ injjomana: Koi nanji, iinonŋ mono jiwowonŋ jigo uugunŋ uuta koloŋja. ⁷Buŋa Terewaa qaa moŋ kokaenŋ eja, “Niinonŋ siimolonŋ oowutiwwaajonŋ qaagoto, batugianonŋ kiankomunŋ aowutiwwaajonŋ moŋeŋ.” Onŋ qaa iikawaa kania mobuyagati eenŋ, ejemba koposowaa qaanana qaa nonoo qaanana mono tondu mende jeŋ tegowuyaga.

⁸“Ii kokaembaajonŋ jejeŋ: Siwe gomambaa Eja hoŋanonŋ mono Sabat kendombaa Poŋa koloŋja.” Kianŋ.

Jiisasnonŋ eja boria soorŋgoya meŋ qeangoro.

Maak 3.1-6; Luuk 6.6-11

⁹Jiisasnonŋ gomanŋ ii mesaonŋ qamakooli mirigianonŋ uro. ¹⁰Iikanonŋ eja boria soosoolia moŋ raro. Ejembanonŋ Jiisas qaa jakeyanonŋ ama mubombaajonŋ kokaenŋ qisiŋ mugi, “Eja Sabat kendononŋ meagonŋ Kana qaa uuguwoŋa me qaago?”

¹¹“Qisiŋ mugi kokaenŋ meleeno, “Onŋoonŋga morononŋ kokaenŋ koloŋja: Eja mombaanonŋ lama motoonŋgononŋ Sabat kendononŋ roŋnonŋ kemebaati eenŋ, iinonŋ ii mende meŋ hororo koubaa? ¹²Ejawaa sewanonŋ mono lamawaa sewana mamaga uuguji, mono ii romonŋgowu. Kawaajonŋ Sabat kendononŋ gawonŋ awaa meŋ kaananonŋ Kana qaa mende uuguwoŋa.”

¹³Kaenŋ meleema eja ii ijoro, “Gii mono boroga qeteterewaa.” Kaenŋ ijoro qeteterero wala anoti, iikawaa so awaa koloŋ boria alia kaŋa kolooro.

¹⁴Kaenŋ kolooro Farisii (Kana qaawaa kaparaŋkonŋonŋ) yoŋononŋ seleenŋenŋ kema ajoajoroo ama Jiisas nomaenŋ ama qeniŋ komuwaatiwwa qaa jeŋ moŋganŋi. Kianŋ.

Anutuwwa gawonŋ meme eja tak-kootoya ii kokaenŋ:

¹⁵Jiisasnonŋ qaagia ii iima kotonŋ iikanondeenŋ gomanŋ ii mesaonŋ moŋgenŋ keno. Keno mamaganonŋ iwaa gematanonŋ otaanŋ keŋgi yoŋoo batugianonŋ

^a 12.3-4 1 Sml 21.1-6 ^b 12.4 Lew 24.9 ^c 12.5 Jan 28.9-10 ^d 12.7 Mat 9.13; Hoos 6.6
^e 12.11 Luuk 14.5

ji ejemba kuuya menj qeaŋgoŋ oŋono. ¹⁶Ii menj qeaŋgoŋ oŋoma kania asuganoŋ jewubotiwaajonj kotakota qotogonj oŋono. ¹⁷Kaenj kolooro Anutunonj gejatootoo eja Aisaia sololoo qaa monj jeroti, iikanonj mono honjawo kolooro. Qaa ii kokaenj jerota eja,

¹⁸ ^f“Iibu, koi mono noo gawonj ejana kolooro ii meweeŋgonj mube.

Niinonj wombo alana iwaajonj mobe kerana qeaŋgoro uunanonj iwaajonj aisoŋkejenj.

Niinonj Uŋana Toroya iwaa uuta sokombaatiwaajonj wasiwe kemero iinonj qaa dindinagadeenj jenj tegonjkejenj iwaa Buŋa qaaya injisaama jenj seiroya kantria kantria yonjoononj kembaa.

¹⁹ Iinonj aŋgowowo mende ama qaa tokoronj kota mende qamakebaa. Ejemba monjonj iwaa qa otonja ii roonj qeqe kananonj mende mobaa.

²⁰ Bowo ologogiti, iinonj ii mende qosombaa.^g

Lambewaa wikyanonj jenj kotonj sokoya kolooro bolanjonj jenj bobo amakeji, iinonj ii mende qebugowaa.

Gawonja kaenj menj ejembanonj qaa dindinja otaawutiwaajonj manja qeŋ laligororo qaa iikanonj haamo ano otokorianj ambuya.

²¹ Kantria kantria yonjononj mono iinonj ilaenj onjombaatiwaajonj mamboma joronj qoronj ia iwaa qatanonj ama laligowuya.” Kiaŋ.

Jiisasnonj ome yonjoos esuŋgia uugunj qero kamaaja.

Maak 3.20-30; Luuk 11.14-23

²² Omenonj eja monj qaamuunj menj muro jaaya gooro moto laligoroti, ii wama Jiisaswaanonj kagi. Jiisasnonj ii menj qeaŋgoro omeya kouma keno neselaja loloo mombo qaa jenj uunj iiro. ²³ Uunj iiro ejemba tuunj kuuya yonjononj ii iima aarunj jegi, “Eja koi kanonj mono Deiwidwaa gbilia kolooja me?”

²⁴ ^h Kaenj jegito, Farisii (Kana qaawaa kaparanjkonj) yonjononj ii moma kokaenj jegi, “Eja koi kanonj mombaa ku-usunonj qaagoto, omejiilanj yonjoos Ponjgia iimolanj iwaa esuŋgonj ome onjotaanjkeja.”

²⁵ Kaenj jegito, Jiisasnonj uuronj onj gogia modaboronj kokaenj injijoro, “Kantri daenj yonjoos galenurugianonj batugianonj aŋgowowo ama jumbuti, iyonjononj mono tiwilaenj aogi kantrigianonj bolinj saoyagadeenj kolooŋ qeqelalanj ewaa. Kaanagadeenj siti me gomanj mombaa kanageso yonjononj batugianonj aŋgowowo ama jumbuti, iyonjononj mono galenjkonjkonj gawonj ia menj nambombaajonj amamaawuya.

^f 12.18-21 Ais 42.1-4 ^g 12.20 Bowo ano lambewaa wik ii ejembawaajonj jeja. Ejembanonj monj qeŋ jaabamagee ama mugii momalaarianonj jaŋgonj qaomambaajonj anji, Jiisasnonj ii menj qeaŋgowaa. ^h 12.24 Mat 9.34; 10.25

26 “Mobu, Satanonj mono alia Satan monj otaanagati eenj, iyonononj mono batugianonj angowowo ama jumbuyaga. Kaenj kolooro galenkonjonj gawonjia mewombaaonj amamaagi ometotonjgianonj mono nomaen nanaga?

27 “Mobu, niinonj iimolambaa esunonj omejiilanj konjoma onombenagati eenj, onoo alaurugianonj mono morowaa esunonj ii konjoma onombuyaga? Kawaajonj yonononj mono qaagia honja me qaagoti, ii gosinj jeŋ tegowu.ⁱ 28 Ii jeŋ tegowuto, Anutuwaa ku-usunonj noo boro susuna sololoooro omejiilanj onotaanjeŋerji eenj, Anutuwaa bentotononj mono onoononj kanj kuuja. 29 Moŋnonj eja kotiga iimolambaa kana boria waladeenj mende somonjgowaati eenj, iinonj mono nomaenj mirianonj uma qeŋgama esuhinaya menaga? Waladeenj ii somonjgoro rarogo mono saanonj mirianonja ilawoilaya kuuya tagonj meŋ kembaa. (Iikawaa so niinonj kaanagadeenj Satan somonjonj gematanonj omeya onotaanjeŋerj.)

30^j “Moŋnonj niwo mende laligoji, iinonj mono qetegonj nomakeja. Moŋnonj ejemba noo qanonj ajoroowutiwaajonj mende horonj onomakeji, iinonj mono mendeema onomakeja. 31 Kawaajonj niinonj qaa monj kokaenj injijomaŋa: Ejemba sinjisonjgo ama mepaqepae kuuya amakejuti, ii Anutunonj saanonj mesaonjeŋato, moŋnonj Uŋa Toroya mepaegowaati, iikawaa sinjisonjgoya Anutunonj mono kambanj moŋnonj mende mesaowaa. Qaago totoonj!

32^k “Moŋnonj Siwe gomambaa Eja honja mepaegonj qaa jewaati eenj, Anutunonj ii saanonj mesaowaato, moŋnonj Uŋa Toroya mepaegonj qaa iwoi jewaati, iwaa sinjisonjgoya ii Anutunonj namononj laligowaatiwaa so me koomu gematanonj kanonj mende mesaowaa.

Gerewaa kania ii honja iima gosinj moma kotowu.

Luuk 6.43-45

33^l “Gerewaa kania ii honja iima gosinj mojonj. Kawaajonj mono gere galenj konji awaa kolooro honja awaa koloonjkebaa me gere meŋ boligi honja bologa koloonjkebaa. 34^m Eja uutanonj iwoi saa qeŋ eji, ii mono buutanonj asuganonj jeŋkeja. Kawaajonj onjoangio qatowaa merauruta kolooju. Bologa kaanj koloonj mono nomaenj qaa awaa jewuyaga? 35 Eja awaawaa uu kowianonj iwoi awaawaa moriaŋa eji, iinonj mono awaa ii asuganondeenj jeŋkeja. Eja bologaa uu kowianonj iwoi bologaa moriaŋa eji, iinonj mono bologa ii asuganonj jeŋkeja.

ⁱ 12.27 Iyanjiaa sele galenjurugianonj Anutuwaa qata qama kilenj ome ii iimolambaa esunonj konjoma ononji niinonj ii Anutuwaa ku-usunonj konjoma onomakejeŋ. Ororonj mende nanjonjwaajonj morononj honja ano morononj qaa qolonjmolonjgoya otaanjeŋa? Yonononj me niinonj? ^j 12.30 Maak 9.40 ^k 12.32 Luuk 12.10 ^l 12.33 Mat 7.20; Luuk 6.44 ^m 12.34 Mat 3.7; 23.33; 15.18; Luuk 3.7; 6.45

³⁶ “Kaen jenkejato, niinon qaa honja monj kokaen injjowe mobu: Ejembanon songo waleema qaa je omaya omaya jewuti, iyonononj mono qaa jegia kuuyaa kania ii jenteegowaa kamban somatanonj Anutuwaajonj jen asarigi gosiwaa. ³⁷ Likawaa kania ii kokaen: Anutunonj mono qaa juga gosin iikawaa so qaaga jen tegoro solanjaniwaga me qaagawo koloonj lombo mokoloowaga. Kianj.

Boi tosianonj angoletowaajonj kaparanj koma welengi.

Maak 8.11-12; Luuk 11.29-32

³⁸ “Kamban kanonj Farisii (Kana qaawaa kaparanjonjonj) ano Kana qaawaa boi tosianonj Jiisaswaajonj kokaen ijogi, “Boi, gii saanonj angoletonj monj mena ii iibombaajonj mojonj.”

³⁹ “Kaen ijogi kokaen meleema onono, “Ejemba kete namononj laligojuti, ii tuuj somata bologa koloonj serowilij amakeju. Yonononj Anutuwaawaa aiweseyaajonj kaparanj komakejuto, aiwese monj gejatootoo eja Joonawaanonj mono koloodabororo. Anutunonj aiwese morota monj mende ama onombaa. ⁴⁰ “Joonanonj gomamboria karonj kowe osombaa (gajugaju) tomenanonj laligoroti, kawaa so Siwe gomambaa Eja honjanonj kaanagadeenj gomamboria karoombaa so balonj uutanonj ewaa.

⁴¹ ““Joonanonj Niiniwe ejemba batugianonj kema Anutuwaawaa qanonj uugia kuuro moma iikanondeenj uugia meleengito, mobu, niinonj batugianonj asuginj nama Joonawaa nanamemenja uugunj amakejenj. Kaen amakejento, onjo kilenj telambelanj ama nomakeju. Kawaaajonj Niiniwe ejembanonj jenteegowaa kamban somatanonj ejemba tuuj somata koi nanjuti, onjowo ororonj koomunonjga waama onjoo kooronjianonj motoonj nambu. Motoonj nama Niiniwe yonononj qaa kokaen onjoo selegianonj kuuwuya, ‘Onjo Siwe gomambaa Eja honja telambelanj ama mugij Anutunonj ironja meleema onjono siimbobolo uuta mobuya.’ Niiniwe yonononj kaen jegi nanamemengianonj onjonganj kaniagia injisaanji gamugia mobuya.

⁴² ““Kaniagiaa kaisareya monj ii kokaen: Anutunonj kerugenj momakooto uuta somata ii kinj Solomon muro Saut waagenjga kantri mombaa kwiin embanonj Solomombaa momakootoya momambaajonj siija moro. Siija moma gomanj goraayanonjga waama kana koriga tintinj kanj laligonj Solomombaa momoya moro.

“Ii moroto, mobu, kambanj kokaamba niinonj batugianonj koloonj nama Anutuwaanonj momakooto uuta menj kajenji, ii Solomombaa momakootoya uuguja. Uugujato, onjo kilenj telambelanj ama noma tompinj laligogij mende sokonja. Kawaaajonj Anutunonj kanagenj ejemba korebore horonj

ⁿ 12.38 Mat 16.1; Maak 8.11; Luuk 11.16 ^o 12.39 Mat 16.4; Maak 8.12 ^p 12.40 Jon 1.17
^q 12.41 Jon 3.5 ^r 12.42 1 Kij 10.1-10; 2 Hist 9.1-12

oŋoma qaagia jeŋ tegowaatiwaajon jaayanon keubuti, kamban iikanon Saut kantriwaa kwiin emba iikanon mono kaanagadeen keubaa. Iinon ejemba tuun somata koi nanjuti, oŋowo ororon koomunonga waama oŋoo kooronŋianon motoon nambaa. Motoon nama qaa kokaen oŋoo selegianon kuuwaa, 'Oŋo Jiisas telambelan ama mugu Anutunon irona meleema oŋono siimbobolo uuta mobuya.' Iinon kaen jero oŋonon siligia gosin oŋoanŋiaajon gamugia mobuya. Kiaŋ.

Ome yoŋonon eja uutanon eleembobaajon kaparan konju.

Luuk 11.24-26

⁴³“Omenon eja uutanonga kouma balon qararanŋonŋonon kema lan lilion lilion haamo memambaajon miri moŋgama moŋ mende mokoloowaa. ⁴⁴Ii mende mokolon mojoya tiiro kokaen jewaa, 'Mirina mesaon kaweti, iikanon mono mombo eleemaŋa.' Kaen jeŋ eleema miria usuma menjerengoro eroti, ii gbameŋa ero mokoloowaa.

⁴⁵“Kaen mokolon kema omejiilan tosaŋa 7 unuambaa. Omejiilan 7 ii iyaŋa uugun bologa totoon kolooju. Iinon ii unuano kan miri ii uma iikawaa uutanon laligowuya. Kaen kolooro eja iikawaa kania wala kilenkilon kolooro, kanagen boliqolidaborowaa. Ejemba tuun somata bologa koi kete namonon laligojuti, oŋonon kaanagadeen kaen koloowaa.” Kiaŋ.

Jiisaswaa nemuŋkouruta

Maak 3.31-35; Luuk 8.19-21

⁴⁶Jiisasnon toroŋen ejemba tuun qaa inŋion laligoro nemuŋkoganon kan seleenŋen nama iwo qaa jewombaajon mogi. ⁴⁷Mogi moŋnon kokaen ijoro, “Moba, goo nemuŋkoganon mono seleenŋen nama giwo qaa jewombaajon moju.”

⁴⁸Qaa ii ijoroto, iwaajon meleema kokaen jero, “Noo nemuna ii moronon? Noo kouruna ii moronon?” ⁴⁹Kaen jeŋ boria gowokouruta yoŋonon baagen boraama jero, “Iibu, noo nemuna ano kouruna hoŋa mono koi. ⁵⁰Daen yoŋonon noo Siwe Maŋnaa uusiŋa teŋ komakejuti, kuuya iyoŋonon mono noo nemuna ano naanŋkouruna kolooju.” Kiaŋ.

Qosomakororo eja waa sareqaa.

Maak 4.1-9; Luuk 8.4-8

13 ¹Kamban iikanondeen Jiisasnon goman ii mesaon apu anŋon goraayanon kemen raro. ²Raro ejemba tuunlembenon iwaanon kema ajoroogi wanŋonon uma raro. Raro ejemba tuun kuuya yoŋonon anŋon goraayanon sakasinon ajoroogi.

* 13.2 Luuk 5.1-3

³Kaen ajoroogi sareqaa mamaga jeŋ kokaen jero, “Mobu! Eja moŋnon nene kota qosoma kororoomambaajon gawonon keno. ⁴Kema qosoma kororooro kota tosonian kana goraayanon kemeŋ koŋgi. Kemeŋ koŋgi (warawen) kooŋa kooŋa kouma ii nedaborogi.

⁵“Kota tosonian jamo kowonjinon kemeŋ koŋgi. Kemeŋ koma kanon namo mamaga mende mokoloogi. Namu dusiita qaa erotiwaajon kuragagia uulanawo kougi. ⁶Kougito, weenon kouma injiima jeŋ koton onono tiigia qaagotiwaajon soolin gororonogi.

⁷“Kota tosonian kumuntiri waayawonon kemeŋ koŋgi. Kemeŋ koŋgi iikanon kouma qeŋ turuŋ bibiloko meŋ onongi. ⁸Kaen jaŋgon qaonoto, kota tosonian namo awaanon kemeŋ koŋgi. Kemeŋ koma tosaana kogia 100 koloogi. Tosia kogia 60, tosia 30 iikawaa so koloon seigi. ⁹Moŋnon uugejiawo laligoji een, iinon mono sareqaa koi geja ama moma kotowa.” Kiaŋ.

Ɔiisasnon naambaajon sareqaa jero.

Maak 4.10-12; Luuk 8.9-10

¹⁰Kaen jero gowokourutanon kaŋ Ɔiisas kokaen qisiŋ mugi, “Gii mono naambaajon ejemba yoŋoo qaa jemanjeŋ sareqaanon ama jeŋkejaŋ?” ¹¹Qisiŋ mugi kokaen meleema injoro, “Ii kokaembaajon: Siwewaa bentotonon keuma laligowonatiwaa qaa aasangoya ii onon asuganon injiowe moma kotojuto, iyononon ii kaen qaago.

¹²“Kawaa kania ii kokaen: Moŋnon momakootoyawo laligoji, Anutunon mono ii toroqen muro koma gbilin morianawo laligowaato, moŋnon momakootoya qaa laligoji, Anutunon mono momoya melaa eji, ii kaanagadeen qetegon wambaa.

¹³“Ejemba yoŋoo qaa jemanjeŋ kokaembaajon sareqaanon ama jeŋkejeŋ: Yoŋnonon iyanjiaa jaagianon iwoi iimago kania kileŋ mende iima kotowuya. Iyanjiaa gejagianon qaa tororo momago kania kileŋ mende moma asariwuya. ¹⁴“Gejatootoo eja Aisaianon waladeen qaa moŋ jeŋ ooroti, iikanon ejemba kaana yoŋoojon honawo koloonkeja. Qaa ii kokaen,

‘Qaa moma bimbimgonŋo kania kileŋ mende moma asariwuya.
Iwoi iima bimbimgonŋo kania kileŋ mende iima kotowuya.

¹⁵Ejemba tuuŋ somata koi yoŋoo uugianon mono kotakota gojoma eja. Gejagianon qaa moma bimbimgonŋo jaagia komujulaan laligoju.

Kaen mende ambuyagati een, mono jaagianon iwoi iima koton gejagianon qaa moma uugianon kania moma asariŋ uugia meleengi niinon ii saanon meŋ qeŋgon onombenaga.’

¹ 13.12 Mat 25.29; Maak 4.25; Luuk 8.18; 19.26 ^u 13.14-15 Ais 6.9-10

16^v“Qaa kaen ejato, oŋoo jaagianon iwoi iima kotojiwaajon mono simbawonjowo koloouju. Gejagianon qaa moma kotojiwaajon mono simbawonjowo koloouju. 17Niinon qaa honja toon mon kokaen injjomana: Gejatootoo ejemba ano Anutuwaanon ejemba solana mamaganon oŋo iwoi koi ijuti, ii iibombaajon awelegon laligogito, ii mende iigi. Oŋo qaa koi mojuti, yoŋonon ii mobombaajon uuqeeŋgo somata moma laligogito, ii mende mogi. Kianj.

Jiisanon sareqaawaa kania jero.

Maak 4.13-20; Luuk 8.11-15

18“Qosomakororo ejawaa sareqaa jejenj, iikawaa kania ii mono geja ama mobu. 19Nene kota qosoma kororooro kana goraayanon kemen konoti, ii kokaen: Moŋnon bentotombaa Buŋa qaaya moma kania mende moma asariro Kileŋaa Toyanon kan uutanon kota komogiti, ii qetegowaa. 20Nene kota qosono jamo kowonjinon kemen konoti, ii ejemba sareya mon. Yoŋonon Buŋa qaa moma ii iikanondeen uuqeeŋgo qaganon moma aŋgon komakeju.

21“Kaen amakejuto, uugianon tiita mende eŋ oŋombaato, kamban torodaamongadeen nama kotiiŋ laligowuya. Buŋa qaawaajon ama kakasililiŋ me sisiwerowero kolooro kamban iikanondeen mono tama uŋuwaa. 22Nene kota qosono kumuntiri waayawonon kemen konogiti, ii kokaen: Yoŋonon Buŋa qaa mogi uugianon kemejato, balonon laaligowaa majakakaya ano monen hina memewaa ugereya koloon bimoon oŋomakeja. Qabuŋagiawo koloowombaajon koposongogi siin kombombaŋa bologa tosianon kaanagadeen uugianon dunguŋ Buŋa qaa bibiloko meŋ munkeja. Kaen kolooro hongia qaa auta (gipeya) koloowuya.

23“Nene kota namo awaanon qosono kemen konogiti, ii ejemba koi kaana: Yoŋonon Buŋa qaa geja ama moma moma asariŋ pondan nama hongia mokoloŋkeju. Tosianon qaa je motoonononnga kota 30 mokoloŋkeju. Tosianon hongia 60, tosianon qaa kota motomotoon yoŋoo hongia 100 meŋ seiŋ mokoloŋkeju.” Kianj.

Qinqiliwaa sareqaa

24Jiisanon sareqaa mon kokaen jero, “Siwewaa bentotonaa kania ii eja kokaanaa so ama jemaŋa. Iinon gawononon kema nene kota awaa qosoma kororooro. 25Qosoma kororooroto, gomantiinanon egi kanon kere ejanon kan wiit dumuŋ batugianon kanon qinqiliwaa kota qosoma kororoon mesaon keno. 26Wiit dumuŋ kotanon juma waama uma honja asugiroti, kamban iikanon qinqilinon kaanagadeen asuganon asugiro.

^v 13.16-17 Luuk 10.23-24

27“Asuganon asugiro welenqequeurutanon ii iima gawon toyaanon kan kokaen ijogi, ‘Somatanana, gawonganon nene kota awaa qosoma kororoona me qaago? Qinqiliwaa kota ii mono daanjaya iikanon asugija?’

28“Kaen ijogi kokaen injjoro, ‘Kere ejanon ii qosoma kororooro.’ Kaen injjoro welenqeque yononon kokaen jegi, ‘Nono saanon kema qinqili ii qonjoma menj kululuuwonatiwaajon mojan me qaago?’ 29Kaen jegito, kokaen injjoro, ‘Qaago! Ono qinqili qonjoma menj kululuuun iikanon dumun tosaaja ii kaanagadeen qonjombubo.

30“Mono mesaogi motoon somariin honja memeyaa kamba ja kan kuuro niinon kamban iikanon dumun kunjkan ejemba ii kokaen injjomaja: Mono wala qinqili menj kululuun anji jewaatiwaajon boranjon kasanon somonjowu. Ii somonjonjo mono wiit dumun honja ii menj kululuun menj kan noo kowi mirinon ambu.”’ Kiaj.

Nejon kotaa sareqaa

Maak 4.30-32; Luuk 13.18-19

31 Jiisasnon sareqaa mon kokaen toroqen injjoro, “Siwewaa bentotoja ii kokaen: Eja monjon nejon kota menj anaa gawon namoyanon kema ano. 32 Kota ii melaa kazupuleenda. Ii nene kota kuuya iyonoo kamaanqegetagia koloojato, juma waama logoya kuuya unjuugun somariin gere koloowaa. Kaen koloon nano kanakeewambaa koonja koonja kouma haigia gere iikawaa borianon amakeju.” Kiaj.

Yiistwaa sareqaa

Luuk 13.20-21

33 Jiisasnon dujanon mombo sareqaa mon kokaen jero: “Siwewaa bentotoja ii yiist me flaua menj somasomariiwaa so kokaen kolooja: Emba monjon bered oomanjen yiist menj flaua konde karonj kanon mindirin melenqeleen ama kema raro korebore somariiro.” Kiaj.

Jiisasnon nomaembaajon sareqaaya qaaya jero?

Maak 4.33-34

34 Jiisasnon qaa kuuya ii kanageso yonoojon sareqaanon jero. Sareqaaya qaa kaen qaa mon mende injjoro. 35^wKaen koloo Anutonon gejatootoo eja mon sololoo qaa mon jeroti, iikanon honjowo koloo. Iinon qaa ii kokaen jero eja,

“Noo buunanon mono afaanoro sareqaaya qaaya jema ja. Anutonon namo mokoloo asugiroti, kamban iikanondeen qaa aasanjonyanon ero laligon kouninji, niinon mono qaa ii asuganon jen injisaama ja.” Kiaj.

^w 13.35 Ond 78.2

Qinqiliwaa sareqaawaa kania

³⁶ Jiisasnoŋ sareqaa ii jedaboroŋ ejemba tuuŋ somata oŋomesaonoŋ miri uutanonoŋ uro. Uro gowokourutanoŋ iwaanonoŋ kaŋ kokaenŋ qisiŋ muŋ ijogi, “Qinqili nene gawonoŋ asugiroti, gii mono sareqaa iikawaa kania jeŋ asariŋ nonomba.”

³⁷ Kaenŋ ijogi kokaenŋ meleema injjoro, “Siwe gomambaa Eja hoŋanoŋ mono nene kota awaa awaa qosoma kororoŋkeja. ³⁸ Nene gawonoŋ ii namowaa kantri kuuya. Nene kota awaa ii bentotombaa meraboraanaŋ oŋooŋoŋ jejeŋ ano qinqili ii eja bologaa meraboraanaŋ yoŋooŋoŋ jejeŋ. ³⁹ Kerenonoŋ ii qosoma kororoŋroto, ii Kileŋaa Toyaajoŋ jejeŋ. Dumuŋ kuŋkuŋ kambaŋa ii namowaa kambaŋa tegowaatiwaa kambaŋa somata ii. Dumuŋ kuŋkuŋ ejemba ii Siwe gajoba yoŋooŋoŋ jejeŋ.

⁴⁰ “Qinqili meŋ kululuuŋ gerenonoŋ aŋgi jewaati, iikawaa so mono namowaa kambaŋa tegowaatiwaa kambaŋa somatanoŋ koloowaa. ⁴¹ Siwe gomambaa Eja hoŋanoŋ mono gajobauruta wasiŋ oŋono kaŋ qaa areŋ bologa Kraistwaa bentotoŋ uutanonoŋ siŋgisiŋgo ambombaajoŋ kondooŋkeji, ii qewagoŋ mindiŋgowu ano ejemba jeulalana kuuya ii kululuuŋ oŋombuya.^x

⁴² “Kaenŋ mindiŋqindiŋ ama ejemba ii hagoŋ oŋoŋgi gere tomo tanjururuŋ jeŋ eji, iikanonoŋ kemebuya. Iikanonoŋ kemebuti, iyoŋonoŋ mono saama gigilaŋ gobugia kigi qaro laligowuya. ⁴³ Kambaŋ iikanonoŋ ejemba solaŋa yoŋonoŋ mono weeŋ kaŋa koloŋ Maŋgiaa bentotoŋ uutanonoŋ asariŋ laligoŋ ubuya. Moŋnoŋ uugejiawo laligoŋi, iinoŋ mono qaa ii geja ama moma kotowa. Kiaŋ.

Maa suaŋ mesamesaŋgoyaa sareqaa

⁴⁴ “Siwewaa bentotoŋa ii maa damandaŋ sewaŋa uuta iikawaa so kokaenŋ koloŋja: Ii gawonoŋ mesaŋgogi ero eja moŋnoŋ ii mokoloŋ aŋaliŋ aŋgoŋ koma mombo namonoŋ mesaŋgoro. Mesaŋgoŋ iikawaajoŋ aisoŋoŋ kema esuhinaya kuuya sewaŋa mewutiwaajoŋ ano moneŋ karo iikanonoŋ gawonoŋ baloŋ ii sewaŋa mero.” Kiaŋ.

Soroŋ kotaa sareqaa

⁴⁵ “Siwewaa bentotoŋa ii stua ejawaa so ama sareqaa moŋ kokaenŋ jemaŋa: Iinoŋ soroŋ kota moŋgama laligoro. ⁴⁶ Moŋgama laligoŋ soroŋ kota motoŋgo sewaŋa somata ii mokoloŋ kema esuhinaya kuuya sewaŋa mewutiwaajoŋ ano moneŋ karo iikanonoŋ soroŋ kota ii sewaŋa mero.” Kiaŋ.

^x 13.41 Qaa areŋ (ideology) bologa ii ŋaa (yawenŋ) gawonoŋ momo, komyunist, maslim ano momo areŋ tosaanaŋ ii ejemba somoŋgoŋ oŋoŋgi osigi laaligogianoŋ bolinŋ soŋkeji, gajoba yoŋonoŋ mono ii kuuya qewagoŋ mindiŋgowuya.

Misa hoorowaa sareqaa

47“Siwewaa bentotoŋa ii misawaa so ama sareqaa moŋ kokaen jemaŋa: Ii apu anŋonoŋ giligi kemero sora tanigia kania kania kemegi oŋoma meŋ kululuuro. 48Meŋ kululuuro saa qero ejembanonŋ ii horogi goraayanonŋ kouro kamaanŋ rama sora awaa gosinŋ kondenoŋ meŋ kululuugito, soro bologa ii giligi keno. 49Qaa iikawaa so mono namowaa kambaŋa tegowaatiwaa kambaŋa somatanonŋ koloowaa. Siwe gajoba yoŋonoŋ kanŋ ejemba bologa ii solanŋa yoŋoonoŋga gosinŋ oŋombu. 50Gosinŋ oŋoma ejemba bologa ii giligi gere tombo tanururunŋ jeŋ eji, iikanonŋ kemebuya. Kanonŋ kemebuti, iyoŋonoŋ mono saama gigilaanŋ gobugia kigi qaro laligowuya.” Kianŋ.

Qaa kota walaga ano gbilia

51 Jiisasnoŋ sareqaa ii jedaboronŋ kokaenŋ qisinŋ oŋono, “Qaa kuuya jejeŋi, ii moma asariju me qaago?” Qisinŋ oŋono meleema “Oonŋ!” ijogi. 52“Oonŋ!” ijogi kokaenŋ inŋjoro, “Miri toyanonŋ miriaa kowianonŋga hina iwoi walaga ano gbilia unjuma amakeja. Iikawaa so Kana qaawaa boi kuuya Siwe bentotombaa gowokouruta koloogiti, iyoŋonoŋ mono kaanŋagadeenŋ uugiaa kowianonŋga qaa akadamugiawo donŋgoga ano qaa awaa soro walaga unjuma jeŋkeju.” Kianŋ.

Nazaret yoŋonoŋ Jiisas gema qegi.

Maak 6.1-6; Luuk 4.16-30

53 Jiisasnoŋ sareqaa ii jedaboronŋ gomanŋ balonŋ ii mesaonŋ keno. 54Kema neŋsoomari taonŋanŋ keuma qamakooli mirigianonŋ uma Buŋa qaa kuma oŋono. Kuma oŋono aaruŋ waliŋonŋ kokaenŋ jeŋi, “Yeŋi, geŋajuju! Iinoŋ momakooto koi ano anŋoleto ku-usuŋawo ii mono daenŋkaya meja? 55Eja koi mono gomanŋ kokawaa motonŋqeqe ejawaa meriaga. Nemunŋaa qata Maria ano kouruta Jeims, Joosef, Saimon ano Juuda. Ii saanonŋ moŋonŋ. 56Naanŋurutanonŋ kuuya batunananonŋ koi laligoju. Kawaaŋonŋ iwoi kuuya koi mono daenŋkaya meŋ kanŋ anja?”

57^vNazaret yoŋonoŋ kaenŋ jeŋi uugianonŋ boliro iikanonŋ osigi. Osigito, Jiisasnoŋ kokaenŋ inŋjoro, “Geŋatootoo eja ii iyanŋaa taonŋonŋ ano iyanŋaa mirinoŋ jeŋewili ama munŋkejuto, gomanŋ tosianonŋ iikaanŋa qaago.” 58Kaenŋ inŋjoro momalaarigianonŋ mende kolooro yanŋgisenŋgiaaŋonŋ ama anŋoleto ku-usuŋawo ii iikanonŋ mamaga mende mero. Kianŋ.

Jombaa aroya kotogi komuro.

Maak 6.14-29; Luuk 9.7-9

14 ¹Kambaŋ kanonŋ balonŋ bakayaa (Galili prowinswaa) kinŋ Herod iinoŋ Jiisaswaa bujuya moro. ²Ii moma welenŋqeqeuruta ii kokaenŋ

^v 13.57 Jon 4.44

injijoro, “Ii mono Jon Oomulu ejaga. Iinonj mono koomunonja waama gawonj mero angoletu ku-usunawo koloonjeju.” Majakaka moma kaen injijoro.

³Ii kokaembaajonja jero: Herodnonj koga Filipwaa embia Herodias olonj mero Jon Oomulu ejanonj kinj jenj muro opotoro wasinj onono kema Jon menj somonjonj kapuare mirinonj oonji. ⁴Jononj Herodwaaajonj qaa kokaen jero, “Gii qamboga menj laligonj Kana qaa uugujanj.” ⁵Kaen jero Herodnonj Jon qegi komuwaatiwaa moroto, kanageso yonononj Jombaajonj mogi gejatootoo ejaga laligoroti, iikawaajonj kanageso yonoojonj toroko moro.

⁶Toroko moroto, Herodwaa kolokoloo kambaajanonj karo somataurutanonj ajoroonj ragi Herodiaswaa boratanonj yonoo jaagianonj danis ano Herodnonj iikawaa iimasiina mamaga moro. ⁷Kawaajonj emba sarañ iikanonj naa iwoiwaajonj qisinaga, kinjonj ii togonj mumambaajonj qaa somonjonj qaaya ii jojopañ qaanonj jenj kotiuro. ⁸Kaen jenj kotiuro nemujanonj emba sarañ ii kuuj muro kokaen ijoro, “Mono qisina Jon Oomulu ejawaa aroya kotonj wañ kondenonj ama menj kañ nomba.”

⁹Kaen ijoro kimbaa uutanonj kobooro wosobiri moroto, jojopañ qaaya jero somataurutanonj ii mogiti, iyonoo jaagianonj kamaañ qewabotiwaajonj ama Jombaa wañ mubutiwaajonj jenj kotoro. ¹⁰Kaen jenj kotonj opotoroya monj wasinj jero, “Gii mono kapuare mirinonj kema Jombaa aroya kotonj wañ menj kawa.” ¹¹Kaen jero Jombaa wañ kondenonj ama menj kañ emba sarañ ii muro menj kema nemuñ muro. ¹²Jombaa gowokourutanonj iikawaa bujuya moma kema qamoya menj qasiriwaa jamo kobaanonj ama ronj konji. Ronj koma kema qaa ii Jiisas ijogi moro. Kiañ.

Jiisasnonj eja 5,000 nene unuagiuro.

Maak 6.30-44; Luuk 9.10-17; Jon 6.1-14

¹³Jiisasnonj Jombaa sunduya moma gomañ ii mesaonj wanjononj uma balonj gbameña monjonj iyangiodeen laligowombaajonj kenji. Ejemba tuuj yonononj iikawaa bujuya moma taonj ano gomañgia mesaonj Jiisaswaa gematanonj otaañ balonj kana kenji. ¹⁴Kenji Jiisasnonj wanjononja kamaañ jemba tuuj somata injiima yonoojonj wosoya moro. Wosoya moma batugianonj ji injiro laligogiti, ii menj qeangonj onono.

¹⁵Kaen ama laligoro mare kolooro gowokourutanonj Jiisaswaanonj kañ kokaen jegi, “Boi, nono balonj gbameña kokanonj laligoninj ween jaaya tegonj kememambaajonj anja. Kawaajonj gii saanonj jemba tuuj koi wasinj onona gomañ gomañ kanonj kema nembanenegia sewañ menj newu.”

¹⁶Kaen jegito, Jiisasnonj kokaen injijoro, “Yonononj saanonj kokanonj rabu. Onononj mono onoangio ii nene unuagiwu.” ¹⁷Kaen injijoro jegi,

^z 14.3-4 Luuk 3.19-20 ^a 14.4 Lew 18.16; 20.21

“Nono bered 5 ano sora woi iikaan meŋ laligojon.”¹⁸ Kaen jegi injjoro, “Mono ii meŋ kaŋ nombu.”

¹⁹Kaen injjon ejemba tuuŋ somata ii jiuro lolonon kamaan rabutiwaajon jeŋ koton onono ragi. Ragi bered 5 ano sora woi ii meŋ Siwenon uuro uro kotuegon bered moton gowokouruta onono ejemba tuuŋ so mendeema ononŋi. ²⁰Mendeema ononŋi ejemba korebore neŋ neŋ timbiringogi. Neŋ timbiringon nene kitia reremona mesaogiti, ii gowoko yononon meŋ kululuugi konde 12 kanon kemeŋ saa qero. ²¹Eja bered negiti, iyonoo jaŋgogia ii 5,000. Emba merabora yonoo jaŋgogia ii mende megii. Kiaŋ.

Jiisasnon apu aŋgon qaganon riin riin keno.

Maak 6.45-52; Jon 6.15-21

²²Negi tegoro Jiisasnon iikanondeen gowokouruta jeŋ koton onoma kokaen jero, “Ono mono waŋgonon uma waladeen apu aŋgon koton leegen kembu. Niinon saanon kambaŋ biiwianon ejemba tuuŋ koi onoombe keŋgigo kamaŋa.” ²³Kaen jeŋ ejemba onono keŋgi baanjon uma aŋodeen laligon qama kooliro. Qama koolin laligoro mare kolooro baanjon yaŋabuju raro. ²⁴Raro waŋgogianon apu aŋgon biiwianon koriganon keno haamonon keŋgiti, iikaan baagenŋa qeŋ karo sirinon waŋgo kuuŋ giliro keqelaŋ kema karo.

²⁵Kaen ano gomaŋ aworaŋgoro (3-6 kilok) iikanondeen Jiisasnon apu aŋgon qaganon riin riin gowokouruta yonoonon karo. ²⁶Kaŋ apu aŋgon qaganon riin riin karo gowokourutanon ii iima aaruŋ toroko moma jeneŋgia ororo “Kowe Songorinon kaja,” jeŋ sombugia moma qama qa gigilaagi.

²⁷Qama qa gigilaagito, Jiisasnon iikanondeen qaa jeŋ kokaen injjoro, “Alauruna, mono qaqabunabunagiawo satiiŋ laligowu. Neeno kaen. Toroko mende mobu.” ²⁸Kaen injjoro moma Piitonon meleema kokaen ijoro, “Giinon Ponŋa koloojaŋi eeŋ, mono saanon jena niinon apu qaganon riin riin goonon kamaŋa.”

²⁹Jiisasnon ii moma “Saanon kawa,” ijoro. Kaen ijoro Piitonon waŋgo mesaon apu aŋgon qaganon riin riin kanaiŋ Jiisaswaanon keno. ³⁰Kanaiŋ kenoto, haamonon mamaga qeŋ siri karo iima toroko moma jeneŋja ororo kanaiŋ apu uutanon kemeŋ kokaen qaro, “Pon, mono ilaŋ nombal!” ³¹Qaro Jiisasnon iikanondeen boria boraama Piitowaa borianon meŋ kokaen ijoro, “Momalaariga ii melaada. Mono naambaajon uuwoi anjaŋ?”

³²Kaen ijon ilaŋ muro waŋgonon uri haamonon goron qero sirinon non qero. ³³Non qero eja waŋgonon ragiti, iyononon waeya meŋ mepeseen muŋ kokaen jegi, “Onanon, gii Anutuwa meriaga.” Kiaŋ.

Jiisasnon Genesaret laligon meŋqeeŋgo gawon mero.

Maak 6.53-56

³⁴Apu aŋgon koton leegen Genesaret gomanon keuma waŋgo mesaon sakasinon kemegi. ³⁵Sakasinon kemegi gomaŋ iikawaa ejembaya Jiisas

moma kotonj mugi. Moma kotonj munj qaa anji gomanj kuuya kosianonj ragiti, iikanonj keno bujuya moma ji ejemba kuuya uquama Jiisaswaanonj kagi. ³⁶Kan nama Jiisaswaa maleku susuyanonj oosiriwombaaonj welema munj laligogi. Oosirigiti, kuuya iyonononj mono qeangodaborogi. Kianj.

Ambosakonj yonononj qaa kuma soogi.

Maak 7.1-13

15 ¹Kawaa gematanonj Farisii (Kana qaawaa kaparanjonkonj) ano Kana qaawaa boi tosanonj Jerusalem sitinonja Jiisaswaanonj kanj kokaenj qisinj mugi, ²“Goo gowokouruganonj mono naambaajonj kana uugunj ambosakonjurunana yonoononj sili mende otaaju? Yonononj mono borogia songbama hamo mende qenj kilenj kanaij nembanene neju?”

³Kaenj qisinj mugi kokaenj injjoro, “Onjoangio mono naambaajonj ambosakonana yonoononj sili otaawombaaajonj kana uugunj Anutuwaanonj jojopanj qaa qenkeju? ^{4b}Kawaa qaaya monj ii kokaenj: Anutunonj kokaenj jenj kotoro, ‘Nemunj manja mono goda qenj oromakeba,’ ano ‘Monjonj manja me nemunja qasuaanj orombaati, ii mono qegi komuwa.’

⁵“Kaenj jenj kotoroto, onjo qaa ii uugunj kokaenj jenkeju, ‘Monjonj manjaajonj me nemunjaajonj kokaenj jewaa: Wosona mojenj. Noo nanjonanjo iwoina buja qenj aonaga, ii mono Anutuwaa mamatewoo nandumbaaajonj gosinj ambeta eja. Monjonj kaenj jenj manja me nemunja goda qenj mubaatiwaa so mende kolooja.’

⁶“Kaenj jenj siligia walagaajonj ama Anutuwaa jojopanj qaaya itagogi omaya koloonj janjonj qaomakeja. Ii mende sokonja. ⁷Oo uumeleembaa ejemba selesele, gejatootoo eja Aisaianonj onjo kaniagia tororo waladeen injisaama kokaenj jerota eja,

⁸ “Ejemba tuunj koi kanonj mono je buugianonj awaagadeen goda qenj nomakejuto, uugianonj mono telambelanj ama noma mongenj koriganonj anji eja.

⁹“Kaenj ero noo waena eenj toontoonj menj mepeseenj nomakeju. Kana qaa kuma onjombonjenj kitianonj ejemba yonoo jenjkootogia ii gisomaso ama melokanjjenkeju.”’ Kaenj meleema onono.

Eja uuta ii nomaenj tilooja?

Maak 7.14-23

¹⁰Jiisasnonj ejemba tuunj mombo onjoono kagi kokaenj injjoro, “Onjo mono qaa koi geja ama moma asariwu. ¹¹Ejanonj iwoi nero uutanonj kemenkeji, iikanonj mende tiloonj munkejato, iyanjaa wombotanonga qaa kouma kamaankeji, iikanonj mono tiloonj munkeja.”

¹²Kaenj injjoro gowokourutanonj kanj kokaenj qisigi, “Farisii (Kana qaawaa kaparanjonkonj) yonononj qaa ii mogi unjuro uugianonj boliji, ii

^b 15.4 Eks 20.12; 21.17; Dut 5.16; Lew 20.9 ^c 15.8-9 Ais 29.13

mojan me qaago?”¹³ Qisigi kokaen meleeno, “Niinon waro kuuya noo Siwe Manjanon mende komoroti, ii mono tiitawo qonjomaja. ¹⁴Kilen, ii mono onomesaowu. Yononon ‘Ejemba jaagoo unjambonja,’ jenkejuto, iyangiaa jaagianon mono gooja. Jaagoo mononon jaagoo alia mon borianon men wambaati een, iyoronon mono motoonon rojonon kemen uruwaa.”

¹⁵Kaen meleeno Piitonon ijoro, “Sareqaa iikawaa kania mono jen asarina mobon.” ¹⁶Kaen ijoro Jiisasnon jero, “Oo alauruna, on kaanagadeen toroqen momogia awaa mende kolooja me? ¹⁷Ejanon iwoi kuuya nero uutanon kemenkeji, ii korojonanon kemen seleenjen kamaanjenja. Ii moma kotoju me qaago?”

¹⁸“Ti kamaanjenjato, qaa uu kononononga kouma buutanonga kamaanjenja, iikanon mono tiloon munjenja. ¹⁹Ejemba uu kononjianonga iwoi koi kaana koloon koumakeja: Qaa bologa romononon owej jenan men ejemba unugi komuwutiwaajon momakeju. Olonkalu ama serowilin ambombaajon momakeju. Iwoi yongoro mewombaajon momakeju. Jenonkuukuu qaa qolonmolongoya jewombaajon momakeju. Gemaqeqe qaa jen Anutu mepaegowombaajon momakeju. ²⁰Iwoi kaananon mono ejemba tiloon onmakejato, borogia mende songbama nembanene nenkejuti, iikanon eja mon mende tiloonjenja.” Kian.

Keinan emba mononon kaparan koma qama kooliro.

Maak 7.24-30

²¹Jiisasnon Genesaret goman mesaon siti qagara Taia ano Saidon yoroo distrik qata Fonisia iikawaa uutanon keno. ²²Keno Keinan emba, balon iikawaa toya mononon kan Jiisas welema kokaen qama ijoro, “Pon, Deiwidwaa gbili, mono kiankomun nomba! Omenon borana kokojinjin ama muro siimbobolo somata momakeja.”

²³Qama ijoroto, Jiisasnon qaa mon mende meleeno. Kaen kolooro gowokourutanon kan kokaen kuun mun ijogi, “Emba ii saama qama kanananon kajiwaajon mono ilaan muna kema.” ²⁴Kaen ijogi meleeno, “Amananon Israel kanagesowaa lama soosooya iikayadeen hamo qen onomambaajon ama wasin nonota kajej.” ²⁵Kaen meleeno emba iikanon kosianon kan simin kuma mun ijoro, “Pon, mono ilaan nomba!”

²⁶Kaen ijoroto, Jiisasnon kokaen meleema muro, “Qaago, merabora yonoo mirigianonga bered men kasu ononin mende sokombabo. Juuda nono wabaurunana onoo qagia kasu qamakejon. Niinon waladeen Juuda ejemba ilaan onombe kantri tosaan ononon mono kasu kaana mamboma laligowu.”

^d 15.14 Luuk 6.39 ^e 15.18 Mat 12.34

²⁷Meleema muroto, embanonj ijoro, “Ponj, ii saanonj mojenton, kasu meria yonononj mono kaanagadeen togiaa nene dujonnga nene reemonja kamaaro nenkeju.” ²⁸Kaen ijoro Jiisasnonj kokaen ijoro, “Oo emba, goo momalaariga ii somata. Kawaajonj welema nonjanjwaa honja mono koloowaa.” Kaen ijoro moma boratanonj aua iikanondeen qeangoro. Kiaj.

Jiisasnonj ji ejemba seiseiya mero qeangogi.

²⁹Jiisasnonj gomanj ii mesaonj kanj Galili apu angombaa goraayanonj kouma baanjonj uma kamaanj raro. ³⁰Raro ejemba tuunjelebeyanonj iwaanonj kanj ejemba koi kaanja unuanji: Lokonj ano ejemba jaagia googa, tosaanja kana borogia eraqeerangoya, tosaanja qaamuunj ano tosaanja ji mamaga injiro laligogiti, ii unuama Jiisaswaa kana banonj onoonji mej qeangonj onono.

³¹Mej qeangonj onono qaamuunj ejemba yonononj qaa jegi kana borogia eraqeerangoya yonononj qeangonj dingogi lokonj yonononj kana riinj kema kagi jaagia doongoya yonononj jaa uunj iigi ejemba tuunj yonononj ii iima waliingonj Israel ananaa Anutunana mepeseegi. Kiaj.

Jiisasnonj eja 4,000 nene unuagi.

Maak 8.1-10

³²Jiisasnonj gowokouruta onoono iwaanonj kagi kokaen injjoro, “Niinonj ejemba tuunjeleme somata koi yonoononj wosona mojej. Yonononj noononj kanj weenj karoonj laligonj waagi nenegia qaondabororo ijej. Kananonj kema laligonj batuyanonj jaagia giliro tiwitiwilaa mokoloowubotiwaajonj ii eenj wasinj onjomambaajonj togojej. Kawaajonj ii nene unuagimambaajonj mojej.”

³³Kaen injjoro gowokourutanonj meleema kokaen ijogi, “Balonj qararanjonkonganonj kokanonj nonononj mono daenkayaga nembanene mamaga mokolonj ejemba tuunjeleme koi unuagiwonaga?” ³⁴Ii moma Jiisasnonj kokaen qisinj onono, “Onoononj bered dawi raja?” Qisinj onono “Bered 7 ano sora melaa tosaanja raja,” jej ijogi. ³⁵Ijogi Jiisasnonj ejemba tuunjeleme ii namononj kemenj rabutiwaajonj jej kotonj onono kemenj raji.

³⁶Kemenj raji bered 7 ano sora ii mej Anutu qama koolinj dangisenj jej motonj gowokouruta onono yonononj ii ejemba tuunj so toto qe ononji. ³⁷Toto qe ononji nej nej timbiringogi. Nej timbiringonj nene kitia mesaogi kemeroti, ii konde 7 kanonj mej kululuugi saa qero. ³⁸Eja nene negiti, yonoo jangogia ii 4,000. Emba merabora yonoo jangogia ii mende megj. ³⁹Jiisasnonj ejemba tuunjeleme onoono kenji iyanja wanjononj uma Magadan gomanonj keno. Kiaj.

Boi tosonian angoleto iibombaajon kaparan konji.

Maak 8.11-13; Luuk 12.54-56

16 ^{1f}Farisii (Kana qaawaa kaparan konjon) ano Sadusii (Jigo gawombaa kaparan konjon) tosonian Jiisaswaanon kaŋ qaawaa timbinon horowaatiwaajon angobato meŋ muŋ kokaen qisigi, “Mono jena Siwenonga angoleto mon asugiro iibona.” ²Kaen qisigi kokaen meleeno, “Ono ween kememambaajon ano iikanon kokaen jenkeju, ‘Sombinon ososaajiwaajon woraŋ ween awaa koloowaa.’

³“Kaanagadeen umugawodeen kokaen jenkeju, ‘Sombinon ososaaro koosonon totowijiwaajon mono kon musu giliwaa.’ Kaen kaen jen sombimaa tania iima kon weembaa kania saanon gosinkejuto, kamban laligojoni, iikawaa aiweseya gosiwombaajon mende moju. Ii mende sokonja. ⁴Ejemba tuuŋ bologa namonon laligon oloŋkalu amakejuti, iyononon Anutuwaa aiweseya asugiwaatiwaajon kaparan komakejuto, Anutunon gejatootoo eja Joonawaa aiweseya onondabororo aiwese tosia mende toroqen qendeema onombaa.” Kaen meleema onomesaon mongen ken. Kiaŋ.

Farisii ano Sadusii yononon wosokondun kaŋa koloju.

Maak 8.14-21

⁵Jiisasnon gowokouruta yonowo apu angon koton leegen keuma samon mewombaajon duduugiti, ii iigi. ⁶^hIi iigi Jiisasnon kokaen injjoro, “Ono Farisii ano Sadusii paati woi yonoo wosokondungia ano riki sombangia iikawaajon mono galengia meŋ laligowu. Ii awaagadeen mende gosin gema qegi yononon mono yiist kaŋa somariin meŋ bolin onombuya.”

⁷Injjoro qaa gemata ii mende moma asarin batugianon kokaen amin mogi, “Nono bered mende meŋ kajoŋ. Kawaajon jeja me nomaen?” ⁸Ii amin mogi gejianon kemero kokaen injjoro, “Oo ono momalaarigia melaada, naambaajon ‘Bered mende mejoŋ,’ jen onoangia amin moju? ⁹ⁱNoo kania ii naambaajon mende moma kotoju? Niinon bered 5 ii 5,000 yonoojon motowe iikawaa kitia meŋ kululuugi konde dawinon kemeŋ saa qero? Ii duduuju me qaago?

¹⁰^j“Kaanagadeen bered 7 ii 4,000 yonoojon motowe iikawaa kitia meŋ kululuugi konde dawinon kemeŋ saa qero? Ii duduuju me qaago? ¹¹Nii beredwaajon qaa mende jejen, ii nomaen ama mende moma kotoju? Niinon beredwaajon qaagoto, Farisii ano Sadusii paati yonoo wosokondungia ano riki sombangia gosin gema qewutiwaajon jejen.” ¹²Kaen injjoro iikanondeen qaayaa kania kokaen moma asarigi, “Ahaa!

^f 16.1 Mat 12.38; Luuk 11.16 ^g 16.4 Mat 12.39; Luuk 11.29 ^h 16.6 Luuk 12.1

ⁱ 16.9 Mat 14.17-21 ^j 16.10 Mat 15.34-38

Flaua meŋ somasomarii yiistwaa galeŋ meŋ aowombaajon mende jejato, Farisii paati ano Sadusii paati yonoononŋ qaa melokanjijŋ gema qewombaajon jeja.” Kiaŋ.

Piitononŋ Jiisaswaa kania jokolooro.

Maak 8.27-30; Luuk 9.18-21

¹³ Jiisasnonŋ Sisaria Filipai taombaa kosianonŋ kema kanonŋ gowokouruta kokaenŋ qisinŋ onono, “Ejembanonŋ Siwe gomambaa Eja honŋa noojonŋ nomaenŋ jenkeju? Nii moroga koloojen?” ¹⁴ ^kQisinŋ onono meleema kokaenŋ ijogi, “Tosianonŋ ‘Gii Jon Oomulu ejaga koloojanŋ,’ jenkejuto, tosianonŋ ‘Gii Elaija koloojanŋ,’ jenkeju ano tosianonŋ toroqenŋ kokaenŋ jenkeju, ‘Gii Jeremaia me gejatotoo eja walaga yonoononŋa monŋ koloojanŋ.’”

¹⁵ Kaenŋ ijogi kokaenŋ qisinŋ onono, “Ano onŋoangio noojonŋ nomaenŋ jenkeju? Nii moroga koloojen?” ¹⁶ ^lQisinŋ onono Saimon Piitononŋ meleema ijoro, “Gii Hamoqeŋe Toya Kraist ano laaligo Toya Anutuwaa Meria koloojanŋ.”

¹⁷ Kaenŋ ijoro Jiisasnonŋ meleema kokaenŋ ijoro, “Oo Saimon Joonawaa meria, balonŋ eja sa busuyawo monŋonŋ qaagoto, noo Amana Siwe gomanonŋ laligoji, iinonŋ mono qaa ii gii gisaano. Kawaajonŋ giinonŋ mono simbawonŋawo koloojanŋ. ¹⁸ Niinonŋ kokaenŋ gijowe moba: Gii Piito (ananaa qaanonŋ karanjanŋ) koloona niinonŋ karanjanŋ iikawaa qaganonŋ uumeleenŋ kanagesonaa tandoya ambe nanŋonŋ onŋona uugia meagonŋ kotiinŋ nambu. Giinonŋ ii galeŋ koma onŋona koomu Toyanonŋ ii senjonŋ gomambaa kiropo naguyanonŋ horonŋ onŋomambaajonŋ amamaawaa. Omejiilanŋ tosaŋa yonŋoo ku-usunŋianonŋ kaanŋagadeenŋ ii kondeema haamo ama onŋombombaajonŋ amamaawuya.

¹⁹ ^m“Niinonŋ Siwe bentotonŋaa kii meria woi gomaŋa. Gii namononŋ siŋgisonŋgo somonŋgona iikanonŋ mono Siwe gomanonŋ kaanŋagadeenŋ soomonŋgoya ewaa. Gii namononŋ siŋgisonŋgo mesaonŋ isana iikanonŋ mono Siwe gomanonŋ kaanŋagadeenŋ iisaŋa ewaa.” ²⁰ Kaenŋ jenŋ Hamoqeŋe Toya Kraist kolooroti, ii asuganonŋ jegi monŋonŋ mobubotiwaajonŋ gowokouruta yonŋoojonŋ sonŋgo kotakota ama onŋono. Kiaŋ.

Jiisasnonŋ komumambaa qaaya jero.

Maak 8.31–9.1; Luuk 9.22-27

²¹ Kambaŋ kanoŋa Jiisasnonŋ kanainŋ gowokouruta ii qaa kokaenŋ inŋisaama jero, “Niinonŋ Jerusalem kema siimbobolo mamaga momaŋa. Kantriwaa jotamemeya, jigo gawonŋ galeŋ ano Kana qaawaa boi yonŋononŋ nugi komumaŋa. Komuwe weenŋ karonŋ kolooro koomunonŋga waamaŋa.”

^k 16.14 Mat 14.1-2; Maak 6.14-15; Luuk 9.7-8 ^l 16.16 Jon 6.68-69 ^m 16.19 Mat 18.18; Jon 20.23

²² Jiisasnoŋ kaen jero Piitononŋ horonŋ muŋ goraayanonŋ kema kanainŋ qotogonŋ kokaenŋ jeŋ muro, “Oo Poŋ, ii kambaŋ moŋnonŋ koloonŋ gombabotiwaajonŋ Anutunonŋ mono sopa somonŋonŋ gomba.”

²³ Qotogonŋ muro eleema Piito kokaenŋ jeŋ muro, “Gii qaa romonŋgojaŋi, ii Anutuwaanonŋ qaaga qaagoto, balonŋ ejemba ano Satan siinŋgiaga. Gii noo kana utumambaajonŋ mona uunanonŋ bolija. Kawaajonŋ Satan, gii mono keteda koi noo jaasewananonŋga togowa!” Kiaŋ.

Kraist otaawombaa sewana

²⁴ “Kambaŋ kanonŋ Jiisasnoŋ gowokouruta qaa kokaenŋ injjoro, “Moŋnonŋ noo gemananonŋ kamambaajonŋ moji, iinonŋ mono iyaŋaa uuseliaa siinŋ kombombaŋa bologa gema qero ‘Buŋa gbilia meŋ kaja,’ jeŋ sisia megi siimbobolo ii bosimakeba. Ii maripoononŋ komuwaatiwaa so mokosiŋŋonŋ nii notaŋ kawa. ²⁵ “Moŋnonŋ laaligoya iyaŋaajonŋ aŋalinŋ aŋŋonŋ koma aŋaa jaajaa laligoji, iinonŋ mono laaligoya hoŋa somonŋgoro soowaa. Soowaato, moŋnonŋ balombaa laaligoya noojonŋ ama qeleema togonŋ nombaati, iinonŋ mono laaligo hoŋaa kania mokoloonŋ kotiinŋ laligowaa.

²⁶ “Moŋnonŋ gomaŋa gomaŋa yoŋoo ilawoilaya kuuya koma hororo buŋaya kendabororo uutaa laaligoya meŋ soonŋ silemale laligonŋ komuro Anutunonŋ qaaya jeŋ tegoro uŋayanonŋ tiwilaaro mende sokombaa. Eshuhinaya iikanonŋ mono uukoisoro mende ama mubaa. Qaago totoonŋ! Kuuya anana mono waŋnana somonŋonŋ aowombaajonŋ amamaawonŋa.

²⁷ ^p “Siwe gomambaa Eja hoŋanonŋ kanagenŋ Siwe gajoba toroya yoŋowo koi kamaagi Maŋaa asamararaŋa iima aaruwuya. Kambaŋ iikanonŋ motomotoonŋ ananaa nanamemenana gosinŋ ironŋa me tawaya iikawaa so nonombaa. ²⁸ Niinonŋ qaa hoŋa moŋ kokaenŋ injjowe mobu: Koi nanjuti, oŋoo batugianonŋga tosanonŋ Siwe gomambaa Eja hoŋanonŋ kinŋ poŋ koloonŋ asugiwaati, ii iima kotowuya. Jaawo laligonŋ koomuwaa siimboboloya mende mogi asugiro ii iibuya.” Kiaŋ.

Jiisaswaa selianonŋ letono.

Maak 9.2-13; Luuk 9.28-36

17 ¹ Weenŋ 6 tegoro Jiisasnoŋ Piito, Jeims ano Jeimswaa koga Jon uŋuama iyaŋgia siri baŋa koriga moŋnonŋ uma gbamejanonŋ laligogi. ² Laligogi jaasewaŋgianonŋ nano Jiisaswaa sele tanianonŋ letoma qaita moŋ kolooro. Jaasewaŋjanonŋ weenŋ jaaya kaŋa asariro malekuyanonŋ tualalakota koloonŋ asasagawo kolooro.

³ Kaenŋ kolooro iigi Mooses ano Elaija yorononŋ asuginŋ oŋoma Jiisaswo qaa qaa amigi. ⁴ Amigi Piitononŋ kanainŋ qaa jeŋ Jiisas kokaenŋ ijoro, “Poŋ,

ⁿ 16.24 Mat 10.38; Luuk 14.27 ^o 16.25 Mat 10.39; Luuk 17.33; Jon 12.25

^p 16.27 Mat 25.31; Ond 62.12; Room 2.6 ^q 17.1-5 2 Piito 1.17-18

nonononj kokanonj uukorisoro mojonj. Kawaajonj siinganonj mojanj eenj, niinonj saanonj kuuj karoonj memanja. Goojonj monj, Mooseswaaajonj monj ano Elaijawaajonj monj.”

⁵Kaenj ijonj nano kokolo tualalakota asamararanjawo monjonj kamaanj aonjanonj esuuj onjono iikawaa uutanonjga qa aro monj kokaenj kamaaro mogi, “Eja koi ii neenaa wombo meranaga. Noo uusiihna somatanonj mono iwaanonj eja. Mono iwaa qaaya moma laligowu.” ⁶Gowoko yonjononj qaa ii moma jenenjia ororo usugonj namononj kamaanj keegia mamaga mogi.

⁷Kaenj mogi Jiisasnonj yonjononj kanj selegia oosirinj kokaenj injijoro, “Mono waabu. Keegia mende mobu.” ⁸Qaa ii moma suuj waama woi ii mende iriigito, Jiisasnondeenj nano iigi. Kianj.

Jon Oomulu eja ii Elaijawaa kitiaga kolooja.

⁹Baananonjga roganonj kamaanj Jiisasnonj kokaenj jey kotonj onjono, “Onjo iwoi iijuti, iikawaa bujuya ii ejemba monj mende injijowu. Siwe gomambaa Eja honjanonj koomunonjga waaro iikawaa gematanonj ii saanonj jey asarinj laligowu.”

¹⁰Kaenj jey kotonj onjono gowokouruta karoonj yonjononj Jiisas kokaenj qisinj mugi, “Kana qaawaa boi yonjononj qaa kokaenj ii naambaajonj jenjekju, ‘Eja Elaijanonj mono waladeenj Siwenonjga kamaaro Hamoqeqe Toyanonj iikawaa gematanonj asugiwaa?’”

¹¹Qisinj mugi meleema kokaenj injijoro, “Elaijanonj waladeenj kamaanj asuginj laaligo kuuya meagowaa. Qaa ii honjagato, ¹²niinonj kokaenj injijomaja: Elaijanonj kamaanj asugiroto, ii iima kania mende moma kotogito, ejembanonj ii anjiaa siingia otaanj lanj ama mugi. Kaanjiadeenj Siwe gomambaa Eja honja kaanagadeenj lanj ama mugi Juuda jotamemeya sisiwerowerogiawo yonjoo borogianonj kemenj siimbobolo mobaa.”

¹³Elaijawaajonj kaenj jey honja Jon Oomulu ejawaajonj qaa injijoroti, gowoko yonjononj ii kaenj moma asarigi. Kianj.

Jiisasnonj ome otaaro meranonj qeangoro.

Maak 9.14-29; Luuk 9.37-43

¹⁴Jiisas ano gowoko karoonj yonjononj baananonjga kamaanj ejemba tuuj yonjononj kagi eja monjonj Jiisaswaa kosianonj kanj siminj kuma muuj kokaenj ijoro, ¹⁵“Ponj, giinonj mono merana kianjkomuj muba. Ji kiro tama kamaanj qero sembenj aonj siimbobolo mamaga momakeja. Kambanj mamaga tama gerenonj me apunonj kemenjkeja. ¹⁶Niinonj ii wama gowokouruga yonjononj kajento, yonjononj ii menj qeangonj mubombaajonj amamaajuya.”

[†] 17.5 Jen 22.2; Dut 18.15; Ond 2.7; Ais 42.1; Mat 3.17; 12.18; Maak 1.11; Luuk 3.22

[§] 17.10 Mal 4.5 [†] 17.12 Mat 11.14

¹⁷Kaen ijoro meleema muŋ jero, “Yei! Balombaa ejemba yangisen ano irinŋiringiawo, mono kambaŋ dawo oŋowo laligonŋ qato unjuwe Anutu mende moma laarigi siimbobolo momakemaŋa? Ii mono wama noononŋ koi kawu.” ¹⁸Wama kagi Jiisasnoŋ ome ii jeŋ muro mesaonŋ keno meranonŋ kambaŋ iikanondeeŋ qeaŋgoro.

¹⁹Qeaŋgoro gowokourutanonŋ ii iima aŋgiodeeŋ Jiisaswaanonŋ kaŋ rama kokaenŋ qisiŋ mugi, “Nonononŋ mono naambaajonŋ ii nononanodeeŋ otaawombaajonŋ amamaajonŋ?”

²⁰“Qisiŋ mugi kokaenŋ inijoro, “Momalaarigianonŋ melaada koloojiwaajonŋ ii otaawombaajonŋ amamaaju. Niinonŋ qaa hoŋa moŋ kokaenŋ inijowe mobu: Momalaarigiaa hoŋa ii nejonŋ kotaa so enagati eeŋ, oŋononŋ saanonŋ baŋa kokawaa Toyaajonŋ kokaenŋ jeŋ kotowuyaga, ‘Gii mono baŋa ii metogonŋ waama kema leegeŋ endu amba.’ Kaenŋ jeŋ moma laarigi iikawaa so kolooro endu kembaa. Anutu moma laarigi inaanŋ oŋono iwoi mombaajonŋ mende osiwuyaga.” ²¹(Ome tania kaŋa ii mono qama kooliŋ nene siŋgi laligonŋ otaawonŋa. Iwoi morota moŋ aniŋ mende kouma kembaa. Kiaŋ.)

Jiisasnoŋ koomuyaa Buŋa jero indii woi kolooro.

Maak 9.30-32; Luuk 9.43b-45

²²Jiisasnoŋ gowokouruta yoŋowo motoonŋ Galili prowins uutanonŋ liligonŋ kananonŋ keŋgi Jiisasnoŋ qaa kota kokaenŋ inijoro, “Anutunonŋ Siwe gomambaa Eja hoŋa ii balonŋ ejemba yoŋoo borogianonŋ ama muro kemebaa. ²³Kemero ii qegi komuwaa. Komuro weeŋ karonŋ kolooro mono koomunonŋa waabaa.” Gowokourutanonŋ ii moma uugianonŋ bimooro wosobiri mogi. Kiaŋ.

Jiisasnoŋ jiwowonŋ jigowaa takisya ano.

²⁴^vJiisasnoŋ gowokouruta yoŋowo Kaperneam taononŋ kougi jiwowonŋ jigowaa takis meme eja yoŋononŋ Piitowaanonŋ kaŋ kokaenŋ qisiŋ mugi, “Oŋoo boigianonŋ jiwowonŋ jigowaa takisya ambaa me qaago?”

²⁵Qisiŋ mugi “Oonŋ!” jero. Kawaa gematanonŋ Piitononŋ miri uutanonŋ uro Jiisasnoŋ qaa mutuya kokaenŋ qisiŋ muro, “Saimon, gii nomaenŋ romonŋgojanŋ? Daenŋ yoŋononŋ koŋkororowaa takis ano takis tosaŋa (custom, revenue) ii balombaa kiŋ eja poŋ yoŋoojonŋ amakeju? Kantri toya anana me wabaya yoŋononŋ ii aŋgi meŋ kululuuŋkeju?”

²⁶Kaenŋ qisiŋ muro meleema “Wabaya yoŋononŋ,” jero. Kaenŋ jero Jiisasnoŋ kokaenŋ ijoro, “Kaenŋ amakejutiwaajonŋ kantri toya anana ii ambombaa so mende koloojonŋ. ²⁷Kaenŋ koloojonto, takis mende aniŋ eja iyoŋoo uugianonŋ boliwabotiwaajonŋ mono kema kasa uupaŋga apu

^u 17.20 Mat 21.21; Maak 11.23; 1 Kor 13.2 ^v 17.24 Eks 30.13; 38.26

anjonon giliwa. Giliŋ sora mutuya horonj mewaati, mono iikawaa qaa oota mesagonj monej kota iikanonj mokoloowaga. Monej kota ii eja woi anaraa takisnaraa so. Mono ii meŋ onjoma iikanonj noojonj ano geengajonj takis amba.” Kiaŋ.

Gowoko batugianonj morononj uuta kolooja?

Maak 9.33-37; Luuk 9.46-48

18 ¹“Kamban kanonj gowoko yonjonj Jiisaswaanonj kanj kokaenj ijogi, “Siwewaa bentotonj uutanonj morononj uuta kolooja?” ²Kaenj ijogi merabora melaa monj qaro karo batugianonj ano nano. ³“Nano kokaenj jero, “Niinonj qaa honja monj kokaenj injijowe mobu: Uugia mende meleema merabora kaanja mende koloowuti eej, onj mono kamban monjonj Siwewaa bentotonj mende keubuya.

⁴“Kawaajonj monjonj iyaŋa meŋ kamaaŋ aonj merabora kokaanja koloowaati, iinonj mono Siwewaa bentotonj uutanonj uuta kolooja. ⁵Monjonj merabora koi kaanja monj noo qananonj koma horonj kalaŋ kombaati, iinonj mono nii koma horonj nombaa.” Kiaŋ.

Singisonjgowaa kongoro mono qotogowu.

Maak 9.42-48; Luuk 17.1-2

⁶Jiisasnonj toroqenj kokaenj jero, “Merabora koi kaanja moma laarinj nonjuti, monjonj iyonoononga monj kongoro ama muro singisonjo ambaati, eja iikanonj mono lombo uuta mokoloowaa. Anutunonj lombo iikawaa ironja nomaenj muro soyanonj koloonaga? Kemunj kowonjinj aroyanonj somonjonj kowe biiwianonj giligi kemenagati, iikanonj mono afaanjkota koloonaga.

⁷“Singisonjgowaa siipatitanonj mono afaanagadeenj koloonjkeja. Kawaajonj balonj ejemba onjoojonj ‘Yei!’ wosobiri mojenj. Monjonj siipatiti anjonj komambaajonj amamaanjkejato, monj morononj tosaanja kongoro ama onjono singisonjo ambuti, iwaajonj mono ‘Yei!’ qama wanjinjinjonj saajenj. Siimbobolo uutanonj mono iwaa qaganonj ubaa.

⁸“Boroganonj me kanaganonj singisonjo ambaatiwaa kongoro ama gombaati eej, ii mono kotonj giliwa. Kotonj gilingo borodomonj me kanadomonj laligonj laaligo kombombanja mokoloonj oompelelenj mokoloowagato, kana boroga woiwo laligona kanagenj gere sianonj giligi kemebabo. Sia gereya ii tetegoya qaa jewaa.

⁹“Kaanjadeenj jaaganonj singisonjo ambaatiwaa kongoro ama gombaati eej, ii mono qonjoma giliwa. Qonjoma gilingo jaakoga motoonjgowo laligonj laaligo kombombananonj keuma oompelelenj mokoloowagato, jaaga woiwo laligona gere siawaa gerenonj giligi kemebabo. Kiaŋ.

^w 18.1 Luuk 22.24 ^x 18.3 Maak 10.15; Luuk 18.17 ^y 18.8 Mat 5.30 ^z 18.9 Mat 5.29

Lamanonj soorotiwaas sareqaa*Luuk 15.3-7*

¹⁰“Ejemba melaa koi yoŋoononŋa moŋ meŋ kamaaŋ mububotiwaajonj mono galeŋgia mewu. Niinonj qaa kokaenj injjowe mobu: Yoŋoo kokojji gajobaurugianonj Siwe gomanj iikanonj noo Siwe Amanaa kosianonj laligonj jaasewana suulanj iimakeju. Kawaajonj jejewili mono mende ama onjombu. ¹¹(Siwe gomambaa Eja hoŋanonj mono ejemba soogiti, ii meŋ letoma onono oyanboyanj koloowutiwaajonj kamaaro.)

¹²“Ono qaa koi kawaajonj nomaenj romonjgoju? Eja mombaa lamauruta 100 laligogi yoŋoononŋa moŋnonj soonj jinjauj keno toyanonj nomaenj ambaa? Iinonj mono ⁹⁹ ii baanjonj onjomesaonj kema motoonjgo jinjauj kenoti, iikawaajonj monjgama kembaa. ¹³Monjgama kema laligonj mokoloowaati eenj, niinonj qaa hoŋa moŋ kokaenj injjowe mobu: Iinonj ⁹⁹ jinjauj mende keŋgiti, iyoŋoojonj kambanj iikanonj mamaga mende aisooaato, motoonjgo iikawaajonj honombononjaga mende aisoonj laligowaa. ¹⁴Iikawaa so onoo Manjgia Siwe gomanonj laligoji, iinonj mono ejemba melaa koi yoŋoononŋa moŋnonj soonj gere sianonj mende kemebaatiwaajonj momakeja.” Kiaŋ.

Alaganonj siŋgisonjgo ama gono kokaenj amba:

¹⁵“Uumeleenj alaganonj siŋgisonjgo ama gombaati eenj, gii mono iwaanonj kema jaasewanj qeŋ muŋ kana sonjgiroti, ii qendeema muba. Kaenj ana qaaga moma baatanonj kembraati eenj, giinonj mono alaga haamo ama muna mombo uumotoonjgo ama laligowao. ¹⁶^bKaenj ana qaaga moma iikawaa baatanonj mende kembraati eenj, giinonj mono toroqenj ala motoonjgo me woi uruama iwaanonj kembu. Buŋa Terewaa qaa kokawaa so mono kaenj amba, ‘Qaa kuuya ii ejemba woi karononj nanjonj jegi kotiiwaa.’

¹⁷“Kaenj anjgi qaagia moma iikawaa baatanonj mende kembraati eenj, giinonj mono uumeleenj kanagesowaa jotamemeya ii injjona iwo aminj mobu. Aminj mobuto, iyoŋoo qaa baatanonj kaanagadeenj mende kembraati eenj, ii mono asuganonj jegi jawo kolooro uumeleembaa gadokopa kaanja ama muŋ laligowa. Takis tiliqiligiawo megi sisigia menjkejuti, iikawaa tani kaanja ii mono mesaona seleenjenj laligowaa.

Siŋgisonjgowaa soomongoya ano iisana

¹⁸“Niinonj qaa hoŋa toonj moŋ kokaenj injjowe mobu: Onononj siŋgisonjgo namononj somonjgowuti, ii kuuya mono Siwe gomanonj kaanagadeenj soomongoya ewaa ano siŋgisonjgo balononj mesaonj

^a 18.15 Luuk 17.3 ^b 18.16 Dut 19.15 ^c 18.18 Mat 16.19; Jon 20.23

isambuti, ii kuuya mono Anutunonj mesaoro Siwe gomanonj kaanagadeen ewaa.

¹⁹“Toroqen qaa kokaen injiowe mobu: Namononj onoononga woiyanonj qaa ii me ii kawaajonj uumotoonj ama qama kooliwaotiwa qaa somonjgowaoti, noo Maɽna Siwe gomanonj laligoji, iinonj mono ii orono buɽa qen aowaota. ²⁰Ii kokaembaajonj: Ejemba woi me karononj noo qananonj iikanonj me kanonj ajoroowuti, niinonj mono iikanonj yonjo batugianonj laligomaɽa.” Kiaɽ.

Welenqe qe kiankomuya qaa iwaa sareqaa

²¹^dKamban kanonj Piitononj Jiisaswaanonj kanj qaa kokaen ijoro, “Ponj, alanonj singisongo ama nomakeji, niinonj ii indij dawiwaa so mesaowe sokombaa? Indija 7 ii mamaga. Iikawaa so mesaowe sokombaa me qaago?” ²²Jiisasnonj ii moma kokaen meleema muro, “Indija 7 qaagoto, 70 taims 7 ii^e mesaona sokombaa. Niinonj kaen gijojen. ²³Iikawaa kania ii kokaen jej asarimaɽa. Siwewaa bentotona ii kinj eja pombaa so ambe kokaen kolooja: Kiɽnonj welenqe qeuruta onjoono monengia galenj kongiti, iikawaa arej papiaya qendeenji mindingowaatiwaajonj kaparanj kono.

²⁴“Kaen kanainj monena iikawaa sunduya gosinj mindingogi kanonj eja monj wama kagi iwaa jaanonj nano. Tosaya ii 10 milyon Kina iwaanonj ero. ²⁵Ii eroto, tosaya ii kumambaajonj monena mende sokono amamaarotiwaajonj ama somatayanonj nama kokaen jej kotoro, ‘Eshinaya eji, ii kuuya mono sewana mewutiwaajonj ambu. Ii ano embameraana ii kaanagadeenj mono sewangia mewutiwaajonj anji monenj karo iikanonj tosaya ii kumbu.

²⁶“Kaen jej kotoro welenqe qeyanonj batanonj kamaanj siminj kuma usugonj kokaen welema muro, ‘Gii mono ugere mende ama mokosingonj mamboma nona goononj tosaga kuuya ii saanonj kuma gomaɽa.’ ²⁷Kaen welema muro somatayanonj welenqe qeyaajonj wosomomo ama tosaya ii kotonj mesaonj isano kamaaro. ²⁸Kamaaroto, seleengenj kema kanonj welenqe qe alia monj mokolonj iiro. Iwaa tosaya ii ween 100:waa tawaya (Kina 2,000) kawaa so iwaanonj ero. Ii iima aroya kotakota menj mosoma kokaen ijoro, ‘Noononj tosa goononj eji, ii mono kuma nombaga me?’

²⁹“Kaen ijoro welenqe qe alianonj batanonj kamaanj siminj kuma usugonj kokaen welema muro, ‘Gii mono ugere mende ama mokosingonj mamboma nona goononj tosaga ii saanonj kuma gomaɽa.’

³⁰“Kaen ijoroto, iinonj ii togonj kema jenteego eja majistreit ijoro menj somonjonj kapuare mirinonj oonji raro tosaya kundaborogi kamaawaa. ³¹Iwoi ii kolooro welenqe qe alaurutanonj tani ii iima uugia kobooro wosobiri moma kema iikawaa sunduya kuuya ii somatagia ijogi moro.

^d 18.21-22 Luuk 17.3-4 ^e 18.22 70 taims 7 = 490. Kawaa so alagaa singisongoya ii mono suulanj mesaowa.

³² “Ii moma somatagianon welenqege mutuya ii qaro jaayanon karo kokaen ijoro, ‘Gii gawon meme eja bologa! Gii tosaga koton mesaomambaaon qisij nona niinon ii kuuya mesaon gonjen. ³³ Niinon giima koboon kiankomun gombe giinon kaanagadeen iikawaa so welenqege alaga kiankomun muna sokonaga.’

³⁴ “Somatayanon kaen ijoro irinā soono welenqege iikawaa qaaya jen tegon kasa miriwaa galej yonoo boronon ama muro siimbobolo mamaga moma rabaa. likanon rama tosaya kin pombaanon eroti, ii kuuya kundabororo kamaawaa. ³⁵ Sareqaa kokawaa hona ii kokaen: Ono motomotoon alagaa singisonogoya uugianon mende mesaowuti een, noo Siwe Manjanon mono kaanagadeen qaa iikawaa so ama onombaa.” Kian.

Loemba mesaon aoawaa qaaya

Maak 10.1-12

19 ¹ Jiisasnon qaa ii jedaboronngo Galili prowins mesaon Jordan apu koton leegen kema metetereen kamaan mombo apu ii koton Judia prowinsnon karo. ² Karo ejemba tuunlembenon otaan lagi iikanon menj qeangon onono.

³ Menj qeangon onono Farisii (Kana qaawaa kaparankonkon) tosanon iwaanon kan qaawaa timbinon horowaatiwaa angobato menj muj kokaen qisij mugi, “Ejanon kania ii me woiwaaon embia mesaowaati, ii Kana qaa uuguwaa me qaago?”

⁴ Qisij mugi meleema kokaen injjoro, “Mokomokoloo Toyanon mono kanakanaiyanon ii ‘Eja ano emba laligowutiwaajon mokolon onono.’ Buqa qaa ii weengogi me qaago? ⁵ Mokolon kokaen jero, ‘Kawaajon ejanon mono nemunmana oromesaon embiaanon kema qokotaaro yoronon sele motoonngo kolon laligowao.’ Qaa ii weengogi me qaago? ⁶ Kaen ama toroqen woi mende koloojaoto, sele motoonngo kolon laligowao. Anutunon eja ano emba mindirin onoti, ejemba mononon mono ii mende mendeema oromba.”

⁷ Kaen injjoro kokaen ijogi, “Ejanon mesaon aoa papia on embia saanon mesaowaa. Moosesnon mono naambaajon qaa kaen jen koton nononota eja?” ⁸ Kaen ijogi kokaen jen onono, “Moosesnon mono uugia kotiga koloorotiwaajon ama embia mesaowaatiwaa qaa kaen jen kotoroto, kanakanaiyanon kaen mende ero. ⁹ Niinon kokaen injjowe mobu: Embianon olonkalu mende ano kilen otaan emba mon mewaati, iinon mono serowilin ambaa. Mononon emba mesamesaoya mewaati, iinon mono serowilin ambaa.”

¹⁰ Jiisasnon kaen injjoro gowoko yononon ijogi, “Loemba batugaranon mesaon aoawaa songo kaen eji een, mono loemba mende kolonin sokombaa.”

^f 19.4 Jen 1.27; 5.2 ^g 19.5 Jen 2.24 ^h 19.7 Dut 24.1-4; Mat 5.31 ⁱ 19.9 Mat 5.32; 1 Kor 7.10-11

¹¹ Kaen jegito, Jiisasnoŋ kokaen meleeno, “iikawaa qaaya kuma oŋonjenŋi, ejemba kuuyanonŋ ii iyanŋiaaŋon anŋonŋ koma iikawaa so saanonŋ mende ambuto, Anutunonŋ qaa ii ejemba tosaana yonŋooŋon oŋonoti, iyonŋonondeenŋ mono iikawaa so ambu. ¹² Kawaa kania ii kokaenŋ: Tosianonŋ nemuŋ goronŋ uutanonŋ koloonŋ iikanonŋa kanainŋ loemba koloowombaaŋon mende moju. Tosianonŋ ejembanonŋ selegia kotonŋ^j kondoonŋ oŋonŋi loemba koloowombaa so mende koloouju. Tosianonŋ Siwe bentotonŋaajonŋ ama loemba mende koloowombaa qaaya jenŋ somonŋonŋ qaagia ii otaŋkeju. Moŋnonŋ qaa ii me ii moma anŋonŋ koma otaamambaa so koloouji, iinonŋ mono iikawaa so amba.” Kiaŋ.

Jiisasnoŋ merabora kotuegonŋ oŋono.

Maak 10.13-16; Luuk 18.15-17

¹³ Kambanŋ kanonŋ tosanonŋ merabora busubuusu unuama Jiisasnoŋ boria wanŋianonŋ ama qama kooliwaatiwaajonŋ iwaanonŋ kagito, gowoko yonŋononŋ ejemba ii jenŋ qewagonŋ oŋonŋi. ¹⁴ Kaen anŋi Jiisasnoŋ kokaenŋ jero, “Merabora melaa ii saanonŋ oŋomesaogi noononŋ kawu. Siwewaa Toyanonŋ ejemba kaana ii bentotonŋa buŋa qeŋ oŋombaa. Kawaajonŋ ii mende somonŋonŋ oŋombu.” ¹⁵ Kaen jenŋ boria wanŋianonŋ ama oŋomesaonŋ moŋgenŋ keno. Kiaŋ.

Jiisasnoŋ eja qabuŋayawo mombaa qambaŋmambanŋ qaa jero.

Maak 10.17-31; Luuk 18.18-30

¹⁶ Kambanŋ moŋnonŋ eja moŋnonŋ Jiisaswaanonŋ kanŋ kokaenŋ qisiŋ muro, “Boi, niinonŋ nanamemenŋ awaa nomaenŋ ama laaligo kombombaŋa buŋa qeŋ aowenaga?” ¹⁷ Qisiŋ muro kokaenŋ ijoro, “Nanamemenŋ awaa nomaenŋ, naambaajonŋ iikaenŋ qisiŋ nonjanŋ? Motoonŋgoyanonŋ mono awaa koloouja. Laaligo kombombaŋanonŋ keumambaaajonŋ mobaati eenŋ, gii mono jojopanŋ qaa teŋ koma laligowa.”

¹⁸ ^k Kaen ijoro moma kokaenŋ jero, “Naa jojopanŋ qaawaajonŋ jejanŋ?” Jero Jiisasnoŋ ii moma ijoro, “Mono koi: ‘Moŋ mende qena komuwa. Serowiliŋ mono mende amba. Iwoi moŋ mono yonŋoro mende mewa. Jenonŋkuukuu mono mende ama muba. ¹⁹ ^l Nemunŋmanga mono goda qeŋ oromakeba,’ ano ‘Geenŋa jopagonŋ aonŋkejanŋi, iikawaa so mono ejemba kuuya jopagonŋ oŋomakeba.’”

²⁰ Kaen ijoro eja gbaworononŋ kokaenŋ jero, “Ii kuuya mono teŋ koma laligonŋ waabe. Naambaajonŋ mombo amamaajenŋ?” ²¹ Kaen jero Jiisasnoŋ ijoro, “Gii akadamuwo laligomambaaajonŋ mobagati eenŋ, mono kema esuhinaga sewana mewutiwaajonŋ ana moneŋ karo ejemba wanaya

^j 19.12 Eja tuŋa koŋkombaajonŋ jeja. ^k 19.18 Eks 20.13-16; Dut 5.17-20 ^l 19.19 Eks 20.12; Dut 5.16; Lew 19.18

oŋomba. Kaen ana esuhinaga somata (maa suan, milyon Kina kaan̄a) ii Siwe gomanon̄ eŋ gombaa. Kaen ama nii notaan̄ kawa.”

²²Kaen jeroto, gbaworonon̄ qaa ii moma esuhinaya mamaga erotiwaajon̄ ama wosobiri moma jaaya bosoleero een̄ mesaon̄ keno.

²³Mesaon̄ keno Jiisasnon̄ gowokouruta kokaen̄ injijoro, “Niinon̄ qaa hon̄a mon̄ kokaen̄ injijowe mobu: ‘Yei!’ Ejemba qabuŋagiawo yoŋonon̄ mono Siwewaa bentotonon̄ keubombaaon̄ bimoon̄ kupukapa ambuya. ²⁴Ii kokaen̄ jeŋ asarimaja: oro somata kamel ii sosoro ootanon̄ saanon̄ mende keubaa. Iikawaa so ejemba qabuŋagiawo yoŋonon̄ Anutuwaa bentoton̄ uutanon̄ keubombaaon̄ bimoon̄ osiwuya.”

²⁵Kaen injijoro gowoko yoŋonon̄ aarun̄ tililingon̄ kokaen̄ jegi, “Oopopoon̄! Ejemba moronon̄ mono Siwewaa buŋa koloonaŋa?” ²⁶Kaen jegi Jiisasnon̄ uun̄ injiima kokaen̄ jero, “Ejembanon̄ ii aŋgobato meŋ amamaan̄ osin̄kejuto, Anutunon̄ mono iwoi kuuya saanon̄ amakeja. Iinon̄ iwoi mon̄ ama memambaajon̄ mende amamaan̄ osin̄keja.” Kiaŋ.

Jiisaswaa gawon̄ memewaa tawaya

²⁷Piitonon̄ qaa ii moma meleema kokaen̄ ijoro, “Moba, nononon̄ mono iwoinana kuuya mesaon̄ gii gotaan̄ kaniŋ. Iikawaa tawaya mono naa iwoiga mewon̄a?” ²⁸“Kaen̄ ijoro Jiisasnon̄ kokaen̄ injijoro, “Niinon̄ qaa hon̄a mon̄ kokaen̄ injijowe mobu: Iwoi kuuya gbilialo kolooro Siwe gomambaa Eja hon̄anon̄ jin̄karon̄ duŋanon̄ raro asamararan̄anon̄ asariwaati, kamban̄ qaita mon̄ iikanon̄ nii notaan̄ kagiti, oŋonon̄ mono kaan̄agadeen̄ jin̄karon̄ duŋ 12 kanon̄ rama Israel tuun̄ 12 yoŋoo qaagia gosin̄ jeŋ tegowuya.

²⁹“Moŋnon̄ noo qanaajon̄ ama iwoi mon̄ mesaoroti, ii jigo miria, daremuŋa, naambeeta, nemuŋmaŋa, meraboraana me gawon̄ molaleŋa ii oŋomesaoro Anutunon̄ mono iikawaa iron̄a uugun̄ meleema muro seiwaa. Kaen̄ seiwo laaligo kombombaŋa tetegoya qaa buŋa qeŋ aowaa. ³⁰“Kaen̄ koloowaato, mutuya oŋoonon̄ga mamaganon̄ daaburuya koloogi daaburuya yoŋoonon̄ga mamaganon̄ mutuya koloowuya.” Kiaŋ.

Wain gawon̄ meme ejemba yoŋoo sareqaa

20 ¹Jiisasnon̄ jero, “Siwewaa bentoton̄a ii kokaen̄: Balon̄ toya moŋnon̄ umugawodeen̄ waama seleen̄geŋ kema eja tosaana injiima wain gawon̄anon̄ mon̄eŋ gawon̄ mewutiwaajon̄ qisiŋ oŋono. ²Qisiŋ oŋono ‘Saanon̄,’ jegi ween̄ motoon̄gowaa tawaya (Kina 20) oŋombaatiwaajon̄ uumotoon̄ an̄gi wasiŋ oŋono wain gawon̄anon̄ ken̄gi.

³“Ken̄gi 9 kilok kawaa so kolooro mombo toroqen̄ kema eja tosaana maaket sombenanon̄ een̄ nan̄gi injiiro. ⁴Injiima kokaen̄ injijoro, ‘Oŋo

^m 19.28 Mat 25.31; Luuk 22.30 ⁿ 19.30 Mat 20.16; Luuk 13.30

mono kaanagadeen noo wain gawonanonj kema gawonj megj tawagia soyanondeej onjomaŋa.'

⁵"Kaen injjoro wain gawononj kenji. Kenji 12 kilok kolooro mombo keno ano mare 3 kilok kawaa so duŋanonj mombo seleenjenj kema kaanagadeen ano. ⁶Kaen koloonj mare 5 kilok kawaa so seleenjenj keno eja tosaanja duŋanonj mombo een laŋ nanŋi injjiro. Injiima kokaen qisij onono, 'Ono mono naambaajonj weej koriga koi een laligoju?'"

⁷"Kaen qisij onono kokaen meleenji, 'Moŋnonj monenj gawonj mewombaajonj mende qisij nononja. Kawaaajonj een koi nanjonj.' Meleenji kokaen injjoro, 'Ono mono kaanagadeen noo wain gawonanonj kema gawonj mewu.' ⁸Gawonj megj mare kolooro wain gawonj toyanonj gawonj galaŋa horonj kokaen ijoro, 'Gii mono gawonj meme eja onooma tawagia onomba. Tetegoya mare kolooro kajuyati, iyonoononja kanainj tawagia onoma kena gomaambadeen kajuyati, iyonoononj tegowa.'

⁹"Kaen injjoro mare 5 kilok gawononj kagiti, iyonononj kougi weej motoonjgowaa tawaya (Kina 20) ii motomotoonj onono. ¹⁰Wala gawononj kagiti, iyonononj kouma tawagia uugunj mewutiwaaajonj romonjgogito, ii motomotoonj kaanagadeen weej motoonjgowaa tawaya onono. ¹¹Tawa motoonjgo iikayadeen menj kanainj balonj toyaajonj uugianonj njindin-njunduru jen jen muŋ kokaen jegi, ¹²'Nono weej gerawononj nogo arinj gawombaa lombota bosinjonato, eja ii dologo kanj gawonj mewutiwaaajonj qisij ononjaŋa. Yoŋononj aua motoonjgowaa so gawonj mejuyato, giinonj kilej yoŋoojonj moma onona nonowo ororonj kolooju. Ii mende sokonja.'

¹³"Kaen jegito, yoŋoononja mombaajonj kokaen meleema jero, 'Alana, nii giwo qaa jen weej motoonjgowaa tawa (Kina 20) gomambaajonj uumotoonj anjota. Kawaa so tawa iikayadeen gombe sokonja. Mono ii romonjgowa. ¹⁴Uuga iikawaaajonj boliwaati eenj, mono geenjaa tawaga menj kema. Eja dologo gawonj mewutiwaaajonj qisij ononjenj, iyonoojonj kaanagadeen tawa gonjenj, mono iikayadeen onjomambaajonj mojenj.

¹⁵'Neenaa monenjonj neenaa aiŋnaa so ambe sokonja me qaago? Niinonj loloogendeen ononjenjwaaajonj uuganonj baagonj jaaga bosoleeja me?' ¹⁶Jiisasnonj qaa ii jedaboronj kokaen jero, "Iikawaa so konoga yoŋononj mutuya koloogi mutuya yoŋononj konoga koloowuya." Kiaŋ.

Jiisasnonj koomuyaa qaaya jero indinj karonj kolooro.

Maak 10.32-34; Luuk 18.31-34

¹⁷Jiisasnonj Jerusalem sitinonj ubombaajonj balonj kana kenji gowokouruta 12 ii horonj onoma goraayanonj kema kokaen injjoro, ¹⁸"Mobu, anana Jerusalem ubonja. Iikanonj moŋnonj Siwe gomambaa Eja honja memelolo menj muro jigo gawonj galenj ano Kana qaawaa boi yoŋoo borogianonj kema. Yoŋononj komuwaatiwaa qaaya

° 20.8 Lew 19.13; Dut 24.15 P 20.16 Mat 19.30; Maak 10.31; Luuk 13.30

jedaboronj ¹⁹waba gawman yonoo borogianonj ama mubuya. Ama mugi mepaegonj ooli waayawononj qetaalinj talungowuya. Qetaalinj talungonj maripoononj qegi komuwaa. Komunj weenj karoonj kolooro koomunonjga waabaa.” Kianj.

Jeims Jon yoroo nemungaranonj iwoiwaajonj weleno.

Maak 10.35-45

²⁰Kambaran kanonj Zebediwaa merawoita yoroo nemungaranonj merawoita yorowo Jiisaswaanonj kanj siminj kuma munj iwoi qaita mombaa welemambaajonj jero. ²¹Kaen jero qisinj muro, “Gii naa iwoiwaajonja mojanj?” Qisinj muro kokaen joro, “Giinonj saanonj jej kotona noo merawoina koi yorononj mono goo bentotononj eu uma mojnnonj boro dindinganonj ano mojnnonj boro qaniganonj rama iwoi kuuya galej kombuyaga.”

²²Kaen ijoroto, Jiisasnonj meleema kokaen jero, “Onjo iikawaa kania mende moma yagonj welenju. Niinonj qambi aasonjowo nemanjati, oro ii saanonj nej siimbobolo mobaota me qaago?” Kaen jero moma “Saanonj newota,” ijori. ²³Ijori kokaen irijoro, “Ti onjanonj! Niinonj qambi aasonjowo nemanjati, oro ii kaanjadeen newaoto, noo boro dindinanonj me qaninanonj morononj rabaati, niinonj qaa ii jej kotomanjatiwaa so qaago. Noo Manjanonj dunj woi ii daen yoroononj mozozongoroti, ii mono yoroononj orono niwo rama iwoi kuuya galej komakebonja.” Kianj.

Galej honjanonj mono welenjqeqeya kolooja.

²⁴Daremunj woi yorononj kaen welema muri alaurugara 10 yonononj ii moma uugia boliro. ²⁵^qKaen boliroto, Jiisasnonj onjoono kagi kokaen injjoro, “Namowaa kantria kantria yonoo jawinjurugianonj mono eja ponj kaanja ama onjmakeju. Yonoo somatagianonj mono qaa jej kotonj ejemba mindingonj onjoma ku-usungia qendeemakeju. Onjo yonoo kaniagia ii saanonj moju. ²⁶Onjo batugianonj sili iikaanja ewaboto, mojnnonj onjo batugianonj somatagia koloomambaajonj moji, iinonj mono welenj qen onjoma laligowa.

²⁷“Kaanjagadeen mojnnonj onjo batugianonj jetamemeya mutuya laligomambaajonj moji, iinonj mono onjo newo baagianonj laligonj welenjqeqegia omayaa koloowa. ²⁸Siwe gomabaa Eja honjanonj mono kaanjagadeen sili kaanja qendeema iyanja welenj qen mubutiwaajonj ama mende karoto, mono welenj qen onjoma ejemba kuuya onjo dowegia memambaajonj ama kamaanj laaligoya qeleema mesaowaa.” Kianj.

Jiisasnonj eja jaagoo woi jaagara metooro.

Maak 10.46-52; Luuk 18.35-43

²⁹Jiisasnonj gowokouruta yonowo Jeriko siti mesaowombaaajonj anji ejemba tuunjelembenonj onjotaan gemagianonj kagi. ³⁰Kaen kagi eja

^q 20.25-26 Luuk 22.25-26 ^r 20.26-27 Mat 23.11; Maak 9.35; Luuk 22.26

jaagoo woi kana goraayanonj rari. Rari “Jiisasnonj uruugumambaajon anja,” jegi moma kokaenj qari, “Ponj Deiwidwaa gbili, mono kiankomun noromba!”

³¹Kaenj qari ejemba tuunj somata yonononj bo rabaotiwaajonj qotogonj orongito, iyorononj mono kaparanj koma kokaenj qari, “Ponj Deiwidwaa gbili, mono kiankomun noromba!” ³²Kaenj qari Jiisasnonj doronj ama iwaanonj kawaotiwaajonj qaro kari kokaenj qisinj orono, “Alawoina, niinon naa iwoi ama oromambaajonj moja?”

³³Kaenj qisinj orono kokaenj ijori, “Ponj, noro jaanara mombo uuwobaajonj mojo.” ³⁴Kaenj ijori Jiisasnonj yoroojonj wosoya moma jaagara oosiro iikanondeenj tooro uunj Jiisas otaanj gematanonj keni. Kianj.

Jiisaswaajonj mare konji Jerusalem uro.

Maak 11.1-11; Luuk 19.28-40; Jon 12.12-19

21 ¹Jiisasnonj gowokouruta yonowo Jerusalem siti dodowin Oil gere baananonj Betfage gomanonj kagi. Kanj gowokowita woi wasinj oromambaajonj ama ²kokaenj irijoro, “Gomanj jaasewansewanj raji, mono iikanonj kembao. Kema iikanonj keuma donji embia kasanonj somonggogi nanji ano donji melaa ii iikanondeenj mokolonj orombaota. Ii mono isama oroma menj noononj kawao.

³“Isani mononj qaa monj jero kokaenj ijowao, ‘Ponjnanonj mono iikawaajonj amamaaja.’ Kaenj ijori donji ii uulanjwao orono koi kawao.”

⁴Anutunonj qaa monj gejatootoo eja mombaa uutanonj anota jeroti, iikanonj honjwao koloowaatiwaajonj kaenj kolooro. Qaa ii kokaenj,

⁵ ^s“Oo Jerusalem ejemba Zaion baanja liligonj laligojuti, iyonjoojonj mono kokaenj injjogi mobu,

‘Mobu, onjoo kinj ponjianonj mono onjooonj asugiwaa.

Iinonj gumbonjonjonj ama donji qaganonj rama kawaa.

Donji lombo bosimakejiwaa meriaa qaganonj rama kawaa.”’

⁶Jiisasnonj gowokowita wasinj orono kema qaa irijorotiwaa so ani.

⁷Yorononj donji nemunjera uruama kari. Kari malekugia qetegonj donji qagaranonj anji Jiisasnonj meriaa qaganonj uma raro.

⁸Kaenj rama keno ejemba tuunjelembenonj goda qenj malekugia qetegonj kana somatanonj tambonji tosanonj gere uutanonj kema boria memburaatinj kana somatanonj tambonji. ⁹“Tambonji ejemba tuunjelembenonj somata wala koma horonj kenjiti ano gematanonj otaanj kagiti, iyonononj kokaenj jenj qagi,

“Hoosana! Anutu mepeseenonj.

Deiwidwaa gbili oowe oowe! Pombaa qatanonj kawaati, Anutunonj mono ii kotuegowa.

^s 21.5 Zek 9.9 ‘ 21.9 Ond 118.25, 26

Hoosana! Qabuŋaga mepeseeniŋ eukanonŋ uja! Oowe oowe!”

¹⁰Kaenŋ qagi Jerusalem sitinonŋ uma sitiwaa ejemba kuuyanonŋ aarunŋ gujumaju ama kokaenŋ qisigi, “Eja koi mono moroga?”

¹¹Qisigi ejemba tuunŋlelemba yonononŋ kokaenŋ meleengi, “Iinonŋ mono gejatootoo eja Jiisas, Galili prowinswaa gomaŋa Nazaretga.” Kiaŋ.

Jiisasnonŋ jiwowonŋ jigo jeŋ kobooro.

Maak 11.15-19; Luuk 19.45-48; Jon 2.13-22

¹²Jiisasnonŋ jiwowonŋ jigowaa totonŋ uutanonŋ keno. Iikanonŋ ejemba injiuro hina sewana mewutiwaajonŋ anŋi sewana megiti, iinonŋ ii kuuya konjoma onono kamaagi. Moneŋ utekute ejemba yonoo jakegia metaama meleeno kenŋi. Kaanagadeenŋ kewo sewangia mewutiwaajonŋ anŋiti, iyonoo duŋ raragia ii kaanŋadeenŋ riitano kenŋi. ¹³“Kaenŋ ama kokaenŋ injjoro, ‘Aisaianonŋ qaa monŋ kokaenŋ oorota eja, ‘Noo jigonanonŋ mono qamakooli miri koloowaatiwaajonŋ qabu.’ Qaa ii ejato, onŋo ii utegogi kikekakasililini yonoo kobaa kaanŋa kolooja.”

¹⁴Kaenŋ kolooro jaagoo ama lokonŋ ejemba ii jiwowonŋ jigononŋ iwaanonŋ kagi menŋ qeangonŋ onono. ¹⁵Kaenŋ kolooroto, jigo gawonŋ galenŋ ano Kana qaawaa boi yonononŋ anŋoleto meroti, ii iigi ano merabora jiwowonŋ jigononŋ qama “Hoosana! Deiwidwaa gbili oowe oowe!” jegiti, ii injiima uubologa mogi.

¹⁶“Uu bologa moma kokaenŋ jeŋ mugi, “Merabora qaa qajuti, ii mojanŋ me qaago?” Jeŋ mugi kokaenŋ meleema onono, “Saanonŋ mojenŋ. Onŋo kambaŋ monŋenŋ Buŋa qaa koi weenŋgogi me qaago,

‘Giinonŋ mono merabora ano mera sayawo aju nenŋkejuti, ii kuma onona geenŋa tororo mepeseenŋ gomakeju.’”

¹⁷Kaenŋ meleema onoma onomesaonŋ mare kolooro siti mesaonŋ Betani kema ero. Kiaŋ.

Jiisasnonŋ fig gere monŋ qasuaaro gororonŋgoro.

Maak 11.12-14, 20-24

¹⁸Enŋ umugawodeenŋ waama mombo sitinonŋ kema nenewaajonŋ komuro. ¹⁹Nembanenewaa komuŋ kana goraayanonŋ fig gere” monŋ iima kawaa kanaanonŋ keno. Kenoto, honŋa mende mokolooroto, qasenagadeenŋ iiro. Kaenŋ iima gere ii kokaenŋ jeŋ muro, “Giinonŋ mono kambaŋ monŋonŋ honŋga mombo mende ewa.” Kaenŋ jeŋ tegonŋ muro fig gere iikanonŋ mono iikanondeenŋ gororonŋgoro.

²⁰Gororonŋgoro gowokourutanonŋ ii iima aarunŋ kokaenŋ jegi, “Fig gerenonŋ mono nomaenŋ ama alanzaŋ pilitikonŋ gororonŋgoja?” ²¹ *Jegi

“ 21.13 Ais 56.7; Jer 7.11 v 21.16 Ond 8.2 w 21.19 Fig ii sambu gerewaa alia monŋ. Ii gawonŋgianonŋ komogi honŋa naanŋawoga kolooro mamaga nenŋkeju. x 21.21 Mat 17.20; 1 Kor 13.2

Jiisasnoŋ kokaenŋ meleeno, “Niinoŋ qaa hoŋa moŋ kokaenŋ injiwoe mobu: Momalaari pondanŋ meŋ uuwoi mende ambuyati eenŋ, fig gerewaanonŋ iwoi kolooji, oŋononŋ iikayadeenŋ mende ambuyato, koi mono kaanagadeenŋ saanonŋ ambuyaga: Baanŋa kokawaa toyaajonŋ kokaenŋ jeŋ kotowuyaga, ‘Mono baanŋa koi qetegonŋ wama waama kema kowenonŋ amba.’ Kaenŋ jeŋ kotonŋ Anutu moma laariro mono iikawaa so koloowaa. ²²Naa iwoiwaajonŋ qisiŋ qama kooliwuti, ii kuuya buŋa qeŋ aowombaajonŋ moma laarigi mono buŋagia koloowaa.” Kiaŋ.

Jotamemeya yoŋononŋ Jiisaswaa ku-usuŋaajonŋ qisiŋ.

Maak 11.27-33; Luuk 20.1-8

²³Jiisasnoŋ jiwowonŋ jigowaa totonŋ uutanonŋ kema ejemba kuma oŋono jigo gawonŋ galenŋ ano kantriwaa jotamemeya tosaanŋa yoŋononŋ iwaanonŋ kougi. Kouma kokaenŋ qisiŋ mugi, “Gii kokanonŋ iwoi anjanŋ, ii mono morononŋ jeŋ kotonŋ gono amakejanŋ? Iikawaa ku-usuŋa ii mono morononŋ gono?”

²⁴Qisiŋ mugi kokaenŋ meleema oŋono, “Niinoŋ kaanagadeenŋ qaa moŋ qisiŋ oŋomaŋa. Ii meleema nombuti eenŋ, niinoŋ kaanagadeenŋ morononŋ ku-usuŋ nono iwoi koi amakejeŋi, ii injiwoŋa. ²⁵Jononŋ ejemba oomulu meŋ oŋoma laligoroti, iinoŋ iikawaa ku-usuŋa ii daenŋkaya mero? Siwe Toyanonŋ muro me balonŋ toyanonŋ mugi?” Kaenŋ meleema oŋono batugianonŋ amiŋ moma kokaenŋ jeŋi, “‘Ku-usuŋanonŋ Siwenonŋga asugiro,’ kaenŋ jewonŋati eenŋ, iinoŋ mono kokaenŋ jewaa, ‘Oŋo mono naambaajonŋ Jon mende moma laariŋ mugi?’ Ii mende sokonŋa.

²⁶Me ‘Balonŋ ejembanonŋga asugiro,’ jewonŋati eenŋ, nonononŋ mono ejemba tuuŋ yoŋoojonŋ toroko moma amamaawonŋa. Kanageso kuuya yoŋononŋ Jombaajonŋ ‘Gejatootoo ejaga kolooja,’ jeŋ laligoju.” ²⁷Qaa kaenŋ gosinŋ Jiisaswaaajonŋ kokaenŋ meleenŋi, “Ii mende mojonŋ.” Kaenŋ meleenŋi Jiisasnoŋ kokaenŋ injiwo, “Kaenŋ kolooro niinoŋ kaanagadeenŋ iwoi koi amakejeŋiwaa ku-usuŋa morononŋ nonoti, ii mende injiwoŋa.” Kiaŋ.

Mombaa merawoita yoroo sareqaa

²⁸Jiisasnoŋ sareqaa moŋ kokaenŋ jero, “Oŋo qaa koi kawaajonŋ nomaenŋ romonŋgoju? Eja moŋ merawoita woi laligogi. Kambanŋ moŋnonŋ manŋgaranonŋ meria mombaanonŋ kema kokaenŋ ijoro, ‘Merana, gii saanonŋ kete noo wain kasa gawononŋ kema gawonŋ mewa.’

²⁹Kaenŋ ijoro kokaenŋ meleeno, ‘Nii togojeŋ.’ Kaenŋ ijoroto, kanagenŋ qaaya iikawaajonŋ moma bolinŋ eleema kema gawonŋ mero. ³⁰Kawaa gematanonŋ manŋgaranonŋ meria mombaanonŋ kema mutu meriaajonŋ ijoroti, qaa iikayadeenŋ ijoro. Ii ijoro qaa kokaenŋ meleema jero, ‘Somatana, saanonŋ kemaŋa.’ Kaenŋ jeroto, kilenŋ mende keno.”

³¹Jiisasnoŋ kaenŋ jeŋ qisiŋ oŋono, “Woi yoroononŋga morononŋ manŋgaraa jeta teŋ kono?” Kaenŋ qisiŋ oŋono kokaenŋ meleenŋi, “Meria mutuya

iinonj.” Kaenj meleenji kokaenj injjoro, “Niinonj qaa honja toonj monj kokaenj injjowe mobu: Takis meme ejemba tiliqiligiawo ano kana somata emba yonononj mono onjo unjuugunj wala Anutuwaa bentotonj uutanonj ubuya.

³²”Qaa iikawaa kania ii kokaenj: Jon Oomulu ejanonj onjoononj kanj Anutuwaa jaanonj solanjaniwonjatiwaa kania qendeenonj onjo iwaa qaaya ii mende moma laarigito, takis meme ejemba tiliqiligiawo ano kana somata emba yonononj mono ii moma laarinj mugi. Yonononj ii moma laarinj mugiti, onjo ii iima kilenj kanagenj kaanagadeenj onjoanji mende moma bolinj aonj eleema ii mende moma laarinj mugi.” Kianj.

Wain kasa gawonj galej bologa yonoo sareqaa

Maak 12.1-12; Luuk 20.9-19

³³”Jiisasnonj jero, “Sareqaa monj ii kokaenj mobu: Balonj toya monjonj wain kasa gawonj monj koma komoro. Koma komoma sopaya menj liligoro. Menj liligonj wain juu somata jamononj mero. Iikanonj waimbaa honja ama kananonj rijijaagi apuyanonj lalanonj kemero. Wain juu somata ii jamononj menj wain yonjoro mewubotiwaajonj galej meme jake koriga kowiawo mero. Iwoi kuuya medaboronj wain gawonj galej tosaanja mokoloonj onjoma kokaenj injjoro, ‘Mono gawonj menj honjaa bakaya onjoanji menj bakaya toya nii nombu.’ Kaenj jenj gawonj ii borogianonj ama onjomesaonj kantri monjonj kema laligoro.

³⁴“Laligonj laligoro honja momogorotiwaa kambanja gbani 5 toriro kanonj welenjeqeuruta tosia wasinj onjono galej yonjoononj kema wain gawonj honjaa bakaya mubutiwaajonj jero. ³⁵Jeroto, galej yonononj ii unjuama somonjonj tosia koobinonj sagorogoro unjunj tosia unjugi komugi tosia jamononj gilinj unjugi komugi. ³⁶Kawaa gematanonj welenj eja tosaanja toroqenj wasinj onjono mamaga koloogito, ii kaanjiadeenj horonj ureenj menj onjogji.

³⁷“Kaenj anji wain gawonj toyanonj qaa monjgama jero, ‘Neenaa merana mono goda qenj mubuya me nomaenj?’ Kaenj jenj konoga ii anjaa meria wasiro yonjoononj keno. ³⁸Kenoto, wain gawonj galej yonononj meria iima batugianonj kokaenj aminj moma jegi, ‘Iinonj mono borosamoyaa toya kolooja. Ayo, mono menj qeninj komuro wain kasa gawonjanonj mono ananaa bujaga koloowaa.’

³⁹“Kaenj jenj qelanjinj menj somonjonj giligi gawonj seleenjenj kemero qegi komuro. ⁴⁰Wain gawonj toyanonj ii moma kanj gawonj galej ii mono nomaenj ama onjombaa?”

⁴¹Jiisasnonj kaenj qisinj onjono kokaenj ijogi, “Galej bologa ii mono kondeema japalelenj menj onjombaa ano gawonj galej dologa mokoloonj onjoma wain kasa gawonja yonoo borononj ambaa. Yonononj honja

† 21.32 Luuk 3.12; 7.29-30 ‡ 21.33 Ais 5.1-2

momogowaatiwaa kambaŋanoy bakaya tororo muŋkebuya.”⁴² ^aJiisasnoy ii moma kokaey injjoro, “Buŋa Terewaa qaa koi kambaŋ moŋgen weeŋgogi me qaago,

‘Miri meme yoŋonoy jamo tando moŋ gema qeŋ eeŋ mesaogi
raroŋi, iikanoy mono tando kombombaŋa kolooro mokoloogi.
Iikanoy riŋo mirinoŋ mono gororoŋgoŋ kamaaŋ kombaa.
Poŋnoŋ tando ii kuuro jaanananoy iiniŋ qabuŋayawo kolooro
walingoŋkejoŋ?’

⁴³“Kawaajoŋ kokaey injjowe mobu, Anutunoŋ mono bentotoŋa ii uŋuama ejemba tuuŋ moŋ oŋono yoŋonoy iikawaa gawoŋa megi hoŋa saanoŋ kolooŋkebaa. ⁴⁴Moŋnoŋ tando waŋa iikanoy ritatoŋgoŋ kamaaŋ qewaati, ii mono selia kotomotowaato, aeŋ tando iikanoy joloma tama mombaa qaganoy kamaaŋ kombaaŋi, ii mono kuuya qeŋjaŋmenjaŋgowaa.”

⁴⁵Jiisasnoŋ kaey jero moma jigo gawoŋ galeŋ ano Farisii (Kana qaawaa kaparaŋkoŋkoŋ) yoŋonoy sareqaaya ii moma kania moma asariŋ kokaey jegi, “Ii mono nonoojoŋa jeja.” ⁴⁶Kawaajoŋ ii meŋ somoŋgowombaajoŋ mogito, ejemba tuuŋ somata yoŋoojoŋ toroko moma amamaagi. Ejemba tuuŋ somata yoŋonoy Jiisaswaaajoŋ mogi gejatootoo ejaŋa kolooro. Kiaŋ.

Maray lombambaa sareqaa

Luuk 14.15-24

22 ¹Jiisasnoŋ mombo kanaiŋ sareqaanoŋ qaa kokaey jero,
²“Siwewaa bentotoŋa ii kokawaa so kolooja: Kiŋ eja Poŋnoŋ meriaajoŋ maray (agomiŋ aoao) lombay areŋgoŋ mozozoŋgoro.
³Mozozoŋgoŋ welenqeŋeuruta wasiŋ oŋoma kokaey jero, ‘Niinoŋ ejemba tosaŋa maray lombanoŋ kawutiwaaajoŋ mojeŋ. Oŋo mono yoŋoonoy qele kema kawutiwaaajoŋ injjowu.’ Kaey jero kema injjogito, ejemba yoŋonoy ii moma kawombaajoŋ togoŋ silemale aŋgi.

⁴“Kawaa gematanoŋ welenqeŋeuruta tosaŋa mombo wasiŋ oŋoma kokaey jero, ‘Ejemba kawutiwaaajoŋ jeweti, mono iyoŋoonoy kema kokaey injjowu: Mobu, niinoŋ lombambaa nenena mozozoŋgodaborojeŋa raja. Noo bulmakao eja ano bulmakao tosaŋa uŋuaginiŋ kelegiawo koloogiti, ii uŋuŋ oŋ qeragoniŋ iwoi kuuya mono jojoriŋ eja. Oŋo mono maray lombanoŋ kawu.’

⁵“Kaey jero keŋgi ejemba yoŋonoy qaa iikawaa geja mende aŋgito, lolomoniy tondu keŋgi. Tosianoŋ nene gawoŋgianoŋ keŋgi tosiانوŋ koŋkororo gawoŋgianoŋ keŋgi. ⁶Tosianoŋ kiŋ pombaa welenqeŋeuruta qelanjiŋ uŋuama horoŋ ureeŋ oŋoma uŋugi komugi. ⁷Komugi kiŋ pombaa iriŋa soono manjaqeŋe tuuŋa wasiŋ oŋono kema nama borosa meme eja ii kondeema oŋoma taoy mirigia ii kuugi jero.

^a 21.42 Ond 118.22-23

⁸“Kawaa gematanon kiñnon welenqequeuruta ii kokaen injijoro, ‘Maran lomban mozozongonin jojorin rajato, ejemba kawutiwaajon jeweti, iyononon mono korisoronon kakawaa so mende koloaju. ⁹Kawaajon onjo mono kana aogaranon ano miri sombenja sombenja kanon kema ejemba ii me ii mokoloon onjombuti, ii mono maran lombanon kawutiwaajon jen kaparan koma kuun onjombu.’

¹⁰“Kaen injijoro welenqequeurutanon mesaon kana en kenigiti, iikanon kema ejemba ii me ii mokoloon onjongiti, ii korebore horon kululuun onjoma kagi. Mende gosin onjongi ejemba awaa ano bologa kaanadeen kan maran lomban miri gojoma nene dun liligon ragi. ¹¹Nene dun liligon ragito, kiñnon ii injiimambaajon kan iikanon eja mon maran lombambaa maleku taana mende mouroti, ii iiro. ¹²Eja ii iima kokaen ijoro, ‘Alana, gii maran lombambaa malekuya mende mouma kilej nomaembaajon miri koi kawaa uutanon kajaña?’ Kaen ijoro eja iikanon qaaya bogoro oloñ raro.

¹³^b“Kaen raro kin poñnon welenqequeuruta kokaen jen koton onono, ‘Mono eja ii menj kana boria somonjon seleenjen giligi pangamanon kemeba.’ Iikanon laligowuti, iyononon mono saama gigilaan gobugia kigi qaro laligowuya. ¹⁴Qaa iikawaa so Anutunon ejemba seiseiyanon kawutiwaajon jeroto, afaangoya yononon qaa ii anjalij moma anjon koma kan Anutunon tuun somata meweenjon onjototi, mono iyonoo batugianon koubuya.” Kiañ.

Takis aambaa Jiisas anjobato menj mugi.

Maak 12.13-17; Luuk 20.20-26

¹⁵Kawaa gematanon Farisii (Kana qaawaa kaparanjonkon) yononon kema amin moma Jiisas qisin qaawaa timbinon hororo gbadoon mubombaajon areña anji. ¹⁶Aren kaen ama gowokouruta ano gawana Herodwaa paati alauruta tosaana wasin onjongi Jiisaswaanon kan kokaen qisin jegi, “Boi, giinon eja hona kolojani, nono ii mojon. Giinon ejemba tosaana mende inisosoron tosaana mende sureen onjmakejanto, so motoonjonon gosin nonomakejan. Kawaajon kuun gonji mende dogon somata mende esuun onjmakejanto, Anutuwaanon kana ii qaa honaa so kuma nonomakejan. Giinon Anutuwaanon qaa dindiña iikanon uuta ano kamaanqeqeta motoondeen kuuya jen qindiñ ama nonomakejan. ¹⁷Kawaajon qaa koi kawaajon nomaen romonjojan, ii jena mobon. Nono Siisa-kimbaajon takis ama iikanon Mooseswaa Kana qaa songiwonja me qaago?”

¹⁸Kaen qisigi arenjia qolonmolongoya moma koton kokaen injijoro, “Oo uumelembaa eja seleseleya, onjo mono naambaajon qaawaa timbinon ama

^b 22.13 Mat 8.12; 25.30; Luuk 13.28

nombombaajon angobato mej nonju? ¹⁹Saanon takis aambaa monerja monj gendeema nonji iimaŋa.” Kaen injjoro silwa monerj monj mej kagi.

²⁰Kagi kokaen qisij onono, “Morowaa unjayaga ano qataga ii koi oogita eja?” ²¹“Oo ii Siisa-kimbaanona,” kaen meleema jegi. Jegi kokaen injjoro, “Kaen kolooro iwoi Siisa-kimbaa unjayawo ii mono iwaa buŋa munjkebu. Iwoi Anutuwaaw unjayawo eji, ii mono Anutuwaaw buŋa qewu.” ²²Kaen injjoro iwaajon mamaga waliŋgon mesaon seleenjen kenji. Kiaŋ.

Koomunonga waawaataa Jiisas angobato mej mug.

Maak 12.18-27; Luuk 20.27-40

²³“Sadusii (Jigo gawombaa kaparanjkonjkonj) yonjononj ‘Komugiti, iyonjononj mende waabuya,’ jej laligogi. Kamban kanonj yonjononjga tosianonj Jiisaswaanonj kanj kokaen qisij munj jegi, ²⁴“Boi, Moosesonj kokaen jej kotonj nononota eja, ‘Eja monj emba mero merabora mende koloogi komuro koganonj saanonj maloya mej laligonj gbili mekoloonj muro dataa qa mej laligowaa.’

²⁵Moba, kamban moŋnonj daremunj 7 laligogi. Dagia mutuyanonj emba mej laligonj gbilia qaa eenj laligonj komuro. Komuro koganonj maloya ii mero.

²⁶“Mej laligonj komuro koga moŋnonj maloya ii mero. Mero kawaa gematanonj koga moŋnonj emba iikayadeenj mero. Kaanondeenj kaanj daremunj 7 kuuya yonjononj emba motoonjgo iikayadeenj mej gbilia qaa laligonj komudaborogi. ²⁷Komodaborogi konoga malogia ii kaanagadeenj komuro.

²⁸Giinonj ‘Komugiti, iyonjononj gbiliŋ waabuya,’ jejanto, nono ii mende moma laarijonj. Moba, eja 7 kuuya ii ororonj waabuyagati eenj, emba motoonjgo ii embagiaga megii laligorotiwaajonj ama mono morowaa embiaga koloonaga?”

²⁹Kaen qisigi Jiisasnonj meleema kokaen injjoro, “Onjo qaa jej sooju. Uumeleembaa Buŋa Tereya ano Anutuwaaw ku-usuŋa mende moma kotojutiwaajonj mono jinjaunj amakeju. ³⁰Onjanonj, koomunonga waama kamban iikanonj loemba mende koloowuyato, gajoba yonjononj Siwe gomanonj laligojuti kaanja koloonj laligowuya.

³¹“Mobu! Komugiti, iyonjononj gbiliŋ waabutiwaaw qaaya Anutunonj onjoonj jeroti, onjo ii mono weenjgogi me qaago? Qaa ii kokaen, ³²“Niinonj Anutu Aabrahambaa Ponj, Aisakwaa Ponj ano Jeikobwaa Ponjga laligonj waama laligojenj.’ Anutunonj koomuya yonjoo Ponjgia qaagoto, laaligo kombombanja laligojuti, mono iyonjoo Ponjgiaga laligoja.” ³³Jiisasnonj ejemba tuunj somata kaen kuma onono moma waliŋgogi. Kiaŋ.

Jojoponj qaa wana woi ii nomaenj?

Maak 12.28-34; Luuk 10.25-28

³⁴Sadusii (Jigo gawombaa kaparanjkonjkonj) yonjononj Jiisas qisij mugii meleema jej sororogoro qaagia bogoroti, ii Farisii (Kana qaawaa

° 22.23 Apo 23.8 ° 22.24 Dut 25.5 ° 22.32 Eks 3.6

kaparaŋkonjon) yoŋonon moma kaŋ ajoroogi. ³⁵Yoŋoononnga boi moŋ Kana qaa tororo moma kotoroti, iinon kaŋ Jiisas timbi ama kokaen qisij muro, ³⁶“Boi, Mooseswaa Kana qaa uutanon naa jojopañ qaa ii waŋa somata kolooja?”

³⁷Qisij muro meleeno, “Waŋa somata ii kokaen, ‘Gii uuga, uŋaga ano roromongoga jumua iikanon mono Poŋ Anutuga jopagon laligowa.’ ³⁸Iikanon mono jojopañ qaa waŋa ano uuta kolooja. ³⁹Jojobañ qaa iikawaa alia ii kokaen, ‘Geenŋa jopagon aonkejaŋi, iikaanjadeen mono ejemba kuuya jopagon oŋoma laligowa.’ ⁴⁰Jojobañ qaa woi ii mono Mooseswaa Kana qaa ano gejatootoo ejemba yoŋoonon Buju Tere kuuya iikawaa waŋaga kolooja.” Kiaŋ.

Kraist ii kiŋ Deiwidwaa Poŋa ano gbiliga.

Maak 12.35-37; Luuk 20.41-44

⁴¹Farisii (Kana qaawaa kaparaŋkonjon) yoŋonon kaŋ ajoroogi Jiisasnon kokaen qisij oŋono, ⁴²“Oŋo Kraistwaajon nomaen moju? Iinon mono morowaa meriaga kolooja?” Kaen qisij oŋono meleema ijogi, “Mono kiŋ Deiwidwaa gbiliaga kolooja.”

⁴³Ijogi moma injoro, “Kaen koloojato, nomaen ama Uŋa Toroyanon Deiwid sololon muro iwaajon ‘Neenaa Poŋna,’ qama kokaen jero,

⁴⁴ ⁱAnutunon nama noo Poŋna kokaen ijoro, Giinon mono kaŋ noo boro dindinanon rana niinon kambaŋ biwianon kereuruga riŋ riitama haamo ama oŋoma goo kana baaganon oŋoomaŋa.

Kambaŋ ii kaŋ kuuwaatiwaa so mono asamararanon koi raba.’

⁴⁵Deiwidnon aŋo kaen jeŋ qata ‘Noo Poŋna’ jeja. Poŋna jeŋ mono nomaen ama iwaa gbilia kaŋgadeen koloonaga?”

⁴⁶Kaen injoro iikawaa kitia moŋnon moŋ meleemambaajon amamaaŋ qaagia bogoro naŋgi. Somaŋa iikanondeen kuuya yoŋonon Jiisas mombo qaa mombaa qisij mubambaajon kokodundun ama mesaogi. Kiaŋ.

Uumeleembaa selesele laaligowaa galeŋ meme qaa

Maak 12.38-39; Luuk 11.43, 46; 20.45-46

23 ¹Kambaŋ kanon Jiisasnon ejemba tuuŋleembe ano gowokouruta ii kokaen injoro, ²“Kana qaawaa boi ano Farisii (Kana qaawaa kaparaŋkonjon) yoŋonon Mooseswaa jinkaron duŋ raranon rama Kana qaawaa kania ku-usuŋ qaganon kuma oŋomakeju. ³Kawaajon qaa kuuya jeŋ koton oŋomakejuti, ii mono teŋ kombuto, nanamemeŋgia ii mono mende otaawu. Yoŋonon qaa jegianon jeŋ asariŋkejuto, iyaŋgio ii mende otaankeju. Kawaajon mono ii kaŋa mende amakebu.

^f 22.35-40 Luuk 10.25-28 ^g 22.37 Dut 6.5 ^h 22.39 Lew 19.18 ⁱ 22.44 Ond 110.1

⁴“Yononon qaaya qaaya jer koton iikawaa qaqan biyawo ii ejemba sawingianon amago anji ii angowombaajon bimooro jarambaran amakejuto, iyangio ii boro susugia melaa mononon ilaan onjombombaaajon wosomomia mon mende enjeja.

^{5j}“Yononon nanamemengia kuuya ejembanon injibutiwaajon ama menkeju. Baibel qaa kota (memori jawo) irimuj kasa bokisgia menj somariin asuganon qendeema Buna momogiaajon awelegon aonjeju. Malekugiaa susuyanon akadamuwaa goubire somasomata menj mondonjeju.^k ⁶Yononon jejelombanon dun rara mutuyanon jegenjegen rabombaaajon momakeju ano qamakooli mirinon jaaqeqeyanon eu rabombaaajon siina momakeju. ⁷Maaketnon me kananon ejemba injiigi jolongia jewutiwaajon moma ‘Oo somatanana,’ qagia kaan qabutiwaa siina momakeju.

⁸“Yononon kaen amakejuto, motoonggo iinon onjo Boigia kolooro onjo kuuyanon iwaa uumeleen alauruta kolooju. Kawaajon onjo qagia boinana qabutiwaajon mende mobu. ⁹Motoonggo iinon Mangia kolooja. Iinon Siwe gomanon laligojiwaajon balon eja mombaaajon nonoo Manana qa kaen mende qabu. ¹⁰Kraist motoonggo niinon onjo somatagia koloojen. Kawaajon onjo qagia ‘Somatanana,’ qabutiwaajon mende mobu.

^{11l}“Kaen qaagoto, onjo batugianon mononon waja kolooji, iinon mono welen qen onjoma laligowa. ^{12m}“Kaen laligowaato, mononon iyanjaa uuta menj ubaati, Anutunon mono ii menj kamaan mubaa. Mononon iyanjaa uuta menj kamaawaati, Anutunon mono ii menj uma mubaa.

Jiisasnon Farisii yononon qama wanjinjingon ‘Yei!’ jero.

Maak 12.40; Luuk 11.39-42, 44, 52; 20.47

¹³“Oo Kana qaawaa boi ano iikawaa kaparanjononon ejemba! Onjo uumeleembaa ejemba seleseleya koloogi lombo qagianon ubaatiwaajon mono qama wanjinjingon ‘Yei!’ jejen. Ejemba Siwewaa bentoton uutanon keububotiwaanaguya koma somonjonjeju. Onjongan iikawaa uutanon mende keuju ano tosanon iikawaa uutanon keubombaaajon anjuti, onjo ii somonjon anjon koma onjomeju. ¹⁴Oo Kana qaawaa boi ano iikawaa kaparanjononon ejemba! Onjo uumeleembaa ejemba seleseleya koloogi lombo qagianon ubaatiwaajon mono qama wanjinjingon ‘Yei!’ jejen. Onjo malo yononon miri iwoi bidaan baagon anjalij onjomeju ano qabunagia koloowaatiwaajon ama qamakooli koriga koriga qama koolij

^j 23.5 Mat 6.1; Jan 15.38; Dut 6.8 ^k 23.5 Baibel memori jawo irimuj kasia ii Duteronomi 6.8 qaa iikawaa so oro selianon menj palapanjianon me qoi kaanja borogianon somonjon laligogi. Malekugiaa susuyanon akadamuwaa goubire bewesonon menj mondon laligogiti, ii Anutuwaa ejemba hona toon kologitiwaa aiweseya kolooro. ^l 23.11 Mat 20.26-27; Maak 9.35; 10.43-44; Luuk 22.26 ^m 23.12 Luuk 14.11; 18.14

totogianon qenkeju. Kawaajon Anutunon qaagia jen tegon irona uuta meleeno onoo qagianon ubaa.

¹⁵ “Oo Kana qaawaa boi ano iikawaa kaparankonkon ejemba! Ono uumeleembaa ejemba seleseleya koloogi lombo qagianon ubaatiwaajon mono qama wanjinjingon ‘Yei!’ jejen. Ono mononon Juuda ejemba mon koloowaatiwaajon kaparan koma koweya koweya koton balona balona liligonkeju. Kaen angi mononon Juuda ananaa nanamemenon qokotaawaati, ii mono kuma soon mugi gere siawaa buña koloowaa. Onoangia kaña qaagoto, indina woi onoangia unuugun kileqilewaa.

¹⁶ “Jaagianon gooro ejemba borogianon mej unuamakejuti, lombo onoo qagianon ubaatiwaajon mono qama wanjinjingon ‘Yei!’ jejen. Ono qaa kokaen jenkeju, ‘Mononon jiwowon jigowaa qatanon qaaya jojopan qaanon jen kotiiwaati een, iikanon mende kotiiwaato, mononon jiwowon jigowaa iwoi goulonon memeta iikawaa qatanon jojopan qaaya jewaati een, jojopan qaa iikanon mono somononon mubaa.’

¹⁷ “Oo jaagoo ejemba nekonja! Iwoi goulonon memeta ano jiwowon jigo woi yoroononga naa iwoinon uuta kolooja? Goul yanjo kowoga mende koloojato, jiwowon jigonon angi iikanon mono ii mej kobooja.

¹⁸ “Qaa mon kokaen jenkeju, ‘Mononon alatawaa qata qama qaaya jojopan qaanon jen kotiiwaati een, iikanon mende kotiiwaato, mononon nandun mamatewoo alatanon eji, iikawaa qata qama jojopan qaaya jewaati een, jojopan qaa iikanon mono somononon mubaa.’

¹⁹ “Oo jaagoo ejemba! Nandun mamatewoo ano alata yoroononga naa iwoinon uuta kolooja? Nandun yanjo kamaanqeqeta koloojato, alatanon angi iikanon mono nandun mej kobooja. ²⁰ Kawaajon mononon alatawaa qanon qaaya jojopan qaanon jen kotiiwaati, iinon alata ano iwoi kuuya alatanon eji, mono iikawaa qanon qaaya jen kotiiwaa.

²¹ “Mononon jiwowon jigowaa qanon qaaya jojopan qaanon jen kotiiwaati, iinon mono jigo iikawaa ano iikanon kotiin laligoji, iwaa qanon qaaya jen kotiiwaa. ²² “Kaanadeen mononon Siwewaa qanon qaaya jojopan qaanon jen kotiiwaati, iinon Anutuwwa jinjaron dun ano iikanon raji, iwaa qanon qaaya jen kotiiwaa.

²³ “Oo Kana qaawaa boi ano iikawaa kaparankonkon ejemba! Ono uumeleembaa ejemba seleseleya koloogi lombo qagianon ubaatiwaajon mono qama wanjinjingon ‘Yei!’ jejen. Ono nembanene kuuya mendeema bakaya 10 iikanona motoonggo Anutuwwa buña qenkeju. Dane, raki ano kiesopa ii kaanadeen mendeema tenonga motoonggo ii Anutuwwa buña qenkeju. Nandun ii tororo amakejuto, Kana qaawaa kota waja koi mono uugun mesaonkeju: Gii ejemba batugianon nanamemen dindina otaan kiankomun aon qaa pondan otaan laligowa. Qaa waja ii mono kaparan

ⁿ 23.22 Ais 66.1; Mat 5.34 ° 23.23 Lew 27.30

koma otaej laligowu ano qaa melamelaa ii kaanagadeej mende uugun mesaowu. ²⁴Jaagia gooro ejemba borogianoj menj unuamakejuti, ojō jengeraj apuwo newubotiwaajoj apugia saianoj gosinkejuto, oro somata kamel ii tondu gogonkeju. ²⁵Oo Kana qaawaa boi ano iikawaa kaparanjonkonj ejemba! Ojō uumeleembaa ejemba seleseleya koloogi lombo qagianoj ubaatiwaajoj mono qama wanjinjingoj ‘Yei!’ jejej. Ojō hamo qej aowombaajoj qambi ano amanenewaa selia songbama yagonkejuto, ojōangiaa dogo otokogia mende galej koma iwoi tondu gorongoj nepaqepalo angi iikanoj uugia saa qero laligoju.

²⁶“Oo jaagoo eja Kana qaawaajoj kaparanj komakejani, gii mono wala gambiwa uuta songbana selianoj kaanagadeej tataanjkota koloowaa. ²⁷”Oo Kana qaawaa boi ano iikawaa kaparanjonkonj ejemba! Ojō uumeleembaa ejemba seleseleya koloogi lombo qagianoj ubaatiwaajoj mono qama wanjinjingoj ‘Yei!’ jejej. Ojō qasiriwaa maripooja songbanji taaja koloojuti, mono iikawaa so kolooju. Selegianoj iimasiinjigiawo kaaja koloojuto, qasiriwaa uutanōj qamo sii ano iwoi arokuukuuyawo eji, iikaananōj mono ojōo uugia saa qej eja.

²⁸“Iikawaa so ojō kaanagadeej ejemba jaagianoj onjanōj dindija tani koloonkejuto, uumeleembaa selesele tani ano qewolonōj mono uugia saa qero laligoju.

Bologa memewaa ironj

Luuk 11.47-51

²⁹“Oo Kana qaawaa boi ano iikawaa kaparanjonkonj ejemba! Ojō uumeleembaa ejemba seleseleya koloogi lombo qagianoj ubaatiwaajoj mono qama wanjinjingoj ‘Yei!’ jejej. Ojō gejatootoo ejemba yonoo qasirinōj simej kuuj menjkeju ano ejemba solaja yonoo jamo kobaagia menjerejonkeju. ³⁰Kaerj ama kokaerj jenkeju, ‘Nononōj ambosakonana yonoo kambanōj laligowonagati eej, mono yonowo mende toroqenij gejatootoo ejemba yonoo sagianoj mono nonoo qanananōj mende unaga.’

³¹“Kaerj jen iikanōj ojōangio gejatootoo ejemba unugiti, iyonoo esaurugia koloojuti, mono qaa ii nanjon jen dangunu kaaja nanju. ³²Kawaajoj ambosakonjgianoj singisonjo kanainj anjiti, iikawaa so ojō mono toroqej kuuya andaborowu.

³³“Oo Farisii, ojō mono qato melaa kaaja kolooju. Anutonōj qaagia jen tegoro gere sianōj kemebubotiwaajoj mono nomaerj umburatinj kembuyaga? Ii mono amamaawuya. ³⁴Kawaajoj mono mobu, niinōj gejatootoo ano momakooto ejemba ano Kana qaawaa boi wasinj onjombe onoonōj kawuya. Kagi yonoononga tosaaja ii unugi komuwuya ano

¶ 23.27 Apo 23.3 ¶ 23.33 Mat 3.7; 12.34; Luuk 3.7

tosaana maripoonon ujuwuya. Tosaana qamakooli mirigianon ororaan onoma qaagia jer tegon oolinon onootin konjoma onongi taona taona kanon kemakebuya.

³⁵“Eja solana Aabelwaa sayanon kamaaro iikanona kanain unun kouma laligon Zekaraia jiwowon jigo kowoga ano siimolon alata yoroo batugaranon qegi saya kamaaro iikanon tegoro. Ejemba solana yonoo sagia balonon molaan laligogiti, sa kuuya iikawaa irona mono onoo qagianon ubaa. ³⁶Niinon qaa hona mon kokaen injjowe mobu: Sagiaa irona kuuya ii mono ejemba kete laligojuti, mono onoo qagianon uro Anutunon irona meleema onono mobuya.”

Jiisasnon Jerusalem kanageso jopagon onono.

Luuk 13.34-35

³⁷Jiisasnon jero, “Oo Jerusalem Jerusalem, on gejatootoo ejemba unugi komugi Anutunon ejemba wasin onono onoonon kankejuti, ii jamonon unugi komunkeju. Kuru nemunanon meraboraana engana baatanon ama kojoon onomakeji, niinon mono iikawaa so kambaana kambaana goo kanagesouruga kotama kololon onomambaajon moma laligoweto, on ii togon laligon kougi. ³⁸“Mobu, Anutunon mono jigo mirigia gema qero saoyagadeen ewaa.

³⁹“Kaen ewaato, niinon kokaen injjowe mobu, Ono nii mombo mende niibuya. Kanagen kamban mon kan kuuro iikanon niima kokaen jewuya, ‘Pombaa qatanon kan nononji, Anutunon mono ii kotuegon muba.’ Kiaj.”

Jiwowon jigonon kondemondoen koloowaa.

Maak 13.1-2; Luuk 21.5-6

24 ¹Jiisasnon jiwowon jigo mesaon kamaaro gowokourutanon iwaanon kan jiwowon jigowaa toton uutanon miri ragiti, ii Jiisas qendeema mugi. ²Qendeema mugi meleema kokaen injjoro, “Miri kuuya ii saanon injjuto, niinon qaa hona mon kokaen injjowe mobu: Ii mono kondeengi miriwaa jamo mon ii jamo mombaa qaganon mende ewaato, qeqelala saoyagadeen ewaa.” Kiaj.

Kakasililin ano sisiwerowero koloowaa.

Maak 13.3-13; Luuk 21.7-19

³Jiisasnon Oil gere baananon kema raro gowokourutanon iyangia siri iwaanon kan kokaen qisin mugi, “Boi, qaa jejan, iikawaa hona mono naa kambanon asugiwaa ano giinon kana balombaa kambaana tegomambaajon ambaati, iikawaa aiweseyanon mono nomaen asugiwaa? Ii saanon ninijowa.”

† 23.35 Jen 4.8; 2 Hist 24.20-21 * 23.38 Jer 22.5 † 23.39 Ond 118.26

⁴Kaen qisiñ mugi meleema kokaen jero: “Moñnonj aňgomokolon ano jinjauñ kembubotiwaajonj mono galenġia meñ laligowu. ⁵Ejemba mamaganonj asugiñ noo qananonj kokaen jewuya, ‘Niinonj Hamoqeqe Toya Kraist koloojeñ.’ Kaen jeñ ejemba mamaga tiligonj oñombuya. ⁶Oñomanjawaa bujuya ano otonja kolooñ kema karo momakebuya. Ii moma jeneñġia orowabotiwaajonj mono galenġia mewu. Iwoi kaña ii waladeen koloowaatiwaa jejetaga. Ii koloowaato, balombaa kambañanonj mono iikanondeeñ uulañawo mende tegowaa.

⁷“Kantri moñnonj kantri moñ unjuwombaajonj waabuya. Ejemba tuuñ moñnonj tuuñ moñ yoñowo aroñ qeñ aowombaajonj waabuya. Gomaña gomaña kanonj bodia bodia koloowaa ano nañ somasomata ii qonjoma meñ namo meleeno kemeñkebaa. ⁸Iwoi kuuya ii emba korowononj masu kanaiñ unjuñkejiwaa so. Balombaa kambañanonj mono iikawaa so kanaiñ tegomambaajonj ambaa.

⁹“^uKaen ambaato, kambañ kanonj toñianonj oño uugia meleñġitiwaajonj ama gawman yoñoo borononj oñooñġi siimbobolo ama oñoma unjuñ komuwuya. Kantri kuuya yoñononj nooñonja ama kazi ama oñomakebu. ¹⁰Kambañ kanonj mamaganonj momalaarġia mesaonj añgonañ meñ kazi ama aowuya. ¹¹Gejatootoo ejemba takapolakaya mamaganonj asugiñ ejemba mamaga kilikalu meñ oñooñġi jinjauñ qeñ kemaakebuya.

¹²“Jeulalañ Toyanonj seiñ ejemba galeñ koma oñombaatiwaajonj ama uumeleen ejemba seiseiya yoñoo uugianonj olomoooro uuñopagianonj looriñ zololonġowaa. ¹³“Moñnonj kaparañ koma kotiin boñ qeñ nama laligoro balombaa kambañanonj tegowaati, iinonj mono oyañboyañ buña qeñ aowaa. ¹⁴Anutuwaa bentotoña Oligaa Buña koi mono waladeeñ namowaa kantria kantria kuuya kanonj jeñ seiñ kanageso so nañgonañgo qaaya mogigo balombaa kambañanonj iikawaa gematanonj tegowaa. Kiañ.

Jerusalem sitiwaa kondemondeeñ uduuduuyawo

Maak 13.14-23; Luuk 21.20-24

¹⁵“^wGejatootoo eja Danielonj kondemondeeñ uduuduuyawo kawaa qaaya jerota eja. Qaa iikawaa so toñianonj kañ kondemondeeñ ano iwoi añgonjorayawo ii jiwowonj jigo toroyanonj añġi nano iibuti, qaa koi weñġowagati, iinonj mono saanonj geja ama moma kotowa. ¹⁶Kambañ iikanonj Judia prowinsnonj laligowuti, oñononj mono misinġonj horonj bañanonj kembu. ¹⁷^xMiri kosianonj sombenonj laligowaati, iinonj mono kamaañ ġeso iwoiya memambaajonj miri uutanonj mende uba. ¹⁸Gawononj kema laligowaati, iinonj mono kañagadeeñ malekuya memambaajonj eleema mirinonj mende kema.

^u 24.9 Mat 10.22 ^v 24.13 Mat 10.22 ^w 24.15 Dan 9.27; 11.31; 12.11

^x 24.17-18 Luuk 17.31

¹⁹“Yei! Emba korowo ano merabora ajunonj yonononj kamban iikanonj nomaenj uulanjawo kembuya? ²⁰Kawaajonj iwoi ii konjuru me Sabat kendombaa kambanjonj mende koloowaatiwaaajonj mono qama koolinjkebu.

²¹“^yIi kokaembaajonj: Kamban iikanonj kakasililij jekania boorongoya koloowaa. Kakasililij soya kaana ii wala eenanonj kamban mongenj mende koloonj ero. Anutunonj iwoi kuuya mokoloroti, kamban iikanondeen kanainj kamban kokanonj laligonj kouma kamban biiwianonj monj mende kolooro. Wala eenanonj mende kolooro ano kanagenj kamban monjonj mombo mende koloowaa. Kawaajonj mono qama koolinj laligowu. ²²Ponjonj kokojinjij kamban ii mende menj torinagati eenj, ejemba kuuyanonj mono tiwilaadaborowuyagato, ejemba iyaanaajonj meweengonj ononoti, iyonoojonj ama weenj iikawaa jangoya ii menj toriwaa.

²³“Kamban iikanonj kokaenj jewuya, ‘Mobu! Kraistnonj koi laligoja,’ me ‘Iibu! Hamoqeqe Toyanonj endu nanja.’ Monjonj kaenj jewaati eenj, ii mono mende moma laariwu. ²⁴Ii kokaembaajonj: Hamoqeqe toya qolonjmolongoya ano gejatootoo ejemba takapolakaya asuginj angoletu ano aiwese somasomata megij letombuya. Kaenj letonj Anutunonj ejemba iyaanaajonj meweengonj ononoti, ii kaanagadeenj enjkalolonj menj onjombutiwaaajonj anjgobato menj kaparanj konjgi jinjjaunj qewubo. Onj galengia awaagadeenj menj aonj laligogi ii amamaawuya. ²⁵Mobu! Niinonj iwoi kuuya ii mende kolooro waladeenj injijowe modaboroju.

Siwe gomambaa Eja honjanonj asugiwaa.

Maak 13.24-27; Luuk 21.25-28

²⁶“^zKawaajonj ‘Hamoqeqe Toyanonj balonj qararanjkonjkonjanonj laligoja,’ kaenj jegi mobuti eenj, iikanonj mono mende kembu. Me ‘Mobu! Kraistnonj miri kawaa uutanonj asuginj raja,’ kaenj injijogi ii mende moma laariwu. ²⁷Ii kokaembaajonj: Siwe gomambaa Eja honjanonj mombo kawaati, kamban ii mono oobiliwaa so kokaenj koloowaa: Ii weenj koukoutanongga pilitik bilisik ama leegenj weenj kemekemetanonj sokoma asarij keno iijonj, iinonj mono iikawaa so asugiwaa.

²⁸“^aOro gisaganonj mongenj ewaati, mambonjkarara yonononj iikanonj horonj ajoroonjkejuti, mono iikawaa so koloowaa.” Kianj

Siwe gomambaa Eja honjanonj asugiwaa.

Maak 13.24-27; Luuk 21.25-28

²⁹^b“Konjajilij kamban iikanonj tegoro iikanondeenj weenj jaayanonj injanj kono koiinonj umunj kombaa.

^y 24.21 Dan 12.1; Isa 7.14 ^z 24.26-27 Luuk 17.23-24 ^a 24.28 Luuk 17.37

^b 24.29 Ais 13.10; 34.4; Eze 32.7; Joel 2.10, 31; 3.15; Isa 6.12-13

Sengelao yononon sombinonga tegon kamaawuya ano sombinon utugoro iikawaa ilawoilaya ii raragia mesaon enkalolon angi soowaa.

³⁰“Kamban iikanon Siwe gomambaa Eja honaa aiweseyanon sombinon asugiro iibuya. Kamban iikanon namowaa kanageso kuuya yononon jinjen qama saabuya. Saama Siwe gomambaa Eja hona iinon sombimbaa koosu qaganon karo iibuya. Ku-usuna somatanon sakondindinawo asuganon asugiro asamararaja iibuya. ³¹Karo iigi romon qaita mon uugi otona kotakota mogi Siwe gajobauruta wasin onono yononon ejemba Anutunon iyanajaon meweengon ononoti, ii balon goraaya teete eugen emugen iikanon kopereen onoma unuambuya. Kian

Noron gerewaa sareqaa

Maak 13.28-31; Luuk 21.29-33

³²“Ono noron gere iima tania romongon sareqaa koi mobu. Borianon apuyawo kolooro sengia lonjogi ii iima moma kokaen jenkeju, ‘Ween kamba mono dodowija.’ ³³Ononon kaanjadeen aiwese iikawaa so asugiro iima moma asarin kania kokaen jewu, ‘Jiisanon mono nagonon dodowija.’

³⁴“Niinon qaa hona mon kokaen injiowe mobu: Ejemba koi kete namonon laligojuti, iyononon mende komugi iwoi kuuya jejeni, ii mono iyonoo laaligo kambanganon koloowaa. ³⁵Sombinon namonon goron gewaoto, noo Buja qaananon mono kamban monon mende aliwaa. Kian.

Jiisas kawaatiwaa kamba ii monon mende moja.

Maak 13.32-37; Luuk 17.26-30, 34-36

³⁶“Siwe gomambaa Eja honanon kawaato, naa kambanon kan kuuwaati, iikawaa weena me aua kamba ii monon mon mende moja. Siwe gajobanon ii mende moju. Anutuwa Merianon kaanagadeen ii mende moja. Amanon ajodeen ii moja. ³⁷“Wala eenanon Noowaa kambanon ejembanon laaligogia qemasolonen qaganon laligon men kileegiti, iikawaa so mono Siwe gomambaa Eja honanon mombo kawaatiwaa kambanganon koloowaa.

³⁸“Apu gboulu somatanon mende karo waladeen iikanon ejemba nene lomban ama apu kotiga nen embaqemba sewanajaon angi kema karo agimin on laligogi. Nanamemen kaen ama men qemasolonen laligogi Noonan wanjo uutanon uroti, ween iikanon tegoro. ³⁹“Tegoro naa iwoi koloowaati, ii mende mogi apu gboulu somatanon kan jinon qaa tiwilaen onono. Kanagen Siwe gomambaa Eja honanon mombo kawaati,

° 24.30 Dan 7.13; Zek 12.10-14; Isa 1.7 ^d 24.37 Jen 6.5-8 ° 24.39 Jen 7.6-24

kamban iikanonj ejembanonj kaanjiadeenj qemasologenj ama laligonj tiwilaawuya.

⁴⁰“Kamban iikanonj eja woi gawononj laligori yoroonongga monj menj monj mesaowuya. ⁴¹Kaanjiadeenj emba woi tawenj orasinj rabaoti, iyoroonongga monj menj monj mesaowuya.

⁴²“Pononj kawaatiwaa kambanja me auaya mende mojutiwaajonj mono uugbiligbili laligowu. ⁴³Gbili laligowombaa qaa koi mono moma kotowu: Gomantiinanonj kikekakasililinj ejanonj naa kambanonj me auanonj kawaati, miri toyanonj ii monagati eenj, iinonj mono gbili rama miria awaagadeenj galej mero qosoma umambaajonj amamaawaa. ⁴⁴Oho ‘Siwe gomambaa Eja honjanonj kamban kokanonj mende koubaa,’ jen romongogi iinonj mono kamban iikanondeenj koubaa. Kianj.

Gawonj ejanonj silemale laligonj tiwilaaro.

Luuk 12.41-48

⁴⁵“Kaej kolooro gawonj meme ejemba batugianonj morononj tirinj kotonj tosaanja unuuguja? Tosianonj zololonjonj gawonj mesaogi mojononj momakooto awaawaa qaganonj kaparanj koma pondanj menkeji, iinonj mono simbawonj koloaja. Miri toyanonj nanamemeja gosinj iima mongenj kema miriaa ilawoilaya ii borianonj ano galeja koloowaa. Galeja koloonj welenjeqeeruta ijorotiwaa so kalanj koma kamban dindinanonj unuaginkebaa. ⁴⁶Kaej kalanj koma onjoma laligoro toyanonj eleema kanj iikaanj iima ‘Mono simbawonj koloajan!’ jewaa.

⁴⁷“Niinonj qaa honja monj kokaenj injijowe mobu: Toyanonj ‘Mono simbawonj koloajan!’ jen esuhinaya kuuyaa galeja kuuj mubaa. ⁴⁸Kuuj mubaato, gawonj meme bibilokoya iinonj uutanonj romongonj kokaenj jawaati eenj, ‘Ponnaa kaka kambananonj mono koriga eja.’ ⁴⁹Kaej jen kanainj gawonj meme ejembauruta unuj ureenj aonj jejelombanj ama aisoonj apu kotiga nenj uuta sooro enkalolonj silemale koloonj laligowaa.

⁵⁰“Kaej laligonj kamban mojononj ponja koubatiwaajonj mende mambombaati, mono iikanondeenj koubaa. Kambambaajonj imowamo ulumbuluj laligoro mono aua iikanondeenj kouma ⁵¹qen japalelenj menj munj jen kotoro uumelembaa ejemba seleseleya kaanja gere sianonj kemenj siimbobolo mobaa. Kaej moma sama gigilaanj gobugia kigi qaro laligowuya.” Kianj.

Emba saranj 10 yonoo sareqaa

25 ¹Jiisanonj jero, “Mombo kamanjati, kamban iikanonj Siwewaa bentotoja ii kokaenj koloowaa: Maranj lombanj kambananonj emba saranj jumunja ten yonononj ‘Eja bunjawa aitongowonja,’ jen kiwagia

¹ 24.43-44 Luuk 12.39-40 ² 25.1 Luuk 12.35

menj kanaanɔj kenɟi. ²Yonoononɟa 5 ii momakootogiawo koloogito, tosaana 5 ii nekoɟa. ³Nekoɟa yonononɟ kiwagia megito, gere (koinsare) kelega^h mende menj kenɟi. ⁴Momakootogiawo yonononɟ kiwagia ano koinsare kele kaarogia kaanagadeen menj kenɟi. ⁵Kenɟi eja bujanonɟ uulaɟawo mende karo mambonɟi kambanɟ korirotiwaajonɟ kuuya yonoo jaalologia bombonɟ mero usugonɟ gaonɟ egi.

⁶“Gaonɟ egito, gomantiina biiwianonɟ mononɟ romunɟ qero qa kokaenɟ mogi, ‘Mobu, eja bujanonɟ mono kaja-oo! Mono iwaanonɟ kema aitonɟowu.’ ⁷Qa ii moma emba saraɟ ten ii kuuyanonɟ waama kiwagia menj meagonɟ ootirigi. ⁸Ootirigi nekoɟa yonononɟ emba momakootogiawo yonoononɟ kanɟ kokaenɟ jegi, ‘Nonoononɟ kiwa bogojiwaajonɟ onononɟ mono koinsare kelega tosia nonombu.’

⁹“Kaenɟ jegi momakootogiawo yonononɟ meleema kokaenɟ jegi, ‘Qaago! Ii onɟ ano nono mende sokoma nonombaa. Kawaajonɟ mono sii mirinonɟ kema onɟonɟiaa koinsare kelegia sewana mewu.’

¹⁰“Kaenɟ jegito, yonononɟ koinsare kelega sewana mewombaajonɟ kema kanaanonɟ laligogi eja bujanonɟ mono iikanondeenɟ kouro. Emba saraɟ jororinɟ nanɟiti, iyonononɟ kema iwo aitonɟonɟ maranɟ lombanɟ miri uutanonɟ ugi nagu konɟi. ¹¹‘Emba saraɟ stuanonɟ kenɟiti, iyonononɟ kaanagadeenɟ kanagenɟ kouma nagu qenɟ kokaenɟ qagi, ‘Ponɟ Ponɟ, mono nagu metaama nonomba!’

¹²“Kaenɟ qagito, kokaenɟ meleema jero, ‘Qaago! Nii onɟ mende moma ononɟenɟ. Qaa ii honɟaga inɟijonɟ.’ ¹³Jiisanonɟ sareqaa kaenɟ jenɟ gowokouruta ii qaa kokaenɟ inɟijoro, “Onɟ nii kamambaa kambana me auaya mende moɟutiwaajonɟ mono uugbiligbili laligowu.” Kiaɟ.

Money esu galen konɟitiwaa sareqaa.

Luuk 19.11-27

^{14j}“Mono sareqaa kokawaa so koloowaa: Eja monɟ gomanɟa mesaonɟ koriganonɟ kantri monɟenɟ kemambaajonɟ moma welenɟeɟeuruta onooono kagi moneɟ esuhinaya galen koma onombutiwaajonɟ jenɟ kotonɟ onoma borogianonɟ ano. ¹⁵Gawonɟ memegia gosinɟ honɟa dawo koloowaatiwaa so moma gawonɟ meme eja mombaajonɟ moneɟ esu 5 (Kina 20,000) munɟ monɟ moneɟ esu woi (Kina 8,000) munɟ monɟ motoonɟo (Kina 4,000) muro. Kaenɟ galen kombutiwaajonɟ mendeema onoma onomesaonɟ keno.

¹⁶“Eja esu 5 (Kina 20,000) meroti, iinonɟ iikanondeenɟ kema konɟkororo gawonɟ mero moneɟ seirosu esu 5 mombo mero. ¹⁷Kaanɟideenɟ esu woi

^h 25.3 Gere (koinsare) kelega ii oil gerewaa kota mujugogi kelega ii kolooro. Gomanɟ tiiro gere susuyanonɟ opo kokosiinɟ kele iikanonɟ qendunɟonɟ kiwa ootirinɟ kanaanonɟ kenɟi 15 minitwaa so jero. Kawaa gematanonɟ gere ii eenɟ bubu giliwubotiwaajonɟ ii mombo oil gere kelenonɟ qendunɟogogi. ¹ 25.11-12 Luuk 13.25 ² 25.14-30 Luuk 19.11-27

(Kina 8,000) meroti, iinonj kema konkororo gawonj mero monerj seiro esu woi mombo mero.

¹⁸“Kaerj merito, eja monerj esu motoonjgo (Kina 4,000) meroti, iinonj mono mesaonj kema balonj osonj eja ponjaa monerja ronj koma mesangoro.

¹⁹Kambanj koriga tegoro welenqege yonoo eja ponjianonj eleema kanj ‘Gawonj megitiwaa sundugia moma gosimaja,’ jerj koma horonj onjon kagi.

²⁰“Kaerj kagi eja esu 5 (Kina 20,000) meroti, iinonj jaayanonj kouma esu 5 mombo toroqerj menj kanj kokaerj ijoro, ‘Somatana moba, giinonj monerj esu 5 nonati, niinonj iikawaa konkororoya mewe seiro esu 5 mombo kolooro menj kajerj.’

²¹“Kaerj ijoro eja ponjanonj kokaerj meleema muro, ‘Ti awaa. Gii gawonj meme eja awaga membiri-qembiriga qaa. Gii iwoi afaanja menj ii kaparanj koma galej koma laligona seiro. Kawaajonj niinonj iwoi mamaga goo boroganonj ambe iikawaa galenjaga laligowa. Saanonj kanj eja ponja noo miri uutanonj kouma motoonj korisoro ama laligowonja.’

²²Eja Kina esu woi (Kina 8,000) meroti, iinonj kaanjadeerj kouma kokaerj ijoro, ‘Somatana moba, giinonj monerj esu woi nonati, niinonj iikawaa konkororoya mewe seiro esu woi mombo kolooro menj kajerj.’

²³“Kaerj ijoro eja ponjanonj kokaerj meleema muro, ‘Ti awaa. Gii gawonj meme eja awaga membiri-qembiriga qaa. Gii iwoi afaanja menj ii kaparanj koma galej koma laligona seiro. Kawaajonj niinonj iwoi mamaga goo boroganonj ambe iikawaa galenjaga laligowa. Saanonj kanj eja ponja noo miri uutanonj kouma motoonj korisoro ama laligowonja.’

²⁴“Kawaa gematanonj eja monerj esu motoonjgo (Kina 4,000) meroti, iinonj kouma kokaerj ijoro, ‘Somatana moba, niinonj kaniaga kokaerj moma yagowe: Eja Ponjanonj mono eja kotakota geriawo kolooja. Geenjo nene kota mende qosoma kororoona iikanonj mono kilerj honja soononj kotonj memambaajonj momakejanj. Dumunj kota mende osona kemero iikanonj mono kilerj honja menj kululumambaajonj momakejanj.

²⁵“Kaerj moma yagonj keena moma kema goo monerj esuga ii namononj mesangowe ero. Iiba, monerj esu nonati, iikayadeerj mono tororo koi.’

²⁶Kaerj ijonj ii muroto, eja ponjanonj meleema kokaerj jerj muro, ‘Gii injarere koloonj welenqege bologa koloojanj! Gii kaniana moma yagona: Neeno nene kota mende qosoma kororoowe iikanonj mono kilerj honja soononj kotonj memambaajonj momakejerj. Neeno dumunj kota mende osowe kemero iikanonj kilerj honja menj kululumambaajonj momakejerj. Noo tanina kaanja moma yagonjgo mono naambaajonj ama soonj laligona?’

²⁷“Gii noononj monerj ii benknonj ana sokonaga. Benknonj ana somariiro eleema kaweti, kambanj kokanonj ii saanonj susuyawo mewenaga.’

²⁸Toroqerj tosaanja ii injjoro, ‘Onjo mono qezen injarere eja kokawaa monerj esuya ii wama monj esu 10 mokoloroti, mono ii mubu.’

29^k“Sareqaa kokawaa kania ii kokaerj: Daerj yorjoononj iwoi eji, kuuya iyorjoononj mono toroqerj onjonji seiro kelemalelenj erj onjombaa. Kaerj seiwaato, mombaanonj iwoi monj mende eji, iwaanonj iwoi ii mono kaanagadeerj wanji eerj toontoonj laligowaa. 30^lAyo, welenqeqe eja omaya gawonaa hona qaa ii mono seleenjenj hagogi pangamanonj kemeba. Iikanonj kemej saama gigilaanj gubugia kigi qaro laligowuya.” Kiaj.

Jenteegowaa kamban somatanonj kokaerj koloowaa:

31^m“Siwe gomambaa Eja honanonj nama Siwe gajoba kuuya unuama motoonj kawuti, kamban iikanonj Siwewaa asamararananonj asugiro iinonj Kiñ Pombaa jinjaronj duñnonj rabaa. 32 Rama jero namowaa ejemba tuuj kuuya menj kululuuj onjonji iwaa jaanonj asugiwuya. Asugigi lama galejanonj lamauruta meme (nonij) yorjoononjga gosinj mendeema ononji, iikawaa so ii mendenqendeej ama onjombaa. 33 Ii ama onjoma jero lama ii boro dindijanonj ano meme (nonij) ii qanianonj ama onjombuya.

34“Kaerj ama onjonji Kiñ Poñnonj boro dindijanonj nambutu, ii kokaerj injiwaa, ‘Noo Amananonj kotuegonj onono laligogiti, onjo mono kawu. Ama Anutunananonj gomañ kuuya mokolonj ononoti, kamban iikanondeerj mono bentotonj onjoonj mozozonjonj merota jorinj erj kouji, onjo mono kanj ii buña qerj aonj laligowu.

35“Ii kokaembaajonj jejerj: Niinonj nembanenena komunj laligowe onjo neneya noma laligogi. Niinonj apuwaajonj qenjerj qerj laligowe onjo apu noma laligogi. Niinonj waba kolonj laligowe onjo koma horonj nonji mirigianonj uma laligowe. 36 Niinonj sele esunaajonj amamaanj laligowe onjo opo kerej noma laligogi. Niinonj ji niro laligowe onjo galej koma noma laligogi. Niinonj kapuare mirinonj laligowe onjo nii niibombaaajonj iikanonj kanj laligogi.’

37“Kaerj injjoro ejemba solañ yorjononj kokaerj meleema munj jewuya, ‘Poñ, gii mono naa kambanonj nembanenegaajonj komuna giima guaginj laligoninj? Mono naa kambanonj apuwaajonj qenjerj qerj laligona giima apu goma laligoninj? 38 Mono naa kambanonj wabaga laligona giima koma horonj goninj mirinanonj una laligoninj? Mono naa kambanonj sele esugaajonj amamaanj laligona giima opo kerej goma laligoninj?

39“Mono naa kambanonj ji giro ena giima me kapuare mirinonj laligona moma gii giibombaaajonj goononj kanj laligoninj?’ 40 Kaerj jegi Kiñ Poñnonj meleema kokaerj injjowaa, ‘Niinonj qaa hona monj kokaerj injjowe mobu: Onjo neenaa uumeleerj alauruna kamaanqeqeta koi yorjoononjga mombaajonj iwoi monj anjiti, ii kuuya mono nii ama noma laligogi.’

^k 25.29 Mat 13.12; Maak 4.25; Luuk 8.18 ^l 25.30 Mat 8.12; 22.13; Luuk 13.28

^m 25.31 Mat 16.27; 19.28

⁴¹“Kaerj jeŋ kawaa gematanonj boro qanianonj nambutu, iyonoononj meleema kokaerj injowaa, ‘Maŋnanonj qasuaŋ onono laligogiti, onjo mono nomesaonj togowu. Gere sia tetegoya qaa jeŋ ubaati, mono iikanonj kema kemebu. Anutononj ii Kilerjaa Toya ano iwaa gajobauruta yonoojonj mozozonjonj merota jojorinj eŋ kouja. ⁴²Ii kokaembaajonj injjojeŋ: Niinonj nembanenena komuŋ laligowe onjo neneya mende noma laligogi. Niinonj apuwaajonj qenjeŋ qeŋ laligowe onjo apu mende noma laligogi.

⁴³“Niinonj waba koloonj laligowe onjo mende koma horonj nonji mirigianonj mende uma laligowe. Niinonj sele esunaajonj amamaanj laligowe onjo opo kereŋ mende noma laligogi. Niinonj ji niro ewe ano kapuare mirinonj laligoweto, onjo nii niibombaaajonj iikanonj mende kaŋ laligogi.’

⁴⁴“Kaerj injjoro yonononj kaŋagadeeŋ meleema muŋ kokaerj jewuya, ‘Poŋ, gii mono naa kambanonj nembanenegaajonj komuna me apuwaajonj qenjeŋ qeŋ laligona me wabaga laligona me sele esugaajonj amamaanj laligona me ji giro ena me kapuare mirinonj laligona nono gii mende welenj qeŋ goma laligoninj?’

⁴⁵“Kaerj jegi meleema kokaerj injowaa, ‘Niinonj qaa honja kokaerj injjowe mobu: Onjo uumeleenj alauruna kamaanqeqeta koi yonoononja mombaaajonj iwoi moŋ mende aŋgiti, ii kuuya mono nii mende ama noma laligogi koloaja.’

⁴⁶“Kaerj injjoro ironja meleema onono qagianonj uro hagonj onono kemeŋ siimbobolo kambanj tetegoya qaa moma laligonj ubuya. Kaerj laligonj ubuyato, solana yonononj oyanboyanj laaligo ii kambanj tetegoya qaa laligonj uma laligowuya.” Kiaŋ.

Jiisas qeninj komuwaatiwaa aŋgonanj aŋgi.

Maak 14.1-2; Luuk 22.1-2; Jon 11.45-53

26 ¹Jiisasnonj qaa kuuya ii jedaboronj gowokouruta kokaerj injjoro, ²“Weeŋ woi tegorogo pasowa kendonja kaŋ kuuwaa.^p Onjo ii saanonj moju. Kaŋ kuuro Siwe gomambaa Eja honja ii waba gawman yonoo borogianonj aŋgi maripoononj qegi komuwaa.”

³Kambanjanonj jigo gawonj galeŋ ano kantriwaa jotamemeya yonononj ajoroonj jigo gawonj galeŋ waŋa qata Kaiafas iwaa jinjaronj mirianonj ragi. ⁴Kanonj rama nomaen mondoninj Jiisas oloŋ meŋ qegi komunagati, iikawaa kania moŋgama gosigi. ⁵Moŋgama gosinj kokaerj jegi, “Ejemba irinŋia soono kareŋa kareŋa aowubotiwaajonj ii korisoro kendonj kambananonj ambombaaajonj amamaawonja.” Kiaŋ.

ⁿ 25.46 Dan 12.2 ^o 26.2 Eks 12.1-27 ^p 26.2 Pasowa ii Kiankomu kendonj. Qaa iikawaa kania ii Niniima koboŋj nunuuguro. Eksodus 12.15

Emba moŋnoŋ Jiisas apu uŋkoowagawonoŋ moriro.

Maak 14.3-9; Jon 12.1-8

⁶Jiisasnoŋ Betani gomanonŋ laligonŋ Saimon moŋ manimbaya meŋ solananiroti, iwaa mirinoŋ uma raro. ⁷ʹIikanonŋ nene neŋ raro emba moŋnoŋ jamo kaaro moŋ meŋ iwaanonŋ karo. Kaaro ii lalu lanŋonŋawo qata alabasta iikanonŋ memetaga. Ii apu uŋkoowagawo iikanonŋ saa qequetaga. Iinoŋ ii sewaŋa somatanonŋ meŋ kaŋ apuya Jiisaswaa waŋanonŋ qibibirinŋ moriro.

⁸Moriro gowokourutanonŋ ii iima uugia boliro kokaenŋ jegi, “Ii mono naambaajonŋ kaenŋ tiwilaaja? ⁹Apu kelegawo ii sewaŋa mewutiwaajonŋ ano moneŋ uuta kolooro ii ejemba wanaya onono sokonaga.”

¹⁰Jiisasnoŋ uumomogia ii iima kotonŋ kokaenŋ inŋijoro, “Emba kokawaa uuta ii mono naambaajonŋ meŋ boliju? Iinoŋ sili awaa ama sororogonŋ nono sokonja. ¹¹ʹEjemba wanaya ii kambaŋa kambaŋa batugianonŋ laligowuto, niinoŋ onoo batugianonŋ kambaŋ so mende laligomanja.

¹²Niinoŋ komuwe roŋ koma nombutiwaajonŋ ama kelenonŋ selena nomorija. ¹³Niinoŋ qaa hoŋa moŋ kokaenŋ inŋijowe mobu: Oligaa Buŋa koi kantri kanonŋ me kanonŋ jeŋ seigi kemaati, iikanonŋ emba koi kanonŋ iwoi ama nonji, iikawaa bujuya kaangadeenŋ jegi seiro iwaajonŋ romonŋonŋ laligowuya.” Kiaŋ.

Juudasnoŋ Jiisas memelolo meŋ mumambaajonŋ uumotoonŋo ano.

Maak 14.10-11; Luuk 22.3-6

¹⁴Kambaŋ kanonŋ gowokouruta 12 yoŋoononŋga moŋ qata Juudas Iskariot iinoŋ jigo gawonŋ galeŋ yoŋoononŋ kema ¹⁵ʹkokaenŋ qisiŋ onono, “Niinoŋ Jiisas memelolo meŋ muŋ borogianonŋ ambe onononŋ naa tawaga nombuya?” Qisiŋ onono silwa moneŋ kota 30 weenŋonŋ borianonŋ anŋi. ¹⁶Aua iikanondeenŋ kanainŋ Jiisas kambaŋ moŋneŋ memelolo meŋ mumambaa kana moma moŋgama kokobimbinŋ koma laligoro. Kiaŋ.

Jiisasnoŋ gowoko yoŋowo Pasowa lama negi.

Maak 14.12-21; Luuk 22.7-13, 21-23; Jon 13.21-30

¹⁷Bered yiistya qaa iikawaa kendonŋ weenŋ mutuyanonŋ (Sikunenenonŋ) gowoko woi yorononŋ Jiisaswaanonŋ kaŋ kokaenŋ qisiŋ muri, “Boi, nono miri dakanonŋ kema pasowa lama mozozonŋonŋ goni newaga? Ainŋa nomaenŋ eja?”

¹⁸Qisiŋ muri kokaenŋ meleeno, “Oro Jerusalem sitinoŋ uma eja moŋ mojenji, ii mokolonŋ kokaenŋ ijowao, ‘Boinoŋ jeja: Noo kambananonŋ mono’^t

^q 26.7 Luuk 7.37-38 ^r 26.11 Dut 15.11 ^s 26.15 Zek 11.12 ^t 26.18 Anutunonŋ Jiisas komuwaatiwaa kambaŋa anoti, iikawaajonŋ jeja.

dodowija. Niinonj goo mirinonj kanj gowokouruna yonjowo Pasowa lama newonja.”¹⁹ Gowoko yorononj Jiisasnonj jey kotonj oronoti, iikawaa so otaanj Pasowa lama mozozongori.

²⁰ Mare kolooro gomanj tiiro Jiisasnonj gowokouruta 12 yonjowo miri iikanonj kouma uma dunj kosianonj rama nene mendeema negi. ²¹ Nene ney ney rama Jiisasnonj kokaenj injjoro, “Niinonj qaa honja monj kokaenj injjowe mobu: Onjooonjga monjonj mono memelolo menj nombaa.”

²² Kaenj injjoro moma iikanondeenj uugianonj wosobiri somata kolooro kanainj anja anja qisij munj ijogi, “Ponj, mono noojonja jewabo?”

²³ “Qisij mugi kokaenj meleeno, “Niwo bered qaajnonj qendunjojji, mono iinonj. ²⁴ Siwe gomambaa Eja honjanonj mono iwaajonj qaa oogita ejiwaa so onjanonj namo mesaonj kemaato, monjonj ii memelolo menj mubaati, iwaajonj mono ‘Yei!’ jey qama wanjinjingojen. Iikawaa ironja kanjanawononj mono iwaa qaganonj ubaa. Eja ii nemuj koro uutanonjga mende asuginagati, iikanonj mono afaanjonj munaga.” Kiañ.

²⁵ Kaenj meleeno Juudas memelolo menj mubaati, iinonj kokaenj meleema ijoro, “Boi, ii mono noojonja jewabo?” Jiisasnonj kokaenj ijoro, “Jejanji, mono kian!” Kiañ.

Pombo samonj konoga negi.

Maak 14.22-26; Luuk 22.14-20; 1 Kor 11.23-25

²⁶ Nene ney rama Jiisasnonj bered menj kotuegonj motonj onjoma kokaenj injjoro, “Koi neenaa busuna. Ii mono menj newu.”

²⁷ Kaenj injjonj wain qambi menj qama koolinj dangisenj jey onjoma kokaenj injjoro, “Onj kuuya mono qambi kokanonja newu. ²⁸ Koi neenaa sana. Ii Anutononj ejemba yonjowo soomonjgo arej ano kotiiwaatiwaajonj sana molaagi kemero ejemba mamaga yonjoo singisonjgogia mesaowaa. ²⁹ Niinonj qaa monj kokaenj injjowe mobu: Niinonj wain kasawaa honja koi mombo toroqenj mende nemaña. Kanagej Manña bentotonj uutanonj eu raninj jejelomban ambati, weej iikanonj mono wain apu qaita monj ii onjowo nemaña.”

³⁰ Kaenj injjonj korisoro rii qama mesaonj kema Oil gere baanjanonj ugi.

Piitononj Jiisas qakoombaatiwaajonj ijoro.

Maak 14.27-31; Luuk 22.31-34; Jon 13.36-38

³¹ *Uma Jiisasnonj kokaenj injjoro, “Gejatootoo eja monjonj qaa monj kokaenj oorota eja,

‘Niinonj galengia qewe
lama tuunjanonj deembuya.’

Iikawaa so onjononj kuuya kete gomantiijanonj uugia noojonj ama boliro nomesaonj boratiwuya.

¹⁹ 26.23 Ond 41.9 ²⁰ 26.28 Eks 24.8; Jer 31.31-34 ²¹ 26.31 Zek 13.7

32^xBoratigi nuwuyato, niinonj mono koomunonjga waama waladeenj Galili prowinsnonj kema iikanonj asugij onjomaŋa

33Kaen injijoro Piitononj meleema kokaen jero, “Yoŋononj kuuya uugia goojonj ama boliro gomesaonj boratiwuti eenj, niinonj mono kilenj kamban moŋnonj mende gomesaomaŋa.” 34Jero Jiisasnonj ijoro, “Niinonj qaa hoŋa moŋ kokaen gijomaŋa: Kurunonj mende qaro giinonj kete gomantiinjanonj qakooma nona indij karoonj koloowaa.”

35Kaen jeroto, Piitononj kokaen ijoro, “Boi, kaen qaagoto, nii nugi giwo motoonj komuworagati, ii kilenj niinonj gii mende qakooma gomaŋa.” Gowoko tosaŋa kuuya kaŋagadeenj qaa iikayadeenj jegi. Kianj.

Jiisasnonj Gezemane urukisinonj qama kooliro.

Maak 14.32-42; Luuk 22.39-46

36Kaen aminj moma kema yoŋowo urukisi moŋ qata Gezemane iikanonj keugi. Keuma Jiisasnonj gowokouruta kokaen injijoro, “Niinonj endu kema qama kooliwe onj mono kamban biiwianonj koi rabu.” 37Kaen injijonj Piito ano Zebediwaa merawoita woi uruama keŋgi Jiisasnonj kanainj wosobiri moma konjilij kolooro kana boria qetegoro. 38Kamban kanonj kokaen injijoro, “Noo uunanonj mono kondunjkondunj koma koujiwaajonj ama wosobiri mobe koomuya ama nonja. Onj mono kokanonj rama niwo gbili laligowonja.”

39Kaen injijonj yaŋodeenj boronja moŋ toroqenj kema siminj kuma usugonj kokaen qama koolij jero, “Amana, gii iwoi moŋ mende mololombijan. Kawaajonj siŋga eji eenj, siimbobolowaa qambia koi kanonj mono noo qananonj ubabotiwaajonj nuamba. Nuambaa me qaagoti, ii mono geenjaa uusiŋjaa so koloowa. Ii noo siimbaa so qaago!”

40Kaen jeŋ eleeno gowokouruta karoonj yoŋononj gaonj egi injiima Piito kokaen ijoro, “Onj aua motoonjgoda niwo gbili laligowombaajonj mende kotijju me? 41Uunananonj gbili laligowombaa siŋga momakejonto, selenananonj looloria kolooja. Kawaajonj anjgobatononj kamaanj unjwabotiwaajonj mono qama koolij gbiligbili laligowu.”

42Kaen ijoro mombo onjomesaonj kema indij woi kolooro kokaen qama koolij jero, “Amana, siimbobolowaa qambi koi kanonj mende nuuguwaati eenj, ii saanonj nemaŋato, ii mono geenjaa uusiŋjaa so koloowa.”

43Qama koolij eleeno jaa lologia bombonj merotiwaajonj mombo gaonjgadeenj egi injiuro. 44Mombo onjomesaonj leegenj kema qaa iikayadeenj mombo jeŋ qama kooliro indij karoonj kolooro. 45Gowoko yoŋoononj eleema kaŋ kokaen injijoro, “Onj toroqenj haamo meŋ gaonjgadeenj ewombaajonj moju me? Mobu! Moŋnonj Siwe gomambaa Eja hoŋa memelolo meŋ muro gawman eja sisiwerowerogiawo yoŋoo borogianonj

^x 26.32 Mat 28.16

ubaa. Iikawaa aua kambaŋanonj mono kaŋ kuuja. ⁴⁶Mono waagi kembera! Memelolo meŋ nombaati, iinonj mono kosere koi kaja.” Kiaŋ.

Jiisas qelanjinj meŋ somongogi.

Maak 14.43-50; Luuk 22.47-53; Jon 18.3-12

⁴⁷Jiisasnonj kaen jeŋ nano iikanonj gowokouruta 12 yonoononga mon qata Juudas iinonj tuuŋ somata mon jeta meŋ onono kougi. Jigo gawonj galen ano kantriwaa jotamemeya yonononj ii wasin ononji manjawaa soo somata ano wasagia meŋ kagi. ⁴⁸Memelolo memambaajonj anoti, iinonj waladeen yonowo aiwese qaa kokaen somongonj injoro, “Niinonj eja buuta kitonj nemanati, iinonj mono ii kolooja. Mono ii meŋ somongowu.”

⁴⁹Kaen injonj kaŋ iikanondeen Jiisaswaanonj keuma “Kokona (Boi), uubonjon!” jeŋ buuta kitonj nero. ⁵⁰Kitonj nero Jiisasnonj kokaen ijoro, “Alana, gii naambaajonj kajanj, ii mono uulanawo amba.” Kaen ijoro eja tuuŋ yonononj Jiisaswaanonj kouma qelanjinj meŋ somongogi. ⁵¹Somongogi Jiisaswo laligogiti, iyonoononga mononj borianonj manjawaa soo somata horonj jigo gawonj galen wanaa welenqeqeya qeŋ geŋia kotogoro kamaaro.

⁵²Jiisasnonj ii iima kokaen ijoro, “Mono mesaowa! Manjawaa soo somata taanŋeŋ mewuti, ii mono kuuya manjawaa soo somatanonj unuro komuwuya. Kawaajonj mono sooga kopinanonj qena kemeba! ⁵³Niinonj Amana qama kooliwe saanonj ilaan nombaati, ii mojanj me qaago? Qama koolinj mubenagati, iinonj mono iikanondeen gajoba manjaqeqe tuuŋ^y 12 uugun wasin onono kaŋ ilaan nombuyaga. ⁵⁴Ilaan nombuyagati een, Buŋa Terewaa qaayanonj mono nomaen honawo koloonaga? Buŋa Tere qaawaa so iwoi koi kanonj mono asugiwaa jejetaga kolooja.”

⁵⁵^zKambaŋ iikanondeen Jiisasnonj manjaqeqe tuuŋ ii kokaen injoro, “Nii kikekakasililinj ejaga qaagoto, kilenj noonj kaen moma manjawaa soo somata ano wasa meŋ noma somongowombaajonj kouju. Niinonj ween so jiwowonj jigononj onowo rama nama Buŋa qaa kuma onoma laligowe mende nonji. ⁵⁶Kaento, iwoi kuuya koi mono gejatootoo ejembanonj qaa oogiti, iikanonj honawo koloowaatiwaaajonj asugija.”

Jiisas somongogi gowoko yonononj kuuya Jiisas mesaonj boratinj umburatinj kenji. Kiaŋ.

Jigowaa jotamemeya yonononj Jiisaswaa qaa gawonj megi.

Maak 14.53-65; Luuk 22.54-55, 63-71; Jon 18.13-14, 19-24

⁵⁷Manjaqeqe eja Jiisas meŋ somongogiti, iyonononj ii wama jigo gawonj galen wana qata Kaiafas iwaa mirinonj kenji. Kenji Kana qaawaa boi ano

^y 26.53 Room yonoononj lijon me manjaqeqe tuuŋ monj ii manjaqeqe eja 6,000 kawaa so koloon laligogi. Kawaajonj manjaqeqe tuuŋ 12 yonoo janngogia ii Siwe gajoba 72,000 kawaa so. ^z 26.55 Luuk 19.47; 21.37

kantriwaa jotamemeya yononon iikanon kan ajoroogi. ⁵⁸Kenji Piitonon sigensigen onotaan iikanon keuma jin'karon miriwaa kiropo uutanon uro. Uma tetegoyanon nomaen koloowaati, ii iimambaajon welenqege eja yonoo batugianon raro.

⁵⁹Kaen raroto, jigo gawon galej ano jigo kaunsol tuun yononon Jiisaswaa selenon kuukuu qaa nomaen mondon nanjon jenin qegi komuwaatiwaajon monganji. ⁶⁰Mongama nama mamaganon waama nama qaa qolonmologoya Jiisaswaa selianon kuun nanjon jegito, kilej kania mon mende mokoloogi. Mende mokoloogito, tetegoyanon eja woi kouma ⁶¹“kokaen jeri, “Eja koi kanon mono kokaen jero mori, ‘Nii saanon Anutuwaa jiwowon jigoya kondeembe namonon kamaaro ween karoombaa uutanon ii mombo metaama kumana.”’

⁶²Kaen jeri jigo gawon galej wanjon waama Jiisas qisij mun kokaen ijoro, “Yononon goo seleganon qaa kuun nanjojuti, iikawaa kitia mon jewaga me qaago?” ⁶³Qisij muro Jiisasnon iwoi bologa mon mende anoto, kilej qaaya bogoro nano. Qaaya bogoro nano jigo gawon galej wana iinon kokaen ijoro, “Niinon Anutu laaligo Toyaa qatanon kokaen qisij kuun gonjer: Gii Anutuwaa Meria Kraist koloojan me qaago, ii tororo jen jopon qanon jen kotiina mobona.”

⁶⁴^bKaen ijoro kokaen jero, “Jejanj, mono ii. Iito, niinon kuuya onjo kokaen injijowe mobu: Kamban kokaambadeen kanain Siwe gomambaa Eja honanon mono ku-usun Toyaa boro dindinanon rama kanagen sombimbaa koo su qaganon kamaaro iibuya.”

⁶⁵“Qaa ii jero jigo gawon galej wana iinon malekuya menjurama kokaen jero, “Yei, mangaa siita! Mono Anutu mepaegoja. Tosianon qaaya nangowutiwaajon mombo mende qisij onjombona. Anutu mepaegoji, ii keteda koi onjoangio modaboroju. ⁶⁶Kawaajon onjo mono nomaen romonjoju?” Kaen qisij onono kokaen jen tegogi, “Iinon mono koomuwaa bunu koloowa.”

⁶⁷^dKaen jen tegon jaayanon sulaapan qen morin borogia kuma palapananon qegi. Tosianon urunanon qetaalin ⁶⁸kokaen ijogi, “Gii gejatootoo eja Kraist koloojanwaajon moronon guji, mono iwaa qata qana mobona.” Kiaj.

Piitonon Jiisas qakoono.

Maak 14.66-72; Luuk 22.56-62; Jon 18.15-18, 25-27

⁶⁹Kaen kolooro Piitonon seleengen kiropo uutanon sombenon raro. Raro welenqege emba monjon iwaanon kan kokaen jero, “Gii kaanagadeen Galili eja Jiisaswo motoon laligona.” ⁷⁰Kaen jeroto, kuuya yonoo jaagianon qakooma kokaen jero, “Qaa jejanj, ii mono kondanjer.”

^a 26.61 Jon 2.19 ^b 26.64 Dan 7.13 ^c 26.65-66 Lew 24.16 ^d 26.67 Ais 50.6

⁷¹Kaen jen kiropo naguyanon kemero welenqece emba mononon ii iima eja kosianon nangiti, ii kokaen injjoro, “Eja koi kanon mono kaanagadeen Nazaret eja Jiisaswo laligoro.”

⁷²Kaen injjoro mombo qakooma jojopon qaanon jen kotiin kokaen jero, “Niinon eja ii mende moma mujen.” ⁷³Kamban boronon monon tegoro eja kosianon nangiti, iyononon Pitowaanon kouma kokaen ijogi, “Onanon! Giinon kaanagadeen yonoononga monon kolojon! Galili qaa aro jejanj, iikanon mono kaanagadeen ii qendeenon mojon.” ⁷⁴Ii moma kanainj anj qasuaan aon jojopon qaanon jen kotiin jero, “Nii eja ii mende moma mujen! Qaa qolonmologoya jewenagati een, Anutonon mono ironon meleema nomba.” Kaen jero iikanondeen kuru qaro.

⁷⁵Kurunon qaro moma Jiisasnon qaa kokaen ijoroti, ii romononon, “Giinon wala indin karoon qakooma nona kurunon qabaa.” Qaa ii romononon wosoya jumambaajon ano seleenjen kemen meduqedu men saaro. Kian.

Jiisas wama Pailotwaa boronon anji.

Maak 15.1; Luuk 23.1-2; Jon 18.28-32

27 ¹Goman ano amandinon jigo gawon galej kuuya ano kantriwaa jota meme (70) yononon ajoroon Jiisas qegi komuwaatiwaa qaaya aminj mogi. ²Aminj mogi tegoro Jiisas somononon wama Room gawana Pailotwaa boronon anji. Kian.

Juudasnon aroya mosono.

Apo 1.18-19

³“Jiisas qegi komuwaatiwaa qaaya jen tegogi Juudas memelolo muroti, iinon ii moma moma bolin aon silwa monej kota 30 mugiti, ii men jigo gawon galej ano kantriwaa jotamemeya yonoonon kema meleema onoma kokaen injjoro, ⁴“Niinon singisonon ama eja koposoya qaa ii memelolo men mube qegi komuwaa.” Kaen injjoroto, yononon kokaen ijogi, “Ii nonoonon iwoiga qaago! Ii mono geengaa majakakaga!” ⁵Kaen ijogi moma silwa monej kota ii men giliro jiwowon jigo uutanon keno. Keno anj mesaon kema kasanon jegelaan aroya mosono.

⁶Jigo gawon galej waja yononon monej kota ii men kokaen jegi, “Monej koi mono eja sayaa sewajaga. Kawaaon ii jiwowon jigowaa monej kowinon ambombaa soya qaago. Kaen ama Mooseswaa Kana qaa uuguwombo.”

⁷Kaen jen aminj moma monej iikanon gbakonon monjon meme eja mombaanon balon koria mon sewaja megii waba ejemba yonon qasirigiaga kolooro. ⁸Kawaaon ama balon koria iikawaa qata ii kamban kokaamba kaanagadeen toroqen ‘Balon koria sayawo,’ qamakeju.

° 27.3-8 Apo 1.18-19

^{9f}Gejatootoo eja Jeremaianonj qaa waladeenj jeroti, iikanonj mono honjowo kolooro. Qaa ii kokaenj,

“Yonononj Israel kanagesowaa jotamemegia koloonj eja ii sewanja mewutiwaajonj gosinj anji silwa monenj 30 kolooroti, ii megii. Ii ejawaa sewanjaga.

¹⁰ Yonononj ii menj iikanonj gbakononj monjonj meme eja mombaanonj balonj koria monj sewanja megii. Ii mono Ponononj jenj kotonj nonotiwaa so iikaanj megii.” Kianj.

Pailotnonj Jiisas qisij muro.

Maak 15.2-5; Luuk 23.3-5; Jon 18.33-38

¹¹Kambanj kanonj Jiisasnonj Pailotwaa jaanonj nano kokaenj qisij muro, “Onjanonj, gii Juuda yonoo kinj ponjgia koloojanj me qaago?” Qisij muro Jiisasnonj meleema ijoro, “Mono geenjgo jejaji, iikaanj.” ¹²Jigo gawonj galenj ano kantriwaa jotamemeya (70) yonononj qaa mamaga Jiisaswaa selianonj kuuj jegito, kilenj qaa kitia monj mende meleeno.

¹³Qaaya bogoro nano Pailotnonj Jiisas mombo qisij muuj ijoro, “Moba! Yonononj qaa mamaga goo seleganonj kuuj nanjonj jejuti, ii mojanj me qaago?” ¹⁴Kaenj ijoroto, Jiisasnonj bologa monj mende anoto, kilenj qaa iikawaa kitia monj mende meleeno. Qaaya bogoro nano gawananonj mamaga walijgoro. Kianj.

Pailotnonj Jiisas komuwaatiwaajonj jenj tegoro.

Maak 15.6-15; Luuk 23.13-25; Jon 18.39–19.16

¹⁵Room gawananonj gbani so Pasowa korisoro kambanjonj kapuare mirinonga eja motoonjgo siingiaa so qata qama qisigiti, ii isama onjomakero. ¹⁶Kambanj iikanonj eja monj qata Barabas qagiti, iinonj kapuare mirinonj raro. Ii kilenjaajonj menj biwiigi laligoro.

¹⁷Kaenj ano ajoroogi kokaenj qisij onono, “Barabas me Jiisas, qata Kraist qamakejuti, iyoroononga moroga isama onjombe kamaawaatiwaajonj moju?” ¹⁸Galenj yonononj Jiisaswaajonj goronjkiki mogitiwaajonj ama ii gawanawaa borononj anji. Ii moma siingiaajonj kaenj qisij onono.

¹⁹Ii moroto, jentegowaa jinjaronj duuj rarayanonj raro embianonj buju qaa monj kokaenj ano karo, “Nii kete gomantiinjonj gaonj monj iima iikanonj eja iikawaajonj ama siimbobolo mamaga mojenj. Kawaajonj eja solanja ii mono lombo mende muba.”

²⁰Qaa kaenj karoto, jigo gawonj galenj ano kantriwaa jotamemeya yonononj ejemba tuuj uukuukuu menj onjoma kokaenj injijogi, “Mono Barabas isama Jiisas maripoononj qewutiwaajonj jewa. Kaenj qisij mubu.”

^f 27.9-10 Zek 11.12-13

²¹Kaen jegi gawananon meleema qisij onono, “Eja woi yoroononga mono moroga isama mube onoonon kamaawaatiwaajon moju?” Kaen qisij onono “Barabas!” jegi. ²²Kaen jegi Pailotnon kokaen qisij onono, “Kaen jejutiwaajon Jiisas, qata Kraist qamakejuti, niinon ii mono nomaen ama mubenaga?” Kaen qisij onono yononon kuuya qagi, “Mono maripoonon qewu jewa!”

²³Kaen qagi gawananon jero, “Ii naambaajon? Iinon mono naa bologa ano?” Kaen jeroto, yononon ii moma kaparan koma toroqen qa gigilaan kokaen qagi, “Mono maripoonon qewu jewa!” ²⁴Kaen qagi gejajojon qegi gujubajunon mombo somariiro Pailotnon ii iima moma manja karen koloowabotiwaajon apu men boria ejemba tuun jaagianon songbama kokaen injoro, “Eja kokawaa saya molaagi kemebaati, iikanon mono noo qananon qaagoto, mono ononganjaa qagianon ubaa.”

²⁵Kaen jero ejemba tuun korebore yononon kokaen meleengi, “Sayaa irona mono nono ano meraboraurunana nonoo qanananon ubaa!”

²⁶Kaen meleengi Pailotnon Barabas isama muro yonoonon kamaaroto, Jiisasga jero ooli waayawonon qeyayagon qegi. Kaen qegi maripoonon qewutiwaajon Room manjaqeqe eja yonoo borogianon ano. Kiañ.

Jiisas kungulolopo ama mugi.

Maak 15.16-20; Jon 19.2-3

²⁷Borogianon ano Room gawanawaa manjaqeqe eja yononon Jiisas wama gawanawaa jinaron miriwaa kiropo uutanon keugi. Keuma manjaqeqe tuun kuuya horon onongi kan ajoroon Jiisas liligon mugi.

²⁸Liligon mun iyanjaa sele esuya kotogon maleku osoga nezongbala mon mouma mugi. ²⁹Mouma mun soman kasa lipima ila kaanja wañanon kongi kemero. Kemero bowo mon boro dindinanon ama simin kuma mun gonjgeege ama mun kokaen ijogi, “Oowe oowe! Juuda yonoo kin pongia, oowe!”

³⁰Qaqatete kaanja ama sulaapan qen morin bowoya tagon iikanon wañanon qegi. ³¹Mepaqepae kaanja ama mudaboron maleku osoga nezongbala ii qetegon iyanjaa sele esu mombo mouma mun maripoonon qewombaajon wama kenji. Kiañ.

Jiisas maripoonon qegi.

Maak 15.21-32; Luuk 23.26-43; Jon 19.17-27

³²Kema kana somatanon eja mon qata Saimon mokoloogi. Iinon Afrika siti qata Sairini iikawaa ejiaga. Mokoloon kuuñ mugi Jiisaswaanon maripoonon men angoro. ³³Jiisas kaen wama balon mon qata Golgota ii ananaa qaanon Wañsii, iikanon kema keugi. ³⁴^hKeuma wain apu ano

§ 27.24 Dut 21.6-9 ^h 27.34 Ond 69.21

marasiŋ qata mor ii mindiriŋ melokanjiŋ meŋ newaatiwaaŋon mugito, Jiisasnoŋ ii batogoŋ neŋ moma togoro.

³⁵ ⁱTogoro nama maripoonoŋ qegi. Qegi nano Jiisaswaa sele esuyaa kiaweŋ megi jaŋgoya kolooro iikawaa so batugianoŋ mendeema megi. ³⁶ ^lIi meŋ rama Jiisas jaagaleŋ meŋ mugi. ³⁷ ^lWaŋanoŋ eu qegitiwaa kania ii kokaeŋ oŋ qegi nano, ‘Juuda yoŋoo kiŋ poŋgiaga koi.’ ³⁸ ^lKikekakasililiŋ eja woi ii iwo maripoonoŋ urugi. Moŋ boro dindiŋanoŋ, moŋ qanioŋ leele kaŋ urugi.

³⁹ ^lEjemba uuguj kema kaŋ kuŋgulolopo ama lukukuŋ muŋ wambelaŋ kokaeŋ jegi, ⁴⁰ ^k“Yei! Gii mono jiwowoŋ jigo saanoŋ kondeena balonoŋ kamaaro weeŋ karoombaa uutanoŋ mombo metaama kuumambaajoŋ jena. Oo, gii eja qabo! Gii Anutuwaa Meriaga koloojaŋi eeŋ, mono saanoŋ geenŋa ilaŋ aŋ maripoonoŋga kamaawa.”

⁴¹ ^lJigo gawoŋ galeŋ, Kana qaawaa boi ano kantriwaa jotamemeya yoŋonoŋ kaŋagadeeŋ mepaqepae meŋ muŋ kokaeŋ jegi, ⁴² ^l“Tosiaga ilaŋ oŋoma laligoroto, iyaŋa ilaŋ aomambaajoŋ amamaaja. Iinoŋ Israelwaa kiŋ poŋ kolooji eeŋ, mono keteda koi maripoonoŋga kamaaro iima ii moma laariwonaga. ⁴³ ^lIinoŋ Anutu moma laariŋ muŋ qaqabuŋabuŋayawo laligoŋ aŋaajoŋ ‘Anutuwaa meria koloojeŋ,’ jero moniŋ. Ayo, Anutunoŋ ii kambaŋ kokaamba metogoŋ mumambaajoŋ moja me qaagoti, ii saanoŋ iiboŋa.” Kaeŋ jegi. ⁴⁴ ^lKikekakasililiŋ eja iwo maripoonoŋ urugiti, iyoroŋoŋ kaŋiadeeŋ uuqe qaa tokoroŋkota jeŋ muri. Kiaŋ.

Jiisasnoŋ komuro.

Maak 15.33-41; Luuk 23.44-49; Jon 19.28-30

⁴⁵ ^lWeeŋ biiwia 12 kilok kolooro iikanondeeŋ paŋgamanoŋ kamaaŋ baloŋ kuuya sokoma ero kema aua karoombaa so ano. ⁴⁶ ^mJiisasnoŋ 3 kilok iikanonoŋ aŋaa qaanonoŋ kokaeŋ qa somata qaro, “Eeli, eeli, lama sabaktani?” Ii ananaa qaanonoŋ: Anutuna, Anutuna, mono naambaajoŋ gema nuaŋ?

⁴⁷ ^lKaeŋ qaro eja kosianoŋ naŋgiti, iyoŋoonoŋga tosianoŋ ii moma jegi, “Mono Elaijawaajoŋ qaja.” ⁴⁸ ⁿIikanondeeŋ yoŋoonoŋga moŋnoŋ bobogariŋ kema momondo moŋ suuŋ kaŋa ii meŋ wain apu aasoŋawonoŋ qendunŋoŋ gere goroŋ kitianoŋ somoŋgoŋ suluŋ Jiisaswaa buu susyanoŋ eu ano nero. ⁴⁹ ^lNeroto, tosianoŋ jegi, “Mono mesaogi aŋodeeŋ namba. Elaijanoŋ kaŋ metogoro kamaawaa me qaagoti, mono ii iiboŋa.”

ⁱ 27.35 Ond 22.18 ^j 27.39 Ond 22.7; 109.25 ^k 27.40 Mat 26.61; Jon 2.19

^l 27.43 Ond 22.8 ^m 27.46 Ond 22.1 ⁿ 27.48 Ond 69.21

⁵⁰Kaen anji Jiisasnoŋ mombo qa somata qama sewan aason konoga horoŋ komuro. ⁵¹°Komuro iikanondeen jiwowoŋ jigowaa uutanon opo^p nanoti, iikanon eukaya biiwianon jurama kamaan woi kolooro. Kaen kamaaro nan somata mero jamo somasomata mesuno. ⁵²Qasiriwaa jamo kobaawaa qaa oota anjiodeen aantangi ejembaya soraaya komugiti, iyoŋoononga mamaganon gbiliŋ waagi. ⁵³Waama qasiriwaa jamo kobaagia mesaon Jiisasnoŋ koomunonga waaroti, iikawaa gematanon Jerusalem siti toroya iikanon kan ejemba mamaga asugin ononŋi injiigi.

⁵⁴Kawali galen ano manjaqeqe eja iwo Jiisaswaa jaagalen meŋ laligogiti, iyoŋonon nan mero iwoi tosia kuuya kolooroti, ii iima aarun jenenŋia mamaga ororo toroko ama kokaen jegi, “Inon mono onanon Anutuwaa meriaga kolooja.”

⁵⁵°Emba mamaganon sigenŋigen nama iwoi ii kaanagadeen iigi. Yoŋonon Jiisas otaan Galiliga kan welen qeŋ muŋ laligogi. ⁵⁶Yoŋoo batugianon Maria Magdalaga ano Maria Jeims ano Jooses yoroo nemunŋara ano Zebediwaa merawoita yoroo nemunŋara. Kian.

Jiisaswaa qamoya roŋ konŋi.

Maak 15.42-47; Luuk 23.50-56; Jon 19.38-42

⁵⁷Mare kolooro Arimatia eja qabuŋayawo moŋ qata Joosef karo. Iinon kaanagadeen Jiisaswaa gowokoya moŋ kolooro. ⁵⁸Iinon Pailotwaanon kema Jiisaswaa qamoya memambaajon qisiro. Qisiro kawali ejanon ii Joosef mubutiwaajon jeŋ koton onono.

⁵⁹Jeŋ koton onono Joosefnoŋ kema Jiisaswaa qamoya meŋ kamaan opo taananon esuuro. ⁶⁰Esuun meŋ qasirinon kema anaa kobaa dologa jamonon uroroogi nanoti, qamoya ii iikanon ano. Kaen ama jamo somata moŋ metano jamo kobaawaa qaa oota kojanŋiro mesaon keno. ⁶¹Maria Magdalaga ano Maria alia moŋ yoronon iikanon jamo kobaa jaasewan qeŋ rari.

Manjaqeqe eja qasiri galen megi.

⁶²Sabat kendon rarawaajon iwoi mozozonŋon eŋ waama iikanon jigo gawon galen ano Farisii (Kana qaawaa kaparanŋonŋon) yoŋonon Pailotwaanon kema ajoroon kokaen jegi, ⁶³r°“Somatanana, eŋkalolombaa uukuukuu eja iikanon jaawo laligoroti, kaban iikanon kokaen jero moniŋ, ‘Niinon ween karon tegoro mombo gbiliŋ waamaŋa.’ Nononon qaa ii romonŋojon.

⁶⁴Kawaajon giinon saanon manjaqeqe ejauruga injiona qasirinon kema ii tororo jaagalen meŋ laligogi ween karon tegoro mesaowu. Kaen

° 27.51 Eks 26.31-33 p 27.51 Opo ii jiwowoŋ jigowaa uuta toroya ano uuta kowoga toton iikawaa batugaranon nano. ° 27.55-56 Luuk 8.2-3 r 27.63 Mat 16.21; 17.23; 20.19; Maak 8.31; 9.31; 10.33-34; Luuk 9.22; 18.31-33

mende galeŋ mewuyati een, gowokourutanonŋ mono kema qamoya olon meŋ mesangonŋ ejemba kokaenŋ inijowuya, ‘Jiisasnonŋ mono koomunonŋa waaro.’ Kaenŋ jegi tiliqili enkalolonŋ qaa konoga iikanonŋ mono enkalolonŋ qaa mutuya uuguro kileqileewabo.” ⁶⁵Kaenŋ jegi kokaenŋ inijoro, “Manjaqeŋe eja koi mono saanonŋ unuama kema kuuy onŋonŋi qasiri jamo kobaawaa qaa oota ii tororo galeŋ koma sororogowu.”

⁶⁶Kaenŋ inijoro qasirinonŋ kema jamo kobaawaa qaa ootanonŋ jamo somata anŋi kojanginŋ nanoti, ii aasoya ama manjaqeŋe eja kuuy onŋonŋi jaagalenŋ kotakota megi.

Jiisasnonŋ koomunonŋa waaro.

Maak 16.1-10; Luuk 24.1-12; Jon 20.1-10

28 ¹Sabat kendonŋ ragi tegoro Sonda umugawodeenŋ waama gomanŋ ano Maria Magdalaga ano alia Maria monŋ yorononŋ qasiriwaa jamo kobaa iibotiwaajonŋ keni. ²Keni iikanondeenŋ nanŋ somata kokaembaajonŋa mero: Pombaa gajoba monŋonŋ Siwenonŋa kamaanŋ qasirinonŋ kanŋ qaa ootanonŋ jamo somata qetano keno qaganonŋ raro. ³Gajobawaa kaitania ii pilisik kaanŋa kolooro malekuya ii koosu kaanŋa tualalakota kolooro.

⁴Kaenŋ asugiro manjaqeŋe eja qasiri galeŋ megiti, iyonononŋ iwaajonŋ awawalinŋ jenengia ororo komunŋ torigi. ⁵Kaenŋ anŋi gajobanonŋ emba woi ii qaa kokaenŋ irijoro, “Jiisas maripoononŋ qegiti, oro iwaajonŋ monŋanjaoti, ii mojenŋ. Kawaajonŋ mono toroko mende mobao. ⁶Anŋo jerotiwaa so mono koomunonŋa waaja. Kawaajonŋ koi mende eja. Mono kanŋ duŋ eroti, ii iibao.

⁷Ii iima uulaŋawo gowokouruta yonŋoononŋ kema buju qaa koi inijowao, Jiisasnonŋ koomunonŋa waaja. Mobu, iinonŋ mono waladeenŋ Galili prowinsnonŋ kembaa. Onŋo saanonŋ iikanonŋ kema ii iibu. Mobu, niinonŋ ii mono inijowe mogi.”

⁸Kaenŋ irijoro uulaŋawodeenŋ qasiri mesaonŋ toroko moma kilenŋ honombononŋa mende aisoonŋ buju ii meŋ gowokouruta inijowaotiwaajonŋ uulaŋawo keni. ⁹Uulaŋawo keni Jiisasnonŋ ii kananonŋ asuginŋ oroma “Gomaambagara!” irijoro. Kaenŋ irijoro kosianonŋ kema usugonŋ kanianonŋ meragonŋ waeya meŋ mepeseenŋ muri. ¹⁰Mepeseenŋ muri kokaenŋ irijoro, “Toroko mende mobao. Mono kema kourunanonŋ Galili kembutiwaa qaa inijori iikanonŋ kema nii niibuya.” Kiaŋ.

Qasiri galeŋ meme yonŋonŋ sundugia jegi.

¹¹Embawoi yorononŋ kana keni qasiriwaa jamo kobaawaa galeŋ meme manjaqeŋe eja tosianonŋ sitinonŋ kanŋ jigo gawonŋ galeŋ inŋiima iwoi kuuya kolooroti, iikawaa sunduya inijogi. ¹²Yonŋonŋ ii moma Juuda yonŋoo jotamemeurugia horonŋ onŋonŋi motoonŋ ajoajoroo ama Jiisas waawaataa

qaa mesanḡowonḡatiwaa qaa areḡ mokoloonḡ monerḡ somata totoonḡ ii manjaqeḡe eja onḡonḡi.

¹³Ii onḡoma kokaerḡ jeḡ kotonḡ onḡonḡi, “Onḡo mono qaa kokaerḡ jewu: Nono gomantiinanonḡ gaonḡ eniḡ gowokourutanonḡ olonḡ kaḡ qamoya yonḡoro meḡ keḡḡi. ¹⁴Qaa kaerḡ jeḡi qaa iikanonḡ gawanawaa geḡjianonḡ kemero mobaati eerḡ, lombo onḡoo qagianonḡ ubabotiwaajonḡ nonononḡ mono uuta meḡ looriḡ meḡ kamaanḡ aniy majakakaya qaa laligowu.”

¹⁵Kaerḡ jeḡ kotonḡ onḡonḡi iikawaa so otaanḡ monerḡ meḡ kema gawonḡ qaagia otaagi. Kaerḡ anḡi Juuda yonḡononḡ qaa ii batugianonḡ jeḡ seigi moma laligogi kema kambanḡ kokaamba kaanḡagadeerḡ ii toroqerḡ jeḡi momakejonḡ. Kiaḡ.

Misin gawonḡ mewonḡatiwaa jeḡkootoya

Maak 16.14-18; Luuk 24.36-49; Jon 20.19-23; Apo 1.6-8

¹⁶Gowokouruta 11 yonḡononḡ Jerusalem mesaonḡ Galili prowinsnonḡ kema Jiisasnonḡ baananonḡ kawutiwaajonḡ inḡijoroti, iikanonḡ ugi. ¹⁷Iikanonḡ uma Jiisas iima waeya meḡ mepeseerḡ mugito, tosianonḡ iwaajonḡ uuwoi mogi. ¹⁸Mepeseerḡ mugi yonḡoononḡ kaḡ kokaerḡ inḡijoro, “Siwewaa ano namowaa ku-usuḡ kuuya ii Anutunonḡ nonota noononḡ eja.

¹⁹Kawaajonḡ onḡo mono gomanḡ so kema ejemba tuuḡ kuuya kokaerḡ inḡijonḡ onḡonḡi noo gowokouruna koloowu: Ii mono Maḡ, Mera ano Uḡa Toroya nonoo qanonḡ oomulu meḡ onḡombu ²⁰ano niinonḡ qaa otaawutiwaajonḡ jeḡ kotonḡ onḡombeti, ii kuuya teḡ kombutiwaajonḡ mono kuma onḡoma laligowu. Mobu, niinonḡ mono kambanḡa kambanḡa onḡowo laligonḡ kema laligowe namowaa kambanḡanonḡ tegowaa.” Kiaḡ.

° 28.16 Mat 26.32; Maak 14.28 ‘ 28.19 Apo 1.8